

Innst. S. nr. 121

(2002–2003)

**Innstilling til Stortinget
fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen**

St.meld. nr. 40 (2001-2002)

**Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om
barne- og ungdomsvernet**

INNHold

1. Sammen drag	5
1.1 Innleiing	5
1.2 Verdiar og hovudfokus i meldinga	5
1.2.1 Innleiing	5
1.2.2 Familien og nærmiljøet	5
1.2.3 Det biologiske prinsippet	6
1.2.4 Det beste for barnet - medverknad frå barnet	6
1.2.5 Fokus på førebyggjande familiararbeid	6
1.2.6 Legitimiteten til barnevernet	6
1.2.7 Samarbeid på tvers	6
1.3 100 år med barnevern	6
1.4 Velferdspolitikkk for barn og familiar	7
1.4.1 Gode levekår for alle	7
1.4.1.1 Innleiing	7
1.4.1.2 Deltaking og medverknad	7
1.4.1.3 Likeverdig opplæring	7
1.4.1.4 Helse og livsstil	7
1.4.1.5 Eit godt fritidsmiljø	7
1.4.2 Tenester for barn og familiar	8
1.5 Barnevernet og velferdspolitikken	8
1.5.1 Gode levekår for særleg utsette barn og unge	8
1.5.1.1 Barn av foreldre som misbruker rusmiddel	8
1.5.1.2 Barn som opplever vald i heimen	8
1.5.1.3 Barn som opplever mishandling, vanskjøtsel, seksuelle overgrep eller utnytting	9
1.5.1.4 Fattige barn og familiar i dagens Noreg	9
1.5.1.5 Barn og unge som driv med kriminalitet	10
1.5.1.6 Særleg om samarbeid mellom politi og barnevern	10
1.5.1.7 Oppfølging av høyringsnotat om barne- og ungdomskriminalitet	10
1.5.2 Andre utfordringar	10
1.5.2.1 Barnevern i samisk kontekst	10
1.5.2.2 Nasjonale minoritetar	10
1.5.2.3 Utanlandsadopterte barn	10
1.5.2.4 Barn og familiar med innvandrings- og flyktningsbakgrunn	10
1.5.2.5 Einslege mindreårige asylsøkjjarar og flyktingar	11
1.5.2.6 Barn og unge med krigsopplevingar	11
1.5.3 Barnekonvensjonen	11
1.5.4 Framtidige utfordringar og tiltak til oppfølging	11
1.6 Organiseringa av barnevernet og samarbeid med andre instansar	12
1.6.1 Målsetjingar	12
1.6.2 Økonomisk ansvarsfordeling mellom forvaltningsnivåa	13
1.6.3 Framlegg om endringar i ansvarsforhold og organisering mellom fylkeskommune og stat ..	13
1.6.4 Samarbeid mellom tenester for barn og unge	14
1.6.5 Barnevernet og folkevalde lokalpolitikarar	14
1.6.6 Styrkt samarbeid gjennom lovendringar?	14
1.6.7 Samspel og samarbeid - mellom etatar og i forhold til barn og foreldre	14
1.6.8 Enklare tilgang til tenester som dekkjer ulike behov	15
1.6.9 Framtidige utfordringar og tiltak til oppfølging	15

1.7	Fylkesnemndene for sosiale saker	16
1.7.1	Innleiing/bakgrunn	16
1.7.2	Rettstryggleik m.m.	16
1.7.3	Særlege utfordringar ved behandling av hastesaker i fylkesnemnda	16
1.7.4	Talsperson for barna i saker som skal behandlast i fylkesnemnda	16
1.7.5	Overprøving av vedtak i fylkesnemnda	17
1.7.6	Open saksgang i fylkesnemnda	17
1.7.7	Samansetjinga av fylkesnemnda	17
1.7.8	Oppsummering og tiltak	17
1.8	Tiltaka i barnevernet	18
1.8.1	Utgangspunktet for barnevernlova	18
1.8.2	Førebygging	18
1.8.3	Hjelpetiltak	18
1.8.4	Auka satsing på familieutvikling og fokusering på framgangsutsiktene	19
1.8.5	Fosterheimar	19
1.8.6	Samvær	20
1.8.6.1	Kort om gjennomføring av samvær etter barnelova	20
1.8.7	Institusjonar	20
1.8.8	Særlege tiltak for barn og unge med åtferdsvanskar	20
1.8.9	Adopsjon som barneverntiltak	21
1.8.10	Lovfesting av barns rett til barneverntenester	21
1.8.11	Framtidige utfordringar og tiltak til oppfølging	21
1.9	Yrkesgrupper, kompetanse, utdanning og forskning	22
1.9.1	Lengre utdanning og autorisasjon for tilsette i barnevernet?	23
1.9.2	Forskning	23
1.9.2.1	Utviklingssentra i barnevernet og NOVA	23
1.9.3	Behov for tiltak på nasjonalt nivå	23
1.9.4	Tiltak og vidare utgreiingsarbeid	23
1.10	Barnevernet i det nye hundreåret	24
1.10.1	Barnevernet i sentrum	24
1.10.2	Førebyggjande hjelp til barn og familiar	24
1.10.3	Barnevernet som koordinator i arbeidet for utsette barn og unge	24
1.10.4	Legitimiteten til barnevernet	24
1.10.5	Barnevernet i framtida	25
1.11	Økonomiske og administrative konsekvensar	25
2.	Komiteens merknader	25
2.1	Innledning	25
2.2	Lovbestemt rett til å motta barneverntjenester	28
2.3	Barn og familier	29
2.4	Metoder	31
2.5	Gode levevilkår for særleg utsatte barn og unge (jf. pkt. 1.5.1)	31
2.5.1	Mindreårige asylsøkere	33
2.5.2	Gravide rusmiddelbrukere	34
2.5.3	Støtteordning for familiene	35
2.5.4	Vold i hjemmet	35
2.5.5	Seksuelle overgrep	35
2.6	Barne- og ungdomskriminalitet	36
2.7	Organisering av barnevernet og samarbeid med andre instansar (jf. pkt. 1.6)	37
2.8	Fylkesnemndene for sosiale saker (jf. pkt. 1.7)	39
2.9	Tiltak i barnevernet (jf. pkt. 1.8)	40
2.10	Yrkesgrupper, kompetanse, utdanning og forskning (jf. pkt. 1.9 ovenfor)	43
2.11	Forskning	44
3.	Forslag fra mindretall	44
4.	Komiteens tilråding	45
Vedlegg	46

Innst. S. nr. 121

(2002-2003)

Innstilling til Stortinget fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen

St.meld. nr. 40 (2001-2002)

Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om barne- og ungdomsvernet

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Innleiing

Det nærmar seg 10 år sidan lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntenester blei vedteken. Då lova hadde vore i kraft i dryge tre år, gav Regjeringa i St.meld. nr. 39 (1995-1996) Stortinget ei førebels orientering om erfaringane med lova og om situasjonen i barnevernet på dette tidspunktet, jf. Innst. S. nr. 6 (1996-1997).

Sidan den gongen har lova blitt endra ei rekkje gonger. Viktige reglar i lova er blitt evaluerte i eit eige delforskningsprogram i regi av Noregs forskingsråd, og ulike sider ved den nye ordninga med fylkesnemnder for sosiale saker er særleg vurderte. Ei rekkje departement har samarbeidd om ein handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet som tek sikte på å førebyggje og kjempe mot problemåtfærd blant barn og unge (St.meld. nr. 17 (1999-2000), jf. Innst. S. nr. 215 (1999-2000)). Sist, men ikkje minst har Befringutvalet som skulle ta for seg alle sentrale område i barnevernet med særleg vekt på førebyggjande tiltak i familien og nærmiljøet, lagt fram si utgreiing i NOU 2000:12 Barnevernet i Norge - tilstandsvurderingar, nye perspektiver og forslag til reformer. NOU-en har vore på høyring, og departementet har motteke mange og omfattande fråsegner.

Med bakgrunn i utgreiinga og høyringsfråsegnene, evalueringa av lova og fylkesnemnda, og departementet si eiga erfaring med lova, er tida inne for å gje Stortinget den tilbakemeldinga om barnevernet som det har bede om. Barne- og familiedepartementet viser i denne samanhengen også til St.meld nr. 39 (2001-2002) Oppvekst og levekår for barn og ungdom i Norge, odels-

tingsproposisjon om den framtidige organiseringa av dei oppgåvene som i dag ligg inn under fylkeskommunen, odelsstingsproposisjon med andre lovendringar og stortingsmelding om familiepolitikken.

1.2 Verdier og hovudfokus i meldinga

1.2.1 Innleiing

I den politiske plattformen for Samarbeidsregjeringa (Semerklaeringa) heiter det om barnevernet at Samarbeidsregjeringa vil satse sterkare på førebyggjande barnevern. I første rekkje må foreldra og miljøet omkring få hjelp til å løyse oppgåvene. Først når dette i stor nok grad er utprøvd, må det bli aktuelt å skilje barn frå foreldra.

Når ein tek dette som utgangspunkt, er det fordi det her ligg under at det er foreldra som har hovudansvaret for barna sine. Der foreldra sviktar eller kjem til kort, har både barn og foreldre rett til hjelp. Først og fremst skal familiane få hjelp til å leve og bu saman. Når det ikkje let seg gjere, har barnevernet eit lovpålagt ansvar for å skaffe barn og unge omsorgstilbod utanfor heimen.

1.2.2 Familien og nærmiljøet

Familien utgjer eit fundament i samfunnet. Det er derfor ei overordna oppgåve for barnevernet å gjere sitt til at foreldre får så gode vilkår som mogleg for å ta vare på barna sine.

Regjeringa meiner det skal sterke grunnar til for at barn og unge skal skiljast ut eller ekskluderast frå det sosiale fellesskapet på heimstaden. Det vi kan kalle nærleiksprinsippet, bør vere grunnleggjande for alle oppvekstinstansar. Av og til er det likevel nødvendig å verne barna frå deira eigne nære omgjevnader.

Ein god oppvekstpolitikk må først og fremst byggje på at foreldre og familie tek på seg sitt ansvar som stabile omsorgspersonar. Ein politikk for å styrkje familien sin situasjon må innebere å hjelpe utsette familiar til å halde saman.

1.2.3 *Det biologiske prinsippet*

Ein av dei berande grunnverdiane er forankra til det såkalla biologiske prinsippet. Dette biologiske faktumet er akseptert som eit grunnlag for den rettslege reguleringa av forholdet mellom foreldre og barn. Retten til å stifte familie, med alt det dette inneber, er ein av dei universelle menneskerettane. Ein kan her også vise til FN-konvensjonen om barnrettane.

Det biologiske prinsippet har kome klart til uttrykk i forarbeida både til barnelova og barnevernlova sjølv om vi ikkje finn det uttalt i teksten. Det primære er at barnet skal vekse opp hos dei biologiske foreldra. Å flytte frå sin biologiske familie blir sett på som eit traume for barn. Det synest å ha vore ein tendens på 90-talet at ein har auka vektlegginga av dei biologiske relasjonane i psykologiske og juridiske vurderingar omkring omsorgssituasjonen til barn.

Befringutvalet peiker på at barnevernet generelt har vore skeptisk til fosterheimsplassering hos slektningar. Barne- og familiedepartementet meiner det kan vere behov for å revurdere ein slik praksis.

1.2.4 *Det beste for barnet - medverknad frå barnet*

I barnevernlova står det beste for barnet som ein overordna grunnverdi. Det er også i samsvar med FN-konvensjonen om barnrettane.

Ved alle handlingar som vedkjem barn og som blir utførte av offentlege eller private velferdsorganisasjonar, domstolar, administrative styresmakter eller lovgjevande organ, skal det først og fremst takast omsyn til kva som gagnar barnet best.

Barne- og familiedepartementet vil understreke kor viktig det er at det skjønsmessige ikkje bør løynast eller mystifiserast i barnevernsaker. Barnevernet bør ytterlegare styrkje sin kompetanse i å kommunisere kva for avvegingar som blir gjorde. Barne- og familiedepartementet ønskjer å setje i verk særlege tiltak for å styrkje ei slik open innstilling.

1.2.5 *Fokus på førebyggjande familiararbeid*

Regjeringa meiner det er viktig at dreininga i retning av at barnevernet så langt som mogleg skal vere ei førebyggjande hjelpeteneste, blir ført vidare og forsterka i åra som kjem. Siktemålet må vere at barnevernet på eit så tidleg tidspunkt som mogleg skal oppdage dei barna som er problemutsette og setje i verk tiltak for dei i familien i lokalmiljøet. Målet med denne vektlegginga av tidleg hjelp og støtte er også at det i minst mogleg grad skal bli nødvendig å plassere barn og unge utanfor heimen. Dette bør vere ein del av verdigrunlaget i eit moderne barnevern.

Samstundes må barnevernet halde fast også på dei andre lovpålagde oppgåvene sine, til dømes oppgåva som kontrollør og den instansen som på vegner av samfunnet skal ta vare på dei mest utsette barna.

Det har skjedd ei dreining i barnevernet som inneber meir vekt på den delen av tenesta som arbeider ute i familiane nettopp for å hindre meir inngripande tiltak. Dette er ei utvikling Regjeringa støt.

1.2.6 *Legitimiteten til barnevernet*

I møte med praktikarar, administratorar og barnevernforskarar har Barne- og familiedepartementet motteke klare signal om at tenestene sjølv ønskjer ei utvikling med større vekt på open innstilling og førebyggjande familiararbeid. Barnevernet må sikrast auka kompetanse og få betra føresetnadene sine for å kommunisere utetter viktige verdiar om det beste for barnet. Barne- og familiedepartementet ser at ei positiv utvikling alt er i gang. Dette er eit godt utgangspunkt for å vidareutvikle barnevernet i åra som kjem.

Barnevernet utøver faget sitt i spenningsfeltet mellom på den eine sida krav til samhandling og samarbeid, og på den andre sida plikt til å handle når omsynet til barnet tilseier det. Barnevernet er både hjelpear og tvangsmakt – begge delar til beste for barnet. Denne dobbeltrolla bør barnevernet kommunisere ope om. Større innsyn i barnevernet vil kunne ha positiv verdi for legitimiteten.

1.2.7 *Samarbeid på tvers*

Barne- og familiedepartementet vil halde fram arbeidet med å leggje til rette for at foreldre, barnehagepersonale, barnevern og andre i det offentlege tenesteapparatet utviklar god kontakt. Tverrfagleg og tverretatleg samarbeid er heilt nødvendig for å skape gode velferdstilbod for barn og foreldre.

Departementet ser det som viktig at også andre hjelpetenester i kommunen aktivt nyttar sin kompetanse og si erfaring når det gjeld barn og unge som har eller står i fare for å utvikle problem. Samstundes vil Barne- og familiedepartementet kome med framlegg om at barnevernet får eit meir sentralt ansvar i det førebyggjande arbeidet, fordi nokon må ta eit hovudansvar for at dette samarbeidet mellom etatane fungerer. Det vert framheva at teieplikta i barnevernlova ikkje skal vere til hinder for nødvendig samarbeid til beste for barnet.

1.3 100 år med barnevern

Meldinga gjer greie for den rettslege utviklinga innan barnevernet frå den første barnevernlova i 1896, lova frå 1953 og til den no gjeldande barnelova av 17. juli 1992 nr. 100. Førebyggjastanken har vorte viktigare og i 1992-lova ser ein tydeleg ei utvikling i retning av endå større vekt på førebygging.

Når det gjeld dei private institusjonane, heiter det i meldinga at mange av desse tiltaka er svært kostbare. Fylkeskommunane, som betaler for desse dyre og somme gonger lite eigna tiltaka, har til dels føljt for dårleg opp både i forhold til barna og sjølv tiltaket. Barnevernlova frå 1992 har ingen reglar om godkjenning av institusjonar, men fylkesmannen har tilsynsansvar etter lova. Barne- og familiedepartementet kom i Ot.prp. nr. 15 (2001-2002) med framlegg om fylkeskommunal godkjenning for private barneverninstitusjonar som ikkje er innpassa i planen til fylkeskommunen. Proposisjonen blei i Ot.meld. nr. 3 (2001-2002) trekt tilbake på grunn av arbeidet med ny organisering av oppgåvene til fylkeskommunen etter barnevernlova. Som ein konsekvens av dette arbeidet vil spørsmålet

om kva for ein instans som skal vere godkjenningssmakt, bli vurdert på nytt.

1.4 Velferdspolitik for barn og familiar

1.4.1 Gode levekår for alle

1.4.1.1 INNLEIING

Regjeringa ønskjer å sameine måla om ein god barn- og ungdomstid med kvalifisering for framtida. Barn og unge med særskilde behov må sikrast ei best mogleg framtid gjennom samarbeid og tilrettelegging både lokalt og nasjonalt. Ein må ta omsyn til utsette barn og unge i alle politiske prosessar som har med deira situasjon å gjere. Ikkje minst i kommunal planlegging og politikk må omsynet til barn og unge vere gjennomgripande.

I den generelle barne- og ungdomspolitikken ønskjer Regjeringa ein aktiv politikk for å stimulere barn og ungdom til deltaking og medansvar i samfunnet. Det er viktig å ha ein god dialog mellom barn, ungdom og vaksne, slik at også behova og interessene hos barn og ungdom blir tekne vare på. Barn og ungdom må bli høyrde, og synspunkta deira må ein ta på alvor. Dette gjeld også i barnevernsaker.

Utjamning av levekårsskilnader, solidaritet, likeverd og mangfald står sentralt i barne- og ungdomspolitikken. Eit overordna mål er å sikre alle barn og unge likeverdige tilbod og utviklingsvilkår. For å motverke ulikskapar vil Regjeringa leggje særskild vekt på å betre oppvekstkåra for dei dårlegast stilte, mellom anna gjennom ein handlingsplan mot fattigdom. Eit godt barnevern er ein viktig del av ein heilskapleg barne- og ungdomspolitik.

Norske styresmakter har i dei seinare åra lagt vekt på å styrkje oppvekstmiljøet, mellom anna gjennom omfattande reform- og forsøksarbeid og gjennom utvikling av tilbod og tenester som er eigna til å dekkje dagens behov. Trass i den innsatsen som alt har skjedd, kan vi enno ikkje seie oss nøgde. Den offentlege politikken må utformast og organiserast slik at alle barn og ungdommar får gode utviklingsvilkår og den hjelp og støtte dei har behov for. For å sikre dette er det ikkje minst nødvendig med eit godt samarbeid mellom etatar og tenester i kommunane.

1.4.1.2 DELTAKING OG MEDVERKNAD

Regjeringa ser det som viktig at alle barn og unge får høve til å delta aktivt og vere med på å utforme og gjennomføre barne- og ungdomspolitikken. I tillegg til at barn og ungdom kan verke med til å lyfte kvaliteten på barne- og ungdomspolitikken og gjere han meir treffsikker, er deltakinga viktig for opplæring i demokratiske haldningar og handlemåtar. Det er eit mål at alle kommunane i landet legg opp eit systematisk arbeid for å trekkje barn og ungdom aktivt inn i arbeidet for å betre oppvekstmiljøet.

Deltaking og medverknad blir nærmare omtalt i St.meld. nr. 39 (2001-2002) Oppvekst og levekår for barn og ungdom i Norge.

1.4.1.3 LIKEVERDIG OPPLÆRING

Å sikre barn og unge lik rett og like vilkår for utdanning og kvalifisering er eit sentralt mål for barne- og ungdomspolitikken.

Auka krav til utdanning fører til at fallhøgda blir større for barn og ungdom som ikkje greier å utvikle sine evner og anlegg innanfor utdanningssystemet. Regjeringa vil føre vidare innsatsen overfor ungdom som fell utanfor utdanningssystemet. Eit nært samarbeid mellom barnevern og oppfølgingsteneste vil i mange tilfelle vere til stor hjelp.

1.4.1.4 HELSE OG LIVSSTIL

For å sikre eit godt helsefremjande og førebyggjande arbeid blant barn og ungdom er det nødvendig med samordning og samarbeid på tvers av etatar og sektorar og mellom offentleg og frivillig innsats.

Gjennom "Opptappingsplan for psykisk helse 1999-2006" er det lagt opp til ei omfattande utbygging av psykisk helsevern for barn og ungdom.

Ved behandlinga av statsbudsjettet for 2001 slutta Stortinget seg til at det skal liggje føre ein politisk vedteken plan i kommunane for det psykososiale helsearbeidet. Planen skal også omhandle barn og unge.

Regjeringa har sett i gang eit arbeid med å gjennomgå og ajourføre opptappingsplanen for psykisk helse, både når det gjeld brukartiltak, informasjon, kommunale og spesialiserte tenester og kompetansetiltak. Opptappingsplanen har lagt vekt på barn og unge.

Etter reforma av spesialisthelsetenestene er psykisk helsevern for barn og unge overført til helseforetaka. Sosialdepartementet greier no ut spørsmålet om framtidig organisering av dei delane av tiltaksapparatet for rusmiddelmissbrukarar som framleis er lagde til fylkeskommunen. Barne- og familiedepartementet har sendt på høyring framlegg til framtidig organisering av dei oppgåvene innanfor barnevernområdet som i dag ligg i fylkeskommunen. Dette inneber nye utfordringar til framtidig organisering av samarbeidet. Departementa har derfor sett i gang eit arbeid for å sikre ei god samordning mellom desse tenestene i framtida, uavhengig av kva for forvaltningsløyisingar som blir valde.

1.4.1.5 EIT GODT FRITIDSMILJØ

Eigenaktivitet og kreativitet er berande prinsipp i Regjeringa si satsing på barn og ungdom. Barn og ungdom er aktive utøvarar, skaparar og brukarar i kultur- og fritidsverksemd. Kultur- og fritidspolitikken må tilretteleggjast slik at alle grupper av barn og ungdom får høve til å delta i eit aktivt og mangfaldig kulturliv. Regjeringa ser det som viktig at innsatsen retta mot barn og unge på kultur- og fritidsområdet blir styrkt og utvikla vidare. Dei frivillige organisasjonane på kulturfeltet er viktige og skal sikrast gode kår. Kultur- og kyrkjedepartementet arbeider for tida med ei ny kulturmelding som etter planen skal leggjast fram for Stortinget tidleg på våren 2003. Barn og unge vil vere eit tema i denne meldinga. Kultur på barne- og ungdomsområdet er også omtalt i meldinga til Stortinget frå Barne- og familiedepartementet om oppvekst og levekår for barn og unge (St.meld. nr. 39 (2001-2002)).

Problem knytte til vald, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme blant barn og ungdom har kome meir i framgrunnen dei seinare åra. Nokre få barn og unge med innvandrarbakgrunn er utsette for kjønnskamfaring. Situasjonen vekker uro. Regjeringa ønskjer eit breitt engasjement for å snu utviklinga. For å få til den nødvendige satsinga er det lagt opp til styrkt innsats og betre samordning både i kommunar og på statleg nivå.

Rusproblem er aukande og spreier seg til nye grupper. Regjeringa har som mål å redusere det totale alkoholforbruket og styre meir av alkoholomsetninga inn i lovlege former. Regjeringa vil derfor arbeide ut ein eigen handlingsplan mot rusproblem som vektlegg både førebyggjande tiltak og betre behandlingstilbod for rusmisbrukarar.

1.4.2 Tenester for barn og familiar

Alle familiar med barn i Noreg er omfatta av ein aktiv fordelingspolitikk med siktemål anten å kompensere barnefamiliane for nokre av meirutgiftene ved å ha barn, eller bidra med tenester eller overføringar for å stø opp om omsorga familien skal gje barna. Dei viktigaste ordningane er barnetrygd, fødsels- og adopsjonspengar og eingongsstønad ved fødsel og adopsjon, kontantstøtte og tilbod om barnehageplass. I møtet mellom familien og barnevernet veit barnevernet at det kan ta utgangspunkt i desse ordningane når opplegget for den enkelte familien skal drøftast.

Det heiter i meldinga at Regjeringa vil at alle familiar som ønskjer det, skal ha tilbod om ein godt tilpassa barnehageplass til ein rimeleg pris. Regjeringa fører vidare og styrker den treårige satsinga på kvalitetsutvikling i barnehagane som har pågått sidan 2001. Regjeringa vil halde fram arbeidet med å leggje til rette for at barnehagepersonale, foreldre, barnevern og andre offentlege tenester utviklar ein meir open dialog innanfor dei rammene lovverket set. Tverrfagleg og tverretatleg samarbeid er heilt nødvendig for å skape gode velferdstilbod for barn og foreldre. I tråd med St.meld. nr. 27 (1999-2000) Barnehage til beste for barn og foreldre, har Barne- og familiedepartementet sett i verk forsøksprosjekt som har som mål å betre samarbeidet mellom barnehagen, barnevernet og foreldra.

I 1995 blei det starta opp eit foreldrerettleiingsprogram av Barne- og familiedepartementet i samarbeid med dåverande Sosial- og helsedepartementet og dåverande Kyrkje-, utdannings- og forskingsdepartementet. Med utgangspunkt i nyare kunnskap om barn og samspel ville ein frå staten si side intensivere innsatsen med å førebyggje psykososiale problem og redusere samspelevanskar mellom foreldre og barn. Foreldrerettleiingsprogrammet er eit generelt tilbod, samstundes som det er viktig å nå dei som har størst behov. Programmet vil bli utvikla vidare både i forhold til foreldre med små barn og foreldre med barn og ungdom i skolealder.

Meldinga tar òg opp ordninga med familievernkontora, jf. lov av 19. juni nr. 62 1997. Regjeringa vil satse på å styrkje kontakten mellom familievernet og barnevernet.

Barne- og familiedepartementet har i samarbeid med tidlegare Sosial- og helsedepartementet teke initiativ til å etablere eit permanent tilbod til familiar med funksjonshemma barn. Tiltaket er sett i gang i 2002. Målet er å gje eit landsdekkjande tilbod som er forankra ved familievernkontora.

Ei viktig utfordring for familievernet er samarbeidet med andre og nærstående tenester. Dette gjeld ikkje minst barnevernet, men også psykiatrien, delar av tiltak for rusmiddelmissbrukarar, pedagogisk-psykologisk teneste og andre. Regjeringa vil no satse på eit meir planstyrt og systematisk samarbeid mellom familievernet og andre tenester.

Departementet har nyleg lagt fram framlegg til ein plan for kompetanseutvikling i familievernet. Siktemålet med planen er nettopp å styrkje ei systematisk og heilskapleg kompetanseutvikling for heile tenesta. Planen tek opp dei utfordringane familievernet står overfor, og lanserer tiltak for å setje tenesta i stand til betre å møte dei. Planen inneheld både kortsiktige og langsiktige tiltak. Arbeidet med å setje i verk kompetanse-tiltaka starta i 2002.

1.5 Barnevernet og velferdspolitikken

1.5.1 Gode levekår for særleg utsette barn og unge

1.5.1.1 BARN AV FORELDRE SOM MISBRUKER RUSMIDDEL

Å vekse opp med foreldre som misbruker rusmiddel, representerer ein stor helserisiko for barn. Som gruppe har dei gjennomsnittleg meir problem med kjensler, åtferd og læring enn andre.

Fordi rusmisbruk er tabulagt, er ein ofte redd for å bringe temaet på banen. Resultatet er store mørketal og barn som ikkje får hjelp. Barne- og familiedepartementet vil ta initiativ til å få utarbeidd eit temahefte om denne problematikken.

1.5.1.2 BARN SOM OPPLEVER VALD I HEIMEN

Barne- og familiedepartementet meiner det er nødvendig med betre hjelp til barn som opplever vald i heimen. Mellom anna vil det bli sett i verk kompetansetiltak på krisesentra slik at dei blir betre i stand til å hjelpe barna. Vidare vil det bli sett i verk tiltak som rettar seg direkte mot oppfølginga av barna. Barne- og familiedepartementet vil vurdere å opprette eit kontaktforum mellom krisesentra og offentlege hjelpetenester, mellom anna for å sikre at barnevernet får informasjon om barn som opplever vald i familien.

Departementet er oppteke av at instansar som gjennom verksemda si observerer teikn på barnemishandling, utviklar rutinar for å klarleggje kva som faktisk har skjedd, og for å melde sakene til barnevernet dersom det er sannsynleg at barn har blitt mishandla.

Det er behov for å styrkje kompetansen innanfor barneverntenesta om barn som opplever og blir utsette for vald. Det er også nødvendig å tydeleggjere det ansvaret barnevernet har for barna. Meir satsing på opplæring i foreldredugleik i familiar der ein ser teikn til valdsbruk, bør bli ei viktig målsetjing.

Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med andre tilgrensande statlege styresmakter ta initiativ til å få utarbeidd informasjonsmateriell om barn som opplever vald heime, og det ansvaret ulike instansar har i slike saker.

1.5.1.3 BARN SOM OPPLEVER MISHANDLING, VANSKJØTSEL, SEKSUELLE OVERGREP ELLER UTNYTTING

Omfanget av fysisk barnemishandling er nokså usikkert. Kva som er fysisk barnemishandling, er også delvis eit definisjonsspørsmål.

For å styrkje tiltaksapparatet og kompetansen om m.a. seksuelle og psykiske overgrep mot barn, arbeider eit prosjekt (2000-2002) under leiing av Statens helse-tilsyn med å byggje ut og styrkje fagmiljøa i regionane. Statens helsetilsyn kjem i samarbeid med andre nærliggjande departement til å gje ut ei rettleiing om arbeid på dette saksfeltet i løpet av 2002. Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med Utdannings- og forskingsdepartementet gje ut ei rettleiing om handtering av mistankar om seksuelle overgrep mot barn utførte av tilsette ved skolar, barnehagar eller barneverninstitusjonar.

Det nemnde regionprosjektet som blir leidd av Statens helsetilsyn, arbeider også for å styrkje kompetansen og tiltaksapparatet når det gjeld fysisk barnemishandling og til dels psykisk mishandling og vanskjøtsel av barn. Dei departementa det gjeld, vil innan utgangen av 2002 ta stilling til korleis arbeidet for å kjempe mot ulike former for vald mot barn, og arbeidet for å hjelpe dei utsette barna, skal integrerast med liknande tiltak der vaksne og eldre er målgruppene.

Hausten 2001 ratifiserte Noreg tilleggsprotokollen til FN's barnekonvensjon om sal av barn, barneprosituisjon og barnepornografi (jf. St.prp. nr. 58 for 2000-2001). Regjeringa vil understreke at effektive tiltak mot barnepornografi og sexturisme krev samarbeid på tvers av landegrensene. Dei nordiske og baltiske ministrane med ansvar for likestillingsspørsmål, tok i 2001 initiativ til ein opplysningskampanje mot menneskehandel i 2002. Ein tek sikte på å legge fram ein nasjonal kampanjeplan i 2. halvår 2002.

Det er eit etisk dilemma om styresmaktene skal prioritere å kartlegge problemomfang eller å utvikle arbeidsmetodar for å løyse problema. Etter Regjeringa si vurdering bør utvikling av arbeidsmetodar prioriterast høgast, samstundes som ein bør undersøkje nærmare kva karakter og omfang problema har. Barne- og familiedepartementet og andre nærliggjande departement vil i samarbeid med aktuelle fagmiljø sørgje for å få utvikla informasjonsmateriell og betre utdanningsmateriell. Regjeringa vil i denne samanhengen også understreke det ansvaret utdanningsinstitusjonane og arbeidsgjevarane har for at dei tilsette får høg nok kompetanse til å arbeide med dei vanskelegaste barnevernsakene.

Regjeringa ønskjer å halde fram arbeidet mot tvangsekteskap og har offentleggjort dokumentet "Innsats mot tvangsekteskap 2002". Satsinga går ut på tiltak for å sikre at unge menneske med minoritetsbakgrunn veit kva for rettar dei har og kvar dei kan vende seg for å få

hjelp. Regjeringa vil no satse på ei kompetanseheving innanfor offentlege etatar slik at dei kan hjelpe dei unge på ein god og omsorgsfull måte på dette området. Regjeringa vil også arbeide for lovendringar som kan gjere sitt til å hindre tvangsekteskap. Ho vil mellom anna foreslå ufråvikeleg offentleg påtale i tvangsekteskapssaker.

I 2000 la Regjeringa fram Handlingsplan mot kjønnslemlestelse. Regjeringa følgjer opp med ein tiltakspakke mot kjønnskamfaring i 2002.

1.5.1.4 FATTIGE BARN OG FAMILIAR I DAGENS NOREG

Den tradisjonelle fattigdommen er så godt som utrydda. Likevel tyder undersøkingar frå ei rekkje land på at barna utgjer ein stadig større del av dei fattige i den vestlege verda.

Fattige barn i dag er som oftast ikkje fattige i den forstand at dei ikkje har mat, klede eller tak over hovudet. Fattigdommen råkar barna på den måten at dei av økonomiske grunnar blir utestengde frå å vere med på det same som andre barn. Denne "nye forma" for fattigdom kan ramme hardt i eit samfunn med generelt høg levestandard og auka kjøpepress mot barn og unge, og der barn og unge flest deltek i organiserte aktivitetar som kostar pengar.

Nyborgutvalet, som avga si innstilling i 2000, har sett på korleis ein kan redusere det kommersielle presset mot barn og unge (NOU 2000:6 Oppvekst med prislapp).

Regjeringa tek sikte på å leggje fram ei samla oversikt over kva som blir gjort på dette området i løpet av 2002.

Regjeringa vil mellom anna invitere dei frivillige barne- og ungdomsorganisasjonane til ein dialog om korleis ein kan samarbeide om å redusere det kommersielle presset mot barn og unge. Regjeringa vil også ta opp korleis lokale lag og foreiningar kan unngå at barn og ungdom fell utanfor verksemda deira av økonomiske eller andre årsaker. Dette vil bli sett i samheng med Friforn-ordninga (tilskot til frivillige lokale lag og organisasjonar). Regjeringa er oppteken av at ingen barn skal stengjast ute på grunn av eigendelar i grunnskolen. Som ledd i dette er det frå 2002 lagt inn ekstra midlar i rammetilskotet til kommunane for å sikre at leirskoleopphald skal vere gratis. Regjeringa vil om kort tid fremje ein odelstingsproposisjon om rett til gratis grunnskoleopplæring der det vil vere med ei presisering av gratisprinsippet.

Barne- og familiedepartementet gir ei utdjupande vurdering av oppvekst og levekår i St.meld. nr. 39 (2001-2002).

Som ledd i oppfølginga av Sem-erklæringa har Regjeringa sett ned eit statssekretærutval (leidd av Sosialdepartementet) for å koordinere Regjeringa sin innsats mot fattigdom. Gjennom ulike konferansar har både aktuelle forskingsmiljø, frivillige organisasjonar og representantar frå brukarane kome med innspel til Regjeringa sitt arbeid mot fattigdom. Det skal i løpet av hausten 2002 lagast ei samla framstilling av Regjeringa sin kamp mot fattigdom gjennom ein eigen tiltaksplan.

1.5.1.5 BARN OG UNGE SOM DRIV MED KRIMINALITET

Dei seinare åra har det vore eit politisk påtrykk om auka etterforsking av lovbrøt utførte av barn og unge. Ei arbeidsgruppe nedsett av den førre Regjeringa foreslo i eit høyringsnotat mellom anna å endre straffeprosesslova slik at alle lovbrøt blir etterforska sjølv om lovbrytaren er under den kriminelle lågalderen. Framlegga i høyringsnotatet vil bli følgde opp av Justisdepartementet og Barne- og familiedepartementet i samarbeid.

Innsats mot vald og annan kriminalitet blant barn og ungdom har høg prioritet. I desember 1999 la Barne- og familiedepartementet fram St.meld. nr. 17 (1999-2000) Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet. Planen omfattar vel 40 igangsette og nye innsatsområde. Alle tiltaka blir førte vidare.

Befringutvalet foreslår at det blir utgreidd om ein bør utvikle spesielle plasseringstiltak utanfor barnevernet som alternativ til varetaktsfengsling eller anna straffeforfølgning. Barne- og familiedepartementet vil ikkje følgje opp framlegget om vidare utgreiing av alternative plasseringar utanfor barnevernet for kriminell ungdom. Elles får barne- og ungdomskriminalitet ein breiare omtale i St.meld. nr. 39 (2001-2002) "Oppvekst og levekår for barn og unge i Norge".

Ungdomskontraktar er ei ordning der vi i Noreg er inspirerte av danske erfaringar med alternativ til straff for kriminalitet. På grunnlag av erfaringane vil departementa ta avgjerd om vidare oppfølging.

På bakgrunn av dei gode erfaringane med familie- og nærmiljøbaserte tiltak for barn og unge med åtferdsproblem, ønskjer Regjeringa også å satse særleg på å utvikle vidare denne typen tilnærming og metodikk i åra som kjem.

1.5.1.6 SÆRLEG OM SAMARBEID MELLOM POLITI OG BARNEVERN

Teieplikta er blitt framheva som eit hinder for godt samarbeid. Utgreiingar tyder på at lovreglane om teieplikt i seg sjølve ikkje er noko stort hinder for samarbeid mellom etatane. Likevel kan uvisse og usemje om tolking av reglane skape samarbeidsproblem. Justisdepartementet og Barne- og familiedepartementet vil derfor arbeide ut eit rundskriv om teieplikt til bruk i det konkrete samarbeidet mellom barnevern og politi.

1.5.1.7 OPPFØLGING AV HØYRINGSNOTAT OM BARNE- OG UNGDOMSKRIMINALITET

Barne- og familiedepartementet og Justisdepartementet sette hausten 2000 ned ei tverrdepartemental arbeidsgruppe som fekk i oppdrag å sjå på korleis innsatsen i forhold til barne- og ungdomskriminaliteten kan styrkjast og utviklast vidare. Rapporten har vore på høyring, og på bakgrunn av det som kom fram i høyringa, vil Justisdepartementet fremje ein odelsingsproposisjon med ei rekkje forslag til endringar i politilova, straffeprosesslova og straffelova. Lovendringane vil opne for ei rekkje nye tiltak mot barne- og ungdomskriminalitet.

Regjeringa vil våren 2003 kome tilbake til Stortinget med dei meir grunnleggjande kriminal- og barnepolitiske spørsmåla som barne- og ungdomskriminaliteten reiser.

1.5.2 Andre utfordringar

1.5.2.1 BARNEVERN I SAMISK KONTEKST

Barne- og familiedepartementet meiner at barneverntenesta i kommunar med samisk folkesetnad skal ha kunnskap om og ta omsyn til samiske perspektiv i avgjerdprosessen og ved val av tiltak.

Barne- og familiedepartementet vil, i samarbeid med mellom andre Barnevernets utviklingssenter i Nord-Noreg, stimulere til at det blir utvikla undervisningsopplegg for studentar i grunn- og vidareutdanningane og for tilsette i den kommunale barneverntenesta i samiske område.

Utforming og oppfølging av barne- og ungdomspolitikken for samiske barn og unge må ha som mål å skape oppvekstmiljø der samisk og norsk kultur elles i størst mogleg grad har same status og blir opplevd som likeverdige.

1.5.2.2 NASJONALE MINORITETAR

Som oppfølging av St.meld. nr. 15 (2000-2001) Nasjonale minoritetar i Noreg vil Barne- og familiedepartementet få utarbeidd ei nordisk kunnskapsoversikt om barn og ungdom frå dei nasjonale minoritetane. Her vil barnevernet også bli omtalt. Målet er å kartlegge forskning, utgreiingar, rapportar med meir innanfor området nasjonale minoritetar og å kaste lys over tema det manglar systematisk kunnskap om. Arbeidet vil starte opp i 2002.

1.5.2.3 UTANLANDSADOPTERTE BARN

Det har lenge vore eit klart mål for Barne- og familiedepartementet at kompetansen om utanlandsadopsjon bør styrkjast. Det vil bli laga ein eigen informasjonspakke til kommunane, som saman med nye retningslinjer og søknadsskjema vil gjere sitt til å forenkle behandlinga av sakene. Departementet er no i ferd med å utarbeide ein kompetanseplan om utanlandsadopsjon.

Departementet vurderer for tida kva for instansar som skal behandle klagar på adopsjonsfeltet. Ein tek sikte på å sende ut eit høyringsnotat om organisering av klagebehandlinga ved søknad om adopsjon i løpet av første halvår 2002.

Som det går fram av Sem-erklæringa, er det ei klar målsetjing for Regjeringa å heve adopsjonsstøtta i løpet av perioden fram til 2005.

1.5.2.4 BARN OG FAMILIAR MED INNVANDRINGS- OG FLYKTNINGBAKGRUNN

Barne- og familiedepartementet vil hjelpe til med å styrkje den generelle fleirkulturelle kompetansen innanfor barnevernet og gjere sitt til at denne kompetansen blir integrert og brukt i praksis. Departementet vil i samarbeid med aktuelle fagmiljø setje i gang tiltak for å styrkje og systematisere fagleg rettleiing og konsulta-

sjon om "etniske barnevernsaker" til tilsette i barnevernet. I den nye tiltakspakken frå Regjeringa for arbeid mot tvangsekteskap er det sett i verk ulike tiltak for å styrkje kompetansen på spesielle problemområde blant minoritetsgrupper og offentleg tilsette mellom anna i sosialtenesta og politiet.

Barnevernet har behov for meir kunnskap om bruk av tolk. Det finst også indikasjonar på at tolkane si rolle i barnevernsaker i praksis ikkje alltid er klar nok. Departementet vil derfor ta initiativ til at det blir utarbeidd ein eigen informasjonsbrosjyre om bruk av tolk i barnevernet.

1.5.2.5 EINSLEGE MINDREÅRIGE ASYLSØKJARAR OG FLYKTINGAR

Utlendingsdirektoratet har det overordna ansvaret for tilbodet til einslege mindreårige i mottak. Det er brei politisk semje om at tilbodet til einslege mindreårige i mottak kan bli betre, og Regjeringa ønskjer å styrkje tilbodet til denne gruppa endå meir i mottaksfasen.

Regjeringa la i juni 2002 fram ein handlingsplan med tiltak for å auke deltakinga i samfunnet for barn og unge med innvandrarbakgrunn. Eit av tiltaka i planen er å setje ned ei arbeidsgruppe som skal greie ut alternative mottaks- og busetjingsmodellar for einslege mindreårige. Regjeringa vil sjå nærmare på problemstillinga som gjeld mottaka og barnevernstenesta.

Regjeringa vil framleis gje kommunane handlefridom når det gjeld organisatorisk forankring av ansvaret og arbeidet med einslege mindreårige som gruppe. Regjeringa vil samstundes understreke at det i arbeidet med einslege mindreårige er behov for tverretatleg og tverrfagleg samarbeid.

På bakgrunn av mellom anna tilrådingar i forskning frå dei siste åra vil Regjeringa understreke at barneverntenesta si rolle i arbeidet med einslege mindreårige må styrkjast, og at det må gjerast barnevernfaglege vurderingar før tiltak blir etablerte. Barne- og familiedepartementet ser no på korleis barneverntenesta si rolle kan styrkjast. Regjeringa vil også setje i verk tiltak som hjelper til med å rettleie og kvalifisere slektningane til å ta imot einslege mindreårige.

Regjeringa er av den oppfatning at dei økonomiske ordningane i tillegg til integreringstilskotet i hovudsak dekkjer dei utgiftene kommunane har som er knytte til busetjing av einslege mindreårige asylsøkjjarar og flyktingar.

Regjeringa meiner at ein i mottaksfasen må sikre at det blir gjennomført ei systematisk og fagleg vurdert kartlegging av livssituasjon, identitet og klarlegging av omsorgsbehov med meir før busetjing i ein kommune.

På bakgrunn av forskning dei siste åra og tilbakemeldingar frå praksisfeltet er Barne- og familiedepartementet samd i at det er eit særleg behov for å styrkje oppfølginga frå kommunane av einslege mindreårige flyktingar. Det er no starta opp eit arbeid med sikte på å arbeide ut retningslinjer for å godkjenne og følge opp plasseringar hos slekt.

Barne- og familiedepartementet vil ta initiativ til at det blir oppretta eit kontaktforum/nettverk for kommunane om einslege mindreårige.

1.5.2.6 BARN OG UNGE MED KRIGSOPPLEVINGAR

Regjeringa vil hjelpe til med å gje betre traumebehandling til krigsskadede barn i mottak og kommune. Regjeringa vil hjelpe til at alle einslege mindreårige får eit tilbod om samtalegruppe, andre tilpassa aktivitetar og/eller psykologibehandling som svarer til behovet hos den enkelte.

1.5.3 *Barnekonvensjonen*

At barn skal ha høve til å kome med sitt syn i saker som gjeld dei sjølve, er eit viktig prinsipp som er nedfelt i barnekonvensjonen.

Regjeringa arbeider med å innlemme FNs barnekonvensjon i norsk lov. Justisdepartementet har i samarbeid med nærliggjande departement utarbeidd eit høyringsnotat om korleis dette bør gjerast. I høyringsnotatet blir det gjort framlegg om å endre barnevernlova § 6-3 for å styrkje synleggjeringa av barnekonvensjonen artikkel 12. Framlegget går ut på at barn som har fylt 7 år, skal ha ein absolutt rett til informasjon og ein absolutt tilgang til å uttale seg før det blir teke avgjerd i ei sak som vedkjem dei, medan barn under 7 år får slik tilgang etter ei konkret vurdering av om barnet er i stand til å lage seg egne synspunkt.

Regjeringa vil på bakgrunn av det som har kome fram i høyringsrunden, fremje ein odelstingsproposisjon om innarbeiding av barnekonvensjonen.

Barne- og familiedepartementet vil vidare vurdere nærmare ordlyden i barnelova § 31 i forhold til barnekonvensjonen. I samband med det som tidlegare er nemnd vil ein foreslå å senke aldersgrensa til sju år for når barnet skal ha rett til å gje uttrykk for synspunkta sine.

1.5.4 *Framtidige utfordringar og tiltak til oppfølging*

Under 1.4 (Velferdspolitik for barn og familiar), blei dei tenestene barnevernet samarbeider med, omtalte med tanke på kor viktig samhandlinga mellom barnevernet og desse tenestene er i eit moderne velferdssamfunn. I dei aller fleste tilfella vil problema til barna og familien kunne dempast eller løysast på ulike arenaer utan inngripande tiltak frå barnevernet si side. Spørsmål om koordinering og ansvar for at dei rette tinga skjer til rett tid, vil ofte vere avgjerande for eit godt resultat.

Regjeringa vil understreke kor viktig det er at kommunen legg til rette for god samhandling mellom tenestene og gjev barnevernet ei sentral nok rolle i dette samarbeidet, slik intensjonen i barnevernlova også er.

I dette kapittel blir levekåra til særleg utsette grupper i velferdssamfunnet omtalte. Barn og familiar kan utvikle problem av svært ulike grunnar. Ein fellesnemnar i tilnærminga til alle utsette barn og familiar bør likevel vere at det som hovudregel skal arbeidast ut frå eit ressursperspektiv. I den seinare tida er det dokumentert lovande resultat med ulike metodar som er kjenteikna av at ressursane i familiane blir kartlagde og brukte aktivt. Barne- og familiedepartementet vil sti-

mulere til at denne typen metode- og tiltaksutvikling held fram.

Dei viktigaste tiltaka som Regjeringa og departementet gjer framlegg om å setje i verk for å styrkje ei ressursorientert tilnærming til utsette barn og familiar, er:

- Det er utarbeidd ein strategiplan mot eteforstyrningar som mellom anna inneheld ulike framlegg til førebyggjande tiltak. Målet med tiltaka er å hjelpe ungdom til meir forståing og innsikt og bevisstgjeing om egne val
- Regjeringa vil vidareføre foreldrerettleiingsprogrammet overfor foreldre med små barn og foreldre med barn i skolealder. Programmet vil også bli vidareført i forhold til grupper med særlege behov, til dømes i forhold til familiar i flyktnings- og asylmottak og overfor barn og unge med eteproblem. I tillegg blir det planlagt prøveprosjekt i barnehagar for foreldrerettleiing retta mot minoritetsfamiliar
- Barne- og familiedepartementet har lagt fram og vil følgje opp ein plan for kompetanseutvikling av familievern
- Regjeringa vil i løpet av hausten 2002 leggje fram ein tiltaksplan mot fattigdom
- Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med Helsedepartementet arbeide for at familiar med barn som har eller står i fare for å utvikle alvorlege åtferdsproblem, får hjelp gjennom metodane "Parent Management Training" (PMT) og "Multisystemic Therapy" (MST)
- Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med andre nærliggjande styresmakter ta initiativ til å utarbeide ulike former for materiell om barn som opplever vald i heimen
- Dei aktuelle departementa vil innan utgangen av 2002 ta stilling til korleis arbeidet for å kjempe mot ulike former for vald mot barn og korleis hjelp til utsatte barn skal integrerast med liknande tiltak der vaksne og eldre er målgruppene
- Barne- og familiedepartementet vil setje i verk kompetansetiltak på krisesentra slik at dei betre er i stand til å hjelpe barna. For dette formålet vil det bli arbeidd ut ein rettleiar som legg vekt på barneperspektivet og samarbeidet med aktuelle hjelpeinstansar
- Det vil bli sett av midlar til utviklingsprosjekt som har som mål å innarbeide kunnskap om samisk kultur i barnevernet og samarbeidande tenester
- Det vil bli utarbeidd ei kunnskapsoversikt om barn og unge frå dei nasjonale minoritetane
- Barne- og familiedepartementet vil arbeide ut ein informasjonspakke til kommunane om adopsjon, og det vil bli arbeidd ut ein eigen kompetanseplan for utanlandsadopsjon
- Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med aktuelle fagmiljø setje i gang tiltak for å styrkje rettleiing og konsultasjon til tilsette i barnevernet som arbeider med "etniske barnevernsaker"
- Regjeringa har starta opp eit arbeid for å greie ut alternative mottaks- og busetjingsmodellar for

einslege mindreårige og vil arbeide ut rutinar for godkjenning og oppfølging av private plasseringar / plasseringar hos slekt

- Barne- og familiedepartementet vil setje i verk tiltak som kan hjelpe til å rettleie og kvalifisere slektningar til å ta imot einslege mindreårige. Rekrutterings- og opplæringsprogrammet for fosterforeldre, PRIDE, skal tilpassast opplæring av både fosterforeldre som ikkje er etnisk norske og norske fosterforeldre som tek imot einslege mindreårige
- Barne- og familiedepartementet vil ta initiativ til at det blir oppretta kontaktfora for kommunane om einslege mindreårige og føre vidare støtte til kvalifiseringa av fagfolk
- Regjeringa vil hjelpe til med å gje betre traumebehandling til krigsskadde barn i mottak og kommune
- Regjeringa vil hjelpe til at alle einslege mindreårige får eit tilbod om samtalegruppe, andre tilpassa aktivitetar og/eller psykologibehandling som svarer til behovet hos den enkelte. Sosial- og helsedirektoratet er i gang med ei utgreiing om oppbygging av kompetanse og organisering av tjenestetilbodet til grupper med ulike traume
- Barne- og familiedepartementet vil i løpet av 2002 gjennomføre og/eller starte tiltaka i dokumentet "Innsats mot tvangsekteskap 2002"
- Barne- og familiedepartementet vil i løpet av våren 2002 leggje fram ein tiltakspakke mot kjønnskamfaring som skal gjennomførast eller setjast i gang i løpet av året
- Barne- og familiedepartementet vil vidare vurdere ordlyden i barnelova § 31 i forhold til barnekonvensjonen, her medrekna aldersgrensa for når barnet skal ha rett til å gje uttrykk for sine synspunkt.

1.6 Organiseringa av barnevernet og samarbeid med andre instansar

1.6.1 Målsetjingar

Ansvaret for å utføre oppgåver og yte tenester etter barnevernlova er fordelt mellom dei tre forvaltningsnivåa: kommune, fylkeskommune og stat.

I den framtidige organiseringa av barnevernet vil Regjeringa halde fram tre viktige målsetjingar. For det første må tilboda i barnevernet styrkjast og det førebyggjande arbeidet prioriterast høgare. For det andre må samarbeidet mellom forvaltningsnivåa vitaliserast i retning av at andrelinjetenestene (i dag fylkeskommunen) bruker meir av ressursane sine i kommunen i samarbeid med det kommunale barnevernet. For det tredje må samarbeidet mellom dei ulike tenestene for barn og unge haldast oppe og utviklast vidare.

Regjeringa vil følgje opp tenestene for barn og unge med tanke på å få eit best mogleg samarbeid mellom tenestene.

Systemrevisjon bør bli ein integrert del av ein ny og heilskapleg tilsynsmetodikk, som også inkluderer direkte kontakt med bebuarane gjennom samtalar, brukundersøkingar og liknande.

Mellom anna som oppfølging av NOU 2000:12 "Barnevernet i Norge", blir det no arbeidd med å utvikle ein tilsynsmetodikk i barnevernet etter prinsipp om systemrevisjon. Barne- og familiedepartementet har gjeve midlar til eit forprosjekt i Hordaland.

Statlege styresmakter har avgjort at tilsynet frå fylkesmannen og andre regionale statlege styresmakter skal samordnast betre. Barne- og familiedepartementet har sett ned ei arbeidsgruppe for å betre og modernisere tilsynet både med forvaltninga og med institusjonane. Arbeidsgruppa vil levere rapport i løpet av 2002.

1.6.2 Økonomisk ansvarsfordeling mellom forvaltningsnivåa

Befringutvalet og Fosterhjemsforeningen er opp-tekne av betalingsordningane for funksjonshemma barn som er plasserte i fosterheimar. Det blir vist til at usemje om betalinga særleg oppstår der fosterheimen ligg i ein annan kommune og eventuelt også i ein annan fylkeskommune enn plasseringskommunen.

Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med fylkesmennene følge nøye med i situasjonen for fosterheimane som har funksjonshemma barn. Om nødvendig vil Barne- og familiedepartementet i samarbeid med andre ansvarlege statlege styresmakter vurdere ytterlegare presiseringar av aktuelle reglar. Usemje mellom kommunar og eventuelt fylkeskommunar om økonomi skal ikkje føre til at denne særleg sårbar gruppa barn ikkje får den hjelpa dei og fosterheimen treng.

1.6.3 Framlegg om endringar i ansvarsforhold og organisering mellom fylkeskommune og stat

Kommunen har ansvaret for alle de oppgåvene som er omhandla i barnevernlova som ikkje er lagt til fylkeskommunen eller eit statleg organ. Dette inneber at dei fleste barnevernoppgåvene er eit kommunalt ansvar.

Fylkeskommunane har ansvaret for andrelinjetenesta, det vil seie for etablering og drift av institusjonar, for barn og unge som fell inn under barnevernlova og for å assistere kommunane med plassering av barn og ungdom utanfor heimen.

Barne- og familiedepartementet sende 13. februar 2002 ut eit høyringsnotat med alternative framlegg til framtidig organisering av dei oppgåvene fylkeskommunen etter gjeldande rett har ansvaret for på barnevernområdet og familievernområdet.

I høyringsnotatet er fire alternative modellar for organisering i framtida utgreidde. Regjeringa tok i høyringsnotatet ikkje stilling til kven av dei fire modellane som bør veljast.

Ved utgangen av april 2002 hadde det kome inn totalt 127 høyringsfråsegner der ein hadde konkludert når det gjeld val av modell om framtidig organisering av barnevernet, 87 av desse ønskjer ein statleg modell.

Høyringsinstansane sine viktigaste innvendingar mot vidare fylkeskommunalt ansvar er at dette vil vere i

strid med den framtidige oppgåvefordelinga som er vedteken av Stortinget.

Dei høyringsinstansane som går imot den statlege modellen, grunnjev dette med at modellen er i strid med lokaldemokratiske prinsipp, og at han vil føre med seg sentralisering og byråkratisering.

Regjeringa har etter ei samla vurdering kome til at andrelinjetenesta sine oppgåver på barnevernområdet og familievernområdet bør overførast til staten. Regjeringa har lagt stor vekt på kva høyringsinstansane har meint. Eit stort fleirtal av høyringsinstansane meiner klart at det ikkje er mogeleg å overføre desse oppgåvene til kommunane på grunn av det store talet små kommunar.

Kommunene har eit stort ansvar på barnevernområdet etter gjeldande oppgåvefordeling. Regjeringa meiner at det ansvaret kommunane har i dag må utviklast vidare. Dette vil føre med seg at det må satsast meir på førebygging, slik at fleire barn får tidleg hjelp og at slik hjelp kan gis lokalt i kommunane. Dette inneber at kommunane framleis skal vera den viktigaste aktøren på barnevernområdet i framtida, men at tida ikkje er inne for å overlate ansvaret for dei fylkeskommunale oppgåvene til kommunane no. Regjeringa vil opne for forsøk der nokre store kommunar eller fleire mindre kommunar saman kan ta ansvar for fleire oppgåver enn dei har i dag. Oslo kommune er i en særstilling. Regjeringa vil derfor føre vidare Oslo sitt heilskapsansvar slik dei i dag har som kommune og fylkeskommune.

Når Regjeringa går inn for den statlege modellen, har dette også samanheng med at dette er den einaste måten å sikre eit heilskapleg og likeverdig tilbod i heile landet.

Regjeringa vil foreslå at den statlege verksemda blir organisert som gjort greie for i høyringsnotatet. Det vil seie at verksemda blir organisert etter forvaltningsmodellen. Forvaltningsorganisering gjer det mogeleg å drive politisk og økonomisk styring med alle sider av verksemda.

Den statlege verksemda skal etter forslaget ha fem regionale einingar, lokalisert same staden som dei regionale helseforetaka, med ansvar for mellom anna institusjonsverksemda i eigen region. Dette vil i første rekke vere eit administrativt nivå. Verksemda skal samordnast sentralt med departementet som øvste styresmakt. Den faglege verksemda ute i distrikta skal styrkast og desentraliserast ved at einskilde institusjonar blir tilført faglege ressursar og blir bygd ut til "kompetansesentra" til nytte for kommunane.

Barne- og familiedepartementet vil også kontinuerleg vurdere den økonomiske delinga av utgiftene mellom staten og kommunen slik at dette ikkje blir avgjerande for val av omsorgsform.

Regjeringa vil leggje fram ein proposisjon med forslag til statleg overtaking av andrelinjetenesta i barnevernet. Samstundes vil Regjeringa også foreslå at fylkeskommunen sine oppgåver på familievernområdet blir overført til staten frå same tidspunkt. Etter forslaget skal familievernet organiserast etter same modell som barnevernet.

1.6.4 Samarbeid mellom tenester for barn og unge

Befringutvalet reiser spørsmålet om det trass i den positive haldninga styresmaktene har til tverrfagleg samarbeid, er behov for lovreglar som gjev eit klarare juridisk grunnlag for at samarbeidet skal fungere i praksis.

Både ut frå statistikken og annan tilgjengeleg informasjon blir spørsmålet om i kor stor grad barnevernet i praksis prioriterer oppgåver etter barnevernlova § 3-1 og § 3-2, i stor grad ståande utan svar. Regjeringa vil vurdere nærmare om det er behov for endringar av kapittel 3 i barnevernlova.

1.6.5 Barnevernet og folkevalde lokalpolitikarar

Lekfolka er etter 1992-lova blitt borte som obligatorisk innslag i det kommunale barnevernet.

Befringutvalet kjem i NOU 2000:12 med framlegg om at kvar kommune bør ha eit folkevalt organ med særleg ansvar for førebyggjande oppgåver etter barnevernlova § 3-1 første ledd. I høyringsfråsegnene hevdar enkelte kommunar at det bør vurderast tiltak som sikrar at lokalpolitikarar får oversikt over og tek ansvar for tenestetilbodet til det kommunale barnevernet.

Kommunen har eit lovpålagt ansvar i forhold til den førebyggjande verksemda barneverntenesta skal stå for. Regjeringa meiner likevel at det er den enkelte kommunen som må avgjere på kva måte dei, eventuelt gjennom folkevalde organ, skal organisere og gjennomføre oppgåvene sine ut frå barnevernlova § 3-1 første og andre ledd.

1.6.6 Styrkt samarbeid gjennom lovendringar?

Barne- og familiedepartementet meiner at lov- og regelverket i seg sjølv ikkje er eit vesentleg hinder for samarbeid om førebyggjande tiltak i barnevernssaker. Hindringane kan stort sett knytast til andre forhold, som til dømes praktiseringa av regelverket. Slike synspunkt er også i samsvar med vurderingane Befringutvalet har om dette spørsmålet.

Utvalet foreslår likevel ei endring i barnevernlova som i tillegg til informasjonsgrunnlaget for somme av avgjerdene i barnevernet kjem inn på samarbeidsforholdet til andre etatar. Framlegget går for det første ut på at regelen i barnevernlova om opplysningsplikt skal utvidast til å gjelde fleire situasjonar (reglar i barnevernlova) enn i dag.

Utvalet foreslår også at teieplikta innanfor forvaltninga ikkje skal vere til hinder for å gje opplysning til barnevernet dersom barnet er i ein situasjon som kan føre med seg tiltak etter barnevernlova (opplysningsrett). Dei fleste høyringsinstansane som uttalte seg til framlegget, var positive.

Barne- og familiedepartementet er kjent med at barnevernet i nokre saker etter barnevernlova har vanskar med å hente inn opplysningar fordi foreldra ikkje samtykkjer. I slike tilfelle er det viktig for barnevernet å få informasjon slik at desse vesentlege spørsmåla kan vurderast på eit fullstendig og forsvarleg grunnlag. Denne problemstillinga vil derfor bli nærmare vurdert

i ein odelstingsproposisjon om endringar i barnevernlova.

Når det gjeld framlegget om å gje personer med forvaltningsmessig teieplikt utvida tilgang til å gje meldingar til barnevernet, kjem personvernet sterkare inn i biletet.

Regjeringa er oppteken av å ta vare på personvernet til den enkelte, og er oppteken av at foreldre og barn må kunne ha tillit til hjelpeapparatet. Samstundes må teiepliktreglane opne for nødvendig kommunikasjon mellom samarbeidspartnarar. Barne- og familiedepartementet vil derfor vurdere nærmare framlegget om opplysningsrett for personar med forvaltningsmessig teieplikt i samband med utarbeiding av ein odelstingsproposisjon om endringar i barnevernlova.

Departementet meiner at barnevernet i dag er for restriktive når det gjeld å gje opplysningar til samarbeidspartnarar. Det er både prisverdig og nødvendig at barnevernet tek vare på eit sterkt personvern, men slik departementet ser det, bør barnevernet samstundes gjere sitt til å få til eit godt samarbeid til beste for barnet. Departementet meiner derfor at barnevernet bør vere positive til å gje opplysningar til samarbeidspartnarar når lova opnar for slik kommunikasjon. Departementet vil arbeide ut eit rundskriv om teieplikt i barnevernet der regelverket blir omtalt nærmare.

Barneombodet seier i høyringsfråsegn til NOU 2000:12 at gjeldande regelverk skaper problem for eit godt samarbeid mellom ulike etatar. I fråsegnen foreslår Barneombodet mellom anna å skilje det tunge "myndighetsbarnevernet" frå det generelle ansvaret kommunen har for å tryggje oppvekstkår og for å gjere vedtak og følgje opp hjelpetiltak.

Regjeringa meiner at det skal svært sterke grunnar til for å gripe inn i det kommunale sjølvstyret slik den oppvekstlova det er framlegg om, ville gjere. Regjeringa finn ingen grunn til å tru at ei eiga oppvekstlov eller eventuelle påbod om ei bestemt organisasjonsform ville løyse utfordringane som er knytte til å få til ein heilskapleg barne- og ungdomspolitik i kommunane.

Befringutvalet drøftar i NOU 2000:12 om tvangsaker bør skiljast organisatorisk ut frå andre barnevernoppgåver. Utvalet tilrår ikkje ein slik løysingsmodell av omsyn til at ein og same instans i størst mogleg grad bør ha ansvaret for barnevernsaker.

Etter ei samla vurdering går Regjeringa ikkje inn for verken framlegget om ei eiga oppvekstlov eller framlegget om å skilje ut kontrollfunksjonane i barnevernet i eigne einingar. Regjeringa meiner at det snarare er samarbeid enn samordning som er løysinga på utfordringane.

Departementet vil i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet setje i gang eit arbeid med å greie ut om det er mogleg å endre barnevernlova når det gjeld interkommunalt samarbeid.

1.6.7 Samspel og samarbeid - mellom etatar og i forhold til barn og foreldre

Barne- og familiedepartementet vil stimulere til å setje barn og unge sentralt på dagsorden i kommunar

og fylke. Tverrsektorielt samarbeid og betre utnytting av ressursane må stå sentralt i arbeidet med å vidareutvikle det barne- og ungdomspolitiske arbeidet lokalt.

Som oppfølging av Sem-erklæringa er det eit viktig mål for Regjeringa å tilpasse det offentlege tenestetilbodet til individuelle ønske innanfor rimelege grenser.

Som ledd i arbeidet med å modernisere, effektivisere og forenkle offentleg sektor, vil Regjeringa krevje at statlege etatar og tenesteytarar skal gjennomføre systematiske undersøkingar. Evalueringane skal vere ein del av årlege rapporteringar og brukast som samanlikningsgrunnlag mellom tenester. Regjeringa vil ikkje påleggje kommunane å gjennomføre slike evalueringar. Samstundes reknar Regjeringa med at evalueringar vil vere nyttige for å gjere kommunale tenester betre.

Både i forhold til generell barne- og ungdomspolitik og til barnevern må involverte barn, unge og familiar vere i fokus for det daglege arbeidet. Regjeringa meiner behova hos enkeltmenneska må vere grunnlaget som resultatata blir målte opp mot. Organisering, forvaltningsrutinar, økonomistyring og rapportering er støttefunksjonar for å nå slike mål.

1.6.8 Enklare tilgang til tenester som dekkjer ulike behov

Både Regjeringa og kommunane er opptekne av å styrkje det førebyggjande arbeidet retta mot familiar og oppvekstmiljø. At det er nødvendig med eit godt tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid, blir ofte framheva. Befringutvalet hevdar at førebyggjande verksemd på oppvekstområdet er eit forsømt og undervurdert samfunnsområde. Utvalet seier at for å få stor nok breidd og tyngd i dette arbeidet, må den førebyggjande verksemda bli ein fast og integrert del av barne- og ungdomsarbeidet på alle nivå i samfunnet, ikkje minst i kommunane. Regjeringa vil på dette punktet framheve kor viktig det er at ein etat får eit hovudansvar for å koordinere det førebyggjande arbeidet i kommunen.

Frå brukarhald blir hjelpeapparatet ofte kritisert for at barn og foreldre må "springe frå den eine tenesta til den andre" og innrette seg etter stadig nye (saks)behandlarar. Frå Regjeringa si side er det viktig å understreke at det ikkje skal trenge å vere slik. Tenestene skal tilpasse seg brukarane, ikkje omvendt. Dette gjer det nødvendig med fleksible løysingar baserte på lokale føresetnader.

Departementa vil i samarbeid med kommunane setje i gang ei brei utgreiing for å sjå barnevernet, barnehagen, skolen, fritidssektoren, PPT, helsestasjonane og skolehelsetenesta i samheng og vurdere heilskapen i tilboda til barn ut frå behova hos brukarane.

1.6.9 Framtidige utfordringar og tiltak til oppfølging

Meldinga synleggjer at ansvaret for å utføre oppgåver og yte tenester til barn og unge og familiarne deira er fordelt mellom ulike instansar og forvaltningsnivå. Kapitlet byggjer på fråsegn i Sem-erklæringa om at Regjeringa vil satse sterkare på førebyggjande barnevern.

Barne- og familiedepartementet legg til grunn at førebyggingsinnsatsen må setjast inn med tanke på å betre oppvekstvilkåra for særleg utsette grupper. Verksemda må så langt som mogleg integrerast i normalt tilboda til barn og unge. Ein kan lettare unngå overdriven sektorfokusering dersom det førebyggjande arbeidet blir koordinert gjennom ein etat. Samarbeid er viktig for å nå målet om gode oppvekstkår for alle barn, for å førebyggje skeivutvikling og problem og for å finne fram til gode tiltak for dei barna, unge og familiarne som treng det. Tverrsektorielt samarbeid og betre utnytting av ressursane må stå sentralt i arbeidet med å vidareutvikle det barne- og ungdomspolitiske arbeidet lokalt. Her må ein også sjå dei offentlege tiltaka i samheng med det arbeidet frivillige organisasjonar gjer, fordi innsatsen frå frivillige krefter, frå foreldre, barn og unge sjøve er ein sentral føresetnad for å utvikle eit godt oppvekstmiljø. Det er ein stor fordel om det er ein etat som tek ansvaret for at etatane planlegg og gjennomfører gjeremåla sine i dialog med kvarandre og brukarane. Ut frå regelen i barnevernlova § 3-2 om at barnevernet skal medverke til at barna sine interesser også blir tekne vare på av andre offentlege etatar, og at desse etatane skal delta i planleggingsverksemd og samarbeidsorgan, kan det vere naturleg at barneverntenesta tek ei slik koordinatorrolle. Viktigast i denne samanhengen er det likevel at ein etat har eit slikt ansvar. Det bør framleis vere opp til den enkelte kommunen å avgjere kva for etatar som skal ha koordineringsansvar i forhold til generell førebyggjande verksemd og tiltak for nærmare definerte risikogrupper.

Førebyggjande oppgåver bør dessutan nedfellast og synleggjerast i rutine til dei aktuelle etatane, i langsiktige målsetjingar og i årsplanar. For at folkevalde skal kunne ha høve til å gjere reelle val i arbeidet med kommunebudsjetta, er det viktig at informasjon om barnevernet sine disposisjonar, arbeidsmåtar og valalternativ blir synleggjorde. I denne samanhengen kan det vere formålstenleg å lage faste informasjonsrutinar til kommunestyret, til dømes ein årleg presentasjon av mål og strategiar hos barnevernet der mellom anna situasjonen i barnevernet, kompetanseoppbygginga, samarbeidet med andre instansar og framlegg til førebyggingsarbeid blir tekne opp.

- Departementet vil støtte arbeidet med å få eit meir einsarta tilsyn av høg kvalitet gjennom å utvikle ein meir systematisk og felles tilsynsmodell.
- Tilsynet frå fylkesmannen og andre statlege styresmakter skal samordnast betre. I tillegg til konkrete samordningstiltak som fylkesmannen tek initiativ til i kvart enkelt fylke, skal aktuelle departement og direktorat innleie eit samarbeid med sikte på å leggje til rette for større grad av felles tiltak når det gjeld delegering, metodikk, gjennomføring og reaksjonsmåtar i tilsynet med kommunale tenester.
- Departementet vil i samarbeid med fylkesmennene følgje opp spørsmålet om ansvarsfordelinga når det gjeld funksjonshemma barn under omsorg etter barnevernlova. Om nødvendig vil departementet i samarbeid med andre ansvarlege statlege styres-

makter vurdere ytterlegare presiseringar av aktuelle reglar.

- Fosterheimsavtalen er endra mellom anna med sikte på å unngå at det blir eit usikkert ansvarsforhold når det gjeld funksjonshemma barn under omsorg som har rett til tiltak både etter barnevernlova og lov om sosiale tenester.
- Departementet vil vurdere om det er behov for endringar i barnevernlova §§ 3-1 og 3-2 for å styrke det førebyggjande arbeidet.
- Departementet vil stimulere til å setje barn og unge sentralt på dagsorden i kommunar og fylke.
- For at folkevalde skal ha høve til å gjere reelle val i arbeidet med kommunebudsjettet, er det viktig at informasjon om barnevernet sine disposisjonar, arbeidsmåtar og valalternativ blir synleggjorde. Kommunestyret bør til dømes minst ein gong pr. år få lagt fram for seg ein rapport frå barneverntenesta om situasjonen i barnevernet og med framlegg til førebyggjings tiltak.
- Barne- og familiedepartementet er kjent med at barnevernet i nokre saker etter barnevernlova §§ 4-19, 4-20 og 4-21 har vanskar med å hente inn opplysningar fordi foreldra ikkje samtykkjer. Også her er det likevel viktig for barnevernet å få informasjon. Denne problemstillinga vil derfor bli nærmare vurdert i ein odelstingsproposisjon om endringar i barnevernlova.
- Barne- og familiedepartementet vil vurdere nærmare framlegget om opplysningsrett for personar med forvaltningsmessig teieplikt i samband med utarbeidinga av ein odelstingsproposisjon om endringar i barnevernlova.
- Barne- og familiedepartementet er av den oppfatning at barnevernet i dag er for restriktive når det gjeld å gje opplysningar til samarbeidspartnarar. Departementet vil arbeide ut eit rundskriv om teieplikt i barnevernet der regelverket blir nærmare omtalt.
- Aktuelle departement vil i samarbeid med kommunane sette i verk ei brei utgreiing for å sjå barnevernet, barnehagen, skolen, fritidssektoren, PPT, helsestasjonane og skolehelsetenesta i samanheng og vurdere det heilskaplege tilbodet til barn ut frå brukarane sine behov.
- Departementet er oppteken av at barneverntenesta og dei andre hjelpetenestene skal tilpasse seg behova hos brukarane. I denne samanhengen er det viktig at tenestene samordnar hjelpa si. Ideelt burde det vere slik at det er nok at brukarane vender seg til ein instans, til dømes barnevernet.
- Ein etat i kommunane bør ha koordineringsansvaret i det førebyggjande arbeidet. Ut frå barnevernlova § 3-2 vil det vera naturleg at barneverntenesta tek ei slik rolle.

1.7 Fylkesnemndene for sosiale saker

1.7.1 Innleiing/bakgrunn

Saksbehandlingstida bør reduserast endå meir, men systemet vil likevel alltid vere avhengig av ein del ytre

faktorar som verken fylkesnemndene sjølve eller departementet har kontroll over. Departementet vil i alle fall arbeide vidare med effektivisering av arbeidet i fylkesnemnda.

1.7.2 Rettstryggleik m.m.

I oppsummeringa skriv Befringutvalet at studiane gjennomgåande konkluderer med at fylkesnemndene representerer ei betring i rettstryggleiken for individet i forhold til ordninga med kommunale barnevernsnemnder.

Befringutvalet meiner det er behov for ein gjennomgang og ei avklaring av kva for saksbehandlingsreglar som skal gjelde for fylkesnemndene.

På bakgrunn av forskingsresultata kan ikkje departementet sjå at rettstryggleiken ved behandling av ei sak for fylkesnemnda kan betrast (vesentleg) ved at det blir gjeve eigne saksbehandlingsreglar for fylkesnemndene. Etter departementet si oppfatning vil eigne saksbehandlingsreglar for nemndene kunne føre til at ein del av fleksibiliteten går tapt, og at ein får eit meir rigid system som ikkje på same måten tek vare på behova som finst ved behandlinga av dei ulike sakstypene. Ei intern arbeidsgruppe i fylkesnemnda har greidd ut spørsmål i tilknytning til saksbehandling i fylkesnemnda. Utgreiinga blei ferdig i februar i 2002 og vil bli følgt opp av departementet i samarbeid med fylkesnemndsleiarane i løpet av året.

1.7.3 Særlege utfordringar ved behandling av hastesaker i fylkesnemnda

Fylkesnemndene har i ei felles høyringsfråsegn til utgreiinga frå Befringutvalet gjeve utrykk for at lova legg opp til eit komplisert system for behandling av akuttsaker som både dei enkelte barneverntenestene og fylkesnemndene kan ha vanskeleg for å følgje på ein tilfredsstillande måte. Dei foreslår at det blir vurdert om det bør innførast ein "forhøyringsrettsmodell" for behandling av akuttsaker i fylkesnemnda.

Departementet vil på bakgrunn av det fylkesnemndene peiker på når det gjeld omsynet til rettstryggleiken, foreslå at det blir utgreidd nærmare om det er mogleg å innføre ein slik "forhøyringsrettsmodell".

1.7.4 Talsperson for barna i saker som skal behandlast i fylkesnemnda

Etter barnevernlova § 7-4 kan fylkesnemnda oppnemne ein eigen talsperson for barnet i saker som skal behandlast i nemnda.

Befringutvalet meinte at talspersonen ikkje bør gjere seg opp ei eiga meining om saka, men berre vere talerøyr for barnet. Fleirtalet av høyringsinstansane gjev si støtte til dette.

I tråd med framlegget frå Befringutvalet meiner departementet det er viktig at forskriftene i større grad enn i dag sikrar at talspersonen berre skal vere talerøyr for barnet.

1.7.5 *Overprøving av vedtak i fylkesnemnda*

Ein så omstendelig prosess som den som gjeld for barnevernsaker i dag, legg beslag på knappe økonomiske ressursar, samstundes som partane kan tyngjast av svært lang saksbehandlingstid.

Eit framlegg som vil korte ned saksgangen for tvangsvedtak i barnevernet, er å innføre færre ankeinstansar. Dette er eit framlegg som Befringutvalet og fylkesnemndene sjølve har gjeve uttrykk for at ein bør følgje opp.

Departementet vil vurdere å fremje eit lovframlegg som inneber at ei rettsleg overprøving av vedtak i fylkesnemnda skjer direkte for lagmannsretten.

1.7.6 *Open saksgang i fylkesnemnda*

Barnevernsaker er lukka for publikum og pressa, og vedtaka i nemnda er ikkje offentlege. Befringutvalet uttaler at det vil vere av verdi å gje ålmenta, her medrekna pressa, innsyn i og tilgang til referat av enkeltsaker i fylkesnemnda, men på ein slik måte at omsynet til personvernet omkring partane blir sikra.

Befringutvalet meiner ein kan reise spørsmål ved om det er rett å konstatere at barnevernsakene er så vidt spesielle at dei må skjermast for innsyn, til skilnad frå til dømes straffesaker, her medrekna sedskapsaker.

Departementet ser det også som nødvendig at det blir meir ope omkring vurderingane og behandlinga av sakene i fylkesnemnda.

Eit viktig tiltak som blir gjennomført med det første, er å leggje eit utval av fylkesnemndsvedtak ut på Lovdata. Barne- og familiedepartementet meiner at dette langt på veg vil møte behovet for ein meir open prosess.

Departementet er kjent med at nokre fylkesnemnder følgjer den praksisen at det ikkje er høve for kommunar til å ha både leiaren for barneverntenesta og saksbehandlar til stades under forhandlingsmøte. Grunngevinga for dette er at den offentlege partssida ikkje skal bli for dominerande. Departementet ser at denne praksisen kan ha uheldige sider, og vil vurdere om fylkesnemnda bør "opnast" også på denne måten.

1.7.7 *Samansetjinga av fylkesnemnda*

Barne- og familiedepartementet skreiv i Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) at departementet må følgje med på korleis ordninga med nemndsmedlemmene fungerer.

Departementet er oppteke av og arbeider for at dei sakkunnige utvala blir styrkte med fleire medlemmer som har utdanning som psykologar eller psykiatrar. Samstundes må dei sakkunnige utvala styrkjast med både samisk kompetanse og kompetanse om innvandrarar.

Departementet vil også vurdere om talet på sakkunnige ved fylkesnemndsbehandlinga kan reduserast i enkelte eller alle saker.

1.7.8 *Oppsummering og tiltak*

I kapittel 1.7 går det fram at evalueringa av fylkesnemndene viser at ordninga i det store og heile sikrar rettstryggleiken for partane på ein god måte. Kort opp-

summert hevdar meldinga at nemndsordninga har medverka til auka rettstryggleik for barn og foreldre i saksbehandlinga, under forhandlingane og i vedtaka. I tillegg har ordninga verka med til å styrkje legitimiteten til barnevernet både hos klientane og mellom folk flest. Denne legitimiteten kan styrkjast endå meir ved meir open tilgang til arbeidet og avgjerdene i fylkesnemndene og gjennom tilgang på anonymiserte vedtak.

Rettstryggleiken for barnet ved behandlinga av tvangssaker i fylkesnemnda vil bli styrkt dersom dei framlegga blir vedtekne som gjeld talspersonordninga og endringa i barnevernlova § 6-3. Endringsframlegget i barnevernlova § 6-3 gjeld at barn som har fylt 7 år, skal ha rett til informasjon og høve til å uttale seg før det blir teke avgjerd i sak som vedkjem dei.

Slik departementet ser det, tilseier ikkje forskingsresultata frå evalueringa av nemndene at det bør gjevast eigne saksbehandlingsreglar for behandling av fylkesnemndsaker. Dei saksbehandlingsreglane som gjeld i dag, gjev etter departementet si meining ein fleksibilitet som sakene er tente med.

Barne- og familiedepartementet vil framover arbeide for endå meir effektivisering av arbeidet i fylkesnemndene, her medrekna ein reduksjon av saksbehandlingstida.

Tiltak som vil bli følgde opp:

- Departementet vil gjennomgå talspersonordninga med sikte på eventuelle endringar i forskrifta for i større grad å sikre at talspersonen skal vere talerøyr for barnet, og for å sjå ordninga i samheng med framlegget om å endre aldersgrensa i barnevernlova § 6-3 om barns rett til å bli høyrde.
- Departementet vil vurdere å foreslå endring i sosialtenestelova § 9-6 for å redusere talet på sakkunnige medlemmer og dermed også talet på allmenne medlemmer i fylkesnemnda.
- Ei intern arbeidsgruppe i fylkesnemnda har greidd ut spørsmål i tilknytning til saksbehandling i fylkesnemnda. Utgreiinga vil bli følgd opp av departementet i samarbeid med fylkesnemndsleiarane i løpet av 2002.
- Departementet vil følgje opp spørsmålet om å avgrense den rettslege overprøvinga av vedtak i fylkesnemnda. Departementet vil vurdere eit lovframlegg som inneber at vedtaka blir overprøvde direkte for lagmannsretten.
- Departementet vil arbeide for at eit tilfeldig utval av vedtak blir lagt ut på Lovdata, for å gjere vurderingar og arbeid i fylkesnemnda meir opne for innsyn
- Departementet vil sjå nærmare på vilkåra for å gje pressa ein avgrensa tilgang til å følgje enkeltsaker i nemnda.
- Departementet vil vurdere å "opne" fylkesnemndene ved at tilsette i barneverntenesta i opplærings-samheng får høve til å følgje saker i nemnda.
- Departementet vil arbeide for at dei sakkunnige utvala blir styrkte gjennom rekruttering av fleire psykologar og psykiatrar som medlemmer .

- Departementet har som mål å rekruttere fleire sakkunnige med samisk språk- og/eller samisk kulturkompetanse.
- Departementet har som mål å rekruttere fleire sakkunnige med kompetanse om innvandrarar.

1.8 Tiltaka i barnevernet

1.8.1 *Utgangspunktet for barnevernlova*

Utgangspunktet for barnevernlova og Regjeringa er at det er best for barn å vekse opp hos dei biologiske foreldra. Sjølv om det blir påvist svikt i foreldra si omsorgsevne, og sjølv om svikten kan vere av til dels alvorleg karakter, er hovudregelen at ein primært skal prøve å betre situasjonen ved hjelpetiltak i heimen.

1.8.2 *Førebygging*

Sentrale mål for den førebyggjande verksemda er å gjere sitt til å skape trygge oppvekstvilkår for barn og unge, hindre problemutvikling og unødige omsorgsovertakingar. Førebyggjande tiltak skal hjelpe til med å integrere barn og unge i familie og nærmiljø og gje dei ein trygg og stimulerande oppvekst.

Det pågår fleire prosjekt og utviklingsprogram som tek sikte på å betre oppveksten for barn og unge. Dette skjer i stor grad gjennom auka tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid. Regjeringa vil understreke kor viktig det er å samarbeide på tvers av profesjonar, etatar, sektorar og forvaltningsnivå for å løyse dei omfattande og komplekse utfordringane som mange barn og unge står oppe i.

Generelt er det behov for større medvit om korleis ein kan ta i bruk barna, dei unge og familiane sine egne og fornybare ressursar. I denne samanhengen ønskjer Regjeringa å stimulere til bruk av utradisjonelle løysingar anten i form av å dra inn nye yrkesgrupper eller ved å nytte nye samarbeidsformer eller metodar.

Regjeringa legg til grunn at den førebyggjande innsatsen som hovudregel bør vere ein integrert del av det ordinære arbeidet for barn og ungdom. For å unngå at førebyggjande innsats blir tilfeldig og fragmentert, er det nødvendig at verksemda fell inn i ein formalisert struktur slik at han set varige spor. Førebyggjande tiltak bør derfor inngå i eit program eller ein verksemdsplan. Tiltak bør integrerast i dei førebyggjande planane i kommunane og prioriterast når det gjeld bruk av arbeidstid og materielle ressursar. Det er likevel opp til kommunane å velje kva for dokument dei vil omtale den førebyggjande innsatsen i.

1.8.3 *Hjelpetiltak*

Besøks- og avlastningsheimar er ikkje spesifikt nemnde i lova, men har i fleire år vore det mest brukte hjelpetiltaket. Barne- og familiedepartementet vil synleggjere dette tiltaket ved å ta det inn som eitt av døma på hjelpetiltak i barnevernlova § 4-4.

Befringutvalet er oppteke av at eksemplifiseringa i lova av hjelpetiltak i § 4-4 kan vere til hinder for at hjelpetiltaka blir nok behovsstyrte og verke med til å hemme kreativitet og mangfald. Utvalet gjer derfor

framlegg om at eksemplifiseringa blir strøken. Framlegget blir støtta av eit fleirtal av høyringsinstansane.

Departementet deler ikkje Befringutvalet si oppfatning om at eksemplifiseringa bør strykast. Slik departementet ser problemstillinga, er det fleire viktige argument som taler for å halde oppe dagens eksemplifisering. Ei slik opplisting av eksempel gjer det truleg lettare å argumentere lokalt for utvikling av slike tiltak, og for at dei tiltaka som blir nemnde eksplisitt i lova, også blir haldne oppe i periodar med trong kommuneøkonomi, fordi kommunane er pliktige til å yte tenester etter barnevernlova.

Departementet vil understreke at det i dag går klart fram av lova og forarbeida at opprekninga i barnevernlova § 4-4 andre ledd er eksempel og ikkje ei uttømmande liste.

Sjølv om eit fleirtal av høyringsinstansane som har uttalt seg til framlegget, støttar tilrådinga frå Befringutvalet, kan Barne- og familiedepartementet ikkje sjå at det er behov for ei slik endring som det er framlegg om. Men det er viktig at retningslinjene blir reviderte jamleg, slik at nye døme blir tekne inn etter kvart som nye typar hjelpetiltak blir utvikla.

I NOU 2000:12 blir det skrive om ein tendens til at barneverntenesta i for stor grad fokuserer på problem og manglar ved foreldra. Departementet deler bekymringa om at barneverntenesta bruker mindre tid og ressursar enn tiltenkt på å hjelpe foreldra til å skape ein god nok omsorgssituasjon i heimen. Barneverntenesta bør i større grad enn i dag hjelpe familien til å bli best mogleg i stand til å ha hovudansvaret for barns omsorg, tryggleik, utvikling og oppseding. Ei av hovudmålsetjingane er å gje førebyggjande tiltak og hjelpetiltak i heimen eit tydelegare og større innhald.

Barne- og familiedepartementet meiner barneverntenesta også må vurdere den økonomiske situasjonen i familien med tanke på å sikre nødvendig hjelp som kan føre til at fokus blir flytt frå økonomiske problem til oppgåva med å ta nødvendig omsorg for barn.

Departementet vil framheve at det er viktig å vurdere undervegs om hjelpetiltaka verkar med til å skape ei positiv utvikling hos det enkelte barnet i familien, og om det eventuelt er behov for andre og/eller supplerande tiltak.

Befringutvalet kjem med framlegg om at frivillige plasseringar etter § 4-4 femte ledd maksimalt skal vare i seks månader, og at plasseringar ut over dette tidsrommet må avgjerast av fylkesnemnda for sosiale saker. Som grunngeving for framlegget viser utvalet til at ein kan reise spørsmål ved om barneverntenesta i nokon grad nyttar frivillige plasseringar utanfor heimen for å unngå ei kostbar og arbeidskrevjande fylkesnemndsbehandling, at rettstryggleiken for barna kan bli dårleg ved at det blir uklart og vanskeleg å vite kor lenge plasseringa skal vare, og at også rettstryggleiken for foreldra kan bli svekt.

Det at kvar sak må vurderast konkret og individuelt ut frå kva som er den beste løysinga for barnet, gjer det problematisk å innføre ein absolutt tidsfrist.

Barne- og familiedepartementet finn at ei tidsavgrensing i lova slik Befringutvalet gjer framlegg om, vil bli

for absolutt og ikkje gje rom for nødvendig fleksibilitet. Fleirtalet av høyringsinstansane gjekk også imot framlegget med denne grunngevinga. Det er likevel viktig at barneverntenesta sørgjer for at frivillige plasseringar blir brukte etter formålet sitt. Barne- og familiedepartementet finn derfor at ein i retningslinjer bør utdjupe barneverntenesta si plikt til jamleg å vurdere den enkelte plasseringa.

1.8.4 Auka satsing på familieutvikling og fokusering på framgangsutsiktene

Befringutvalet set også søkjelyset på at det er viktig med familieutvikling og fokusering på det som kan utvikle seg positivt.

Eitt av framlegga i NOU'en (Befringutvalet) er å greie ut nærmare ein eventuell lovregel om at det skal gjevast tilbod om gratis og anonym rettleiing for barn, unge og familien deira – enkeltvis eller samla.

Barne- og familiedepartementet ser ikkje behov for å greie ut spørsmålet om lovfesting av gratis og anonym rettleiing for barn, unge og familieane deira. Departementet vil likevel gje ut ein brosjyre der dei ulike informasjons-, råd- og rettleiingstelefonar og -instansar blir presenterte samla.

Eit anna av framlegga frå Befringutvalet i NOU 2000:12 handlar om barnevernet si utgreiing av familien.

Barne- og familiedepartementet er til liks med Befringutvalet oppteke av å styrkje og støtte familien slik at familien får gode utsikter til å gje barna det dei treng av omsorg, fostring og læring. Departementet er samd med utvalet i at det er behov for vidare styrking av fokuset på det grunnlaget for positiv utvikling som finst i foreldra og familien. Departementet meiner derfor at den tilnærmingmåten utvalet gjer framlegg om når det gjeld utgreiing av familien, kan vere fornuftig, og vil omtale dette prinsippet i nye retningslinjer om det arbeidet barnevernet gjer i utgreiingssaker.

Departementet meiner at barneverntenesta i større grad enn i dag bør hjelpe familien til å bli best mogleg i stand til å ha hovudansvaret for å gje barna omsorg, tryggleik, utvikling og oppseding. Ei av hovudutfordringane vil vere å gje førebyggjande tiltak og hjelpe-tiltak i heimen eit tydelegare og meir omfattande innhald.

Befringutvalet foreslår at det i barnevernlova § 4-16 om oppfølging og vedtak om omsorgsovertaking, blir presisert at barnevernet skal ha eit sjølvstendig ansvar for å sørgje for at foreldra får nødvendig hjelp og støtte til å betre sin livssituasjon.

Barne- og familiedepartementet er samd med utvalet i at det er viktig at barneverntenesta etter ei omsorgsovertaking stør opp om dei foreldra som ønskjer hjelp. Barne- og familiedepartementet vil foreslå ei lovending i § 4-16 for å presisere det ansvaret barnevernet har for å følgje opp foreldre etter ei omsorgsovertaking.

Befringutvalet har også eit anna framlegg retta mot foreldre med barn plasserte utanfor heimen. Utvalet foreslår som ein ide til fornyingstiltak i barnevernet at det i nokre fylke blir prøvd ut ei ordning med støtteper-

son for foreldra. Denne ordninga er no vedteken i Danmark.

Barne- og familiedepartementet vil følgje med på korleis ordninga blir praktisert og eventuelt evaluert i Danmark, og vurdere om støttepersonordninga eller liknande ordningar bør regelfestast her til lands.

Barne- og familiedepartementet vurderer å arbeide ut eit rundskriv der støtteperson for foreldre blir omtalt som ei god ordning som ein vil tilrå.

1.8.5 Fosterheimar

Barne- og familiedepartementet har i eit høyringsnotat om innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk rett foreslått at delar av barnekonvensjonen blir teken inn i barnevernlova § 4-15 slik at barneverntenesta ved val av plasseringsstad også skal ta omsyn til at det er ønskjeleg med kontinuitet i oppsedinga av barnet og til den etniske, religiøse, kulturelle og språklege bakgrunnen barnet har. Framlegget som har fått stor støtte hos høyringsinstansane, vil saman med andre framlegg bli fremja av Justisdepartementet i ein odelstingsproposisjon om innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk rett.

Barne- og familiedepartementet er kjent med at det somme stader er vanskeleg å rekruttere mange nok tilsynsforarar til fosterheimane. Det er derfor nødvendig å gå fleire vegar for å finne gode løysingar.

Det er etablert eit samarbeid mellom alle fylkeskommunar som i dag gjennomfører rekrutterings- og opplæringsprogrammet PRIDE (Parents, Resources, Information, Development, Education) overfor fosterforeldre.

Barne- og familiedepartementet støttar vidareføringa av PRIDE i år 2002 og vil stille opp med ekstra midlar for å tilpasse dette programmet til deltakarar med annan enn norsk etnisk bakgrunn.

Barne- og familiedepartementet har ved fleire høve uttalt at fosterforeldre etter gjeldande forståing av lovverket ikkje er å sjå på som arbeidstakarar i arbeidsrettsleg forstand, men som sjølvstendige oppdragstakarar i forhold til barneverntenesta.

Departementet har nyleg innleidd eit endå tettare samarbeid med Sosialdepartementet om presisering av dei rettane fosterforeldre har som oppdragstakarar for barneverntenesta.

Befringutvalet kjem med framlegg om at det blir loveller forskriftsfesta at barnevernet ved rekruttering av fosterheimar først må søkje etter moglege fosterheimar i familien og nettverket omkring barnet.

Fleirtalet av høyringsinstansane som har uttalt seg til dette framlegget, er negative.

Barne- og familiedepartementet er på same måten som Befringutvalet oppteke av å styrkje og støtte familien, og av at familien får dei beste vilkåra for å gje barna det dei treng av omsorg, fostring og læring. Departementet er derfor samd med utvalet i at det er behov for å fokusere på dei ressursane som finst hos foreldra og familien.

Barne- og familiedepartementet finn det mest formålstenleg at spørsmålet om bruk av biologisk familie og nettverk som fosterheim blir behandla i retningslin-

jer, og ikkje i lov eller forskrift. Departementet vil likevel alt no understreke kor viktig det er at barneverntenesta vurderer om slik plassering er aktuell i det enkelte tilfellet.

1.8.6 Samvær

Barne- og familiedepartementet meiner det bør leggjast til rette for samvær mellom barn under omsorg og foreldre, så lenge samvær er til det beste for det enkelte barnet. Reglane i barnevernlova om samvær byggjer på at kontakten mellom barn i fosterheim og foreldra er svært viktig.

Barne- og familiedepartementet ser det slik at ein ved avgjerder om samvær må ta omsyn til den livshistoria barnet har, slik at barnet får høve til framleis å ha kontakt også med andre det har hatt nær tilknytning til. Barneverntenesta bør vurdere samværsordninga og eventuelt samværsavtalen undervegs, slik at dette kan justerast av barnevernet sjølv eller av fylkesnemnda gjennom ny sak om samvær. Det er viktig at stemma til barnet også får ein plass under gjennomgangen, på same måten som når samværsordninga skal utformast første gongen.

1.8.6.1 KORT OM GJENNOMFØRING AV SAMVÆR ETTER BARNELOVA

Utgangspunktet er at samværet skal vere til beste for barnet.

I nokre saker kan det vere mistanke om at barnet blir utsett for overgrep under samværet. Dersom samvær i slike saker blir bestemt, må barnet vernast. Spørsmålet om korleis barn best kan sikrast i slike situasjonar, vil bli teke opp i Familiemeldinga som skal fremjast for Stortinget vinteren 2002/2003.

Ei arbeidsgruppe med representantar frå Barne- og familiedepartementet, domstolen og politidirektoratet har sett på tiltak som betre enn i dag kan ta vare på barnet sin situasjon i saker der barn med bakgrunn i barne-lova og tvangsfullbyrdingslova skal flyttast frå ein omsorgsperson til ein annan. Barne- og familiedepartementet er samd med arbeidsgruppa i at det må gjevast reglar som slår fast at offentleg tilsette tenestemenn med barnefagleg kompetanse har plikt til å hjelpe namsmennene i denne typen saker. Aktuelle instansar kan vere familievernnet, psykisk helsevern for barn og unge, pedagogisk-psykologisk teneste eller barnevernet. Problemstillinga vil bli følgd opp av Justisdepartementet og Barne- og familiedepartementet.

1.8.7 Institusjonar

Samanfattande kan ein seie at oppgåva for barneverninstitusjonane er at dei saman med fosterheimane er den garantien barnevernet har for at alle barn og unge skal kunne få eit trygt omsorgstilbod når dei treng det. Det overordna målet med institusjonsopphaldet er tilbakeføring til eigen heim eller plassering i fosterheim – eventuelt etablering på eiga hand.

Samarbeidet mellom barnevernet og det psykiske helsevernet har utvikla seg positivt dei siste åra. Regjeringa vil følgje opp samarbeidet mellom psykisk helse-

vern for barn og unge og barnevernet for å sjå til at dei to tenestene blir best mogleg koordinerte.

Barne- og familiedepartementet sende i mars 2001 ut eit høyringsnotat der det blei foreslått å ta inn ein paragraf i barnevernlova som gjev departementet heimel til å gje forskrifter om kvalitetskrav til barneverninstitusjonar. Framlegget omfatta både dei fylkeskommunale og private institusjonane. Det blei vidare foreslått ei særskild godkjeningsordning for private institusjonar som ikkje er innpassa i fylkeskommunen sin plan. Framlegget fekk brei støtte frå høyringsinstansane. Framlegget blei fremja for Stortinget (Ot.prp. nr. 103 (2000-2001)), men blei trekt tilbake hausten 2001 fordi det er nødvendig å sjå spørsmålet i samanheng med utgreiinga av den framtidige organiseringa av oppgåvene som i dag ligg i fylkeskommunen. Regjeringa vil hausten 2002 legge fram ein odelstingsproposisjon med forslag om statleg overtaking av fylkeskommunen sine oppgåver på barnevernområdet og familievernområdet. I proposisjonen vil det også bli lagt fram forslag om å innføre ein ny heimel for departementet til å gje forskrifter om kvalitetskrav til barneverninstitusjonar. Det vil i tillegg bli lagt fram forslag om ei særskild godkjeningsordning for private institusjonar. Etter forslaget vil statlege, regionale styresmakter i barnevernet bli godkjeningsinstans.

Befringutvalet gjorde framlegg om at forskrifta som regulerer tvangsbruk under opphald i barneverninstitusjon, bør gjennomgåast med sikte på om det er i barnet si interesse med dagens avgrensingar.

Barne- og familiedepartementet sende 14. februar 2001 ut på høyring framlegg til revisjon av denne forskrifta og vil på bakgrunn av det som har kome fram i høyringsrunden, vurdere kva for framlegg som bør følgjast opp.

1.8.8 Særlege tiltak for barn og unge med åtferdsvanskar

NOU 2000:12 omtaler åtferdsvanskar hos barn og unge som eit utfordrande problemområde. Befringutvalet er oppteke av at det må gjerast mindre attraktivt for kommunane å "eksportere" barn og unge bort frå nærmiljøet.

Departementet er samd med Befringutvalet på dette punktet. Departementet vil oppmode fylkeskommunen til å bruke ein større del av ressursane sine i samarbeid med kommunane til familie- og nærmiljøbaserte tiltak. Fleire fylkeskommunar er alt inne i ein slik dreingsprosess.

Det er sett i gang opplæring i alternative metodar for å førebyggje og stoppe problemåtferd hos barn og unge. Barne- og familiedepartementet og Helsedepartementet samarbeider om å implementere desse metodane i alle fylka. Alvorlege adferdsproblem blant barn og unge er ei felles oppgåve og utfordring for dei to departementa. Samarbeidet vil bli vidareført gjennom forskning, evaluering og iverksetting av dei aktuelle behandlingsmetodane mellom anna i samarbeid med region- og kompetansesentra for barn og unge.

Befringutvalet kjem i NOU 2000:12 med framlegg om at inngrepskriteria i barnevernlova skal behandlast

under eitt, slik at omsorga blir overteken også der inn-grepskriteriet knyter seg til åtferdsvanskane hos ungdommen.

Barne- og familiedepartementet vil peike på at der-som det er ein samanheng mellom problema hos barnet og foreldra si omsorg, gjev alt dagens lov fylkes-nemnda høve til å gjere vedtak om omsorgsovertaking og åtferdstiltak samstundes. Slik departementet ser det, tek dagens ordning vare på den nødvendige fleksibili-teten. Barne- og familiedepartementet meiner derfor at dagens ordning bør stå ved lag.

1.8.9 Adopsjon som barneverntiltak

Stortinget vedtok hausten 1996 å sende over til regje-ninga eit oversendingsframlegg utan realitetsvotering der Stortinget oppmoda regjeringa til å vurdere om bar-nevernlova § 4-20 fungerer etter sitt hovudformål.

I ein høgsterettsdom frå 1997, innteken i Rt. 1997 s. 534, uttalte førstvoterande at lovgjevar burde vurdere "om det bør åpnes for en rett til samvær mellom biolo-giske foreldre også etter en adopsjon".

På bakgrunn av oppmodinga frå Høgsterett om å vur-dere å opne for rett til samvær også etter ein adopsjon, og oversendingsframlegget frå Stortinget, tok departe-mentet initiativet til forskingsprosjektet "Fratakelse av foreldreansvar og adopsjon". Sjølv forskingsprosjek-tet "Fratakelse av foreldreansvar og samtykke til adop-sjon" er til no ikkje avslutta.

Undersøkinga gjeld også saker som berre gjeld frå-taking av foreldreansvar. Det kan tyde på at rettstilstan-den knytt til fråtaking av foreldreansvaret er for uklar. Dette spørsmålet vil departementet følgje opp og vur-dere nærmare før det tek stilling til kva skritt som bør takast for å avhjelpe denne situasjonen.

Befringutvalet tilrår i si innstilling at spørsmålet om samværsrett etter adopsjon blir vurdert nærmare.

Slik Barne- og familiedepartementet ser det, er det ut frå den kunnskapen ein har om dette spørsmålet i dag, ikkje godt nok grunnlag for å opne for ei endring som inneber høve til å fastsetje ein samværsrett for biolo-giske foreldre etter at adopsjonen er gjennomført. Etter Barne- og familiedepartementet sitt syn er det fleire viktige innvendingar mot å innføre ein rett til samvær etter ein adopsjon. Den viktigaste innvendinga er at ei slik endring kan føre til ein auke i talet på adop-sjonar etter barnevernlova. Slik departementet ser det, er dette ikkje ei ønskjeleg utvikling.

Barne- og familiedepartementet følgjer nøye utvik-linga når det gjeld desse spørsmåla og vurderer heile tida om det er forhold som tilseier at det bør gjerast endringar i lova.

1.8.10 Lovfesting av barns rett til barnevern-tenester

Barnevernlova inneheld i dag ikkje ein lovbestemt rett for barn til å motta barneverntenester, sjølv om lova slik ho er i dag, legg plikt på barnevernet på fleire område.

Befringutvalet kjem med framlegg om at ein lovbe-stemt rett bør innførast for å gjere det tydeleg at det er

barn og barns interesser som står i fokus, og som ledd i ei harmonisering med sosialtenestelova og kommune-helsetenestelova.

Det ville vore positivt om ein gjennom ei lovfesting av rettane kunne klargjere brukarane sin posisjon and-synes kommunen ved at området for bruk av skjønn blir avgrensa. Ei lovfesting av rettane ville også gjere tydelegare det høvet brukarane har til å nytte seg av rettsapparatet for å få tiltak og tenester, og eventuelt for å fremje krav om erstatning for manglande inngrep frå barnevernet si side.

Etter departementet sitt syn er det viktigaste likevel at barn og unge som har behov for hjelp etter lova, får slik hjelp i rett tid. Når ein ser på dei pliktene som alt ligg på kommunane i dag, er det departementet sitt syn at ei lovfesting av rettar vil ha liten reell verdi for bru-karane av tenestene.

Etter ei samla vurdering finn departementet at det ligg føre såpass tungtvegande argument mot ei lovfes-ting av rett til barneverntenester, at framlegget frå Bef-ringutvalet på dette punktet ikkje bør følgjast opp.

1.8.11 Framtidige utfordringar og tiltak til oppfølging

Meldinga gjennomgår og understrekar kor viktig generelt førebyggjande arbeid er for barn, unge og familiar. Teksten under 1.8 bør ein sjå i samanheng med det som blir skrive om førebygging under 1.5 om barnevernet og velferdspolitikken og under 1.6 om organiseringa av barnevernet og samarbeidet med andre instansar.

I mesteparten av dette kapitlet oppsummerer departe-mentet det ein veit om korleis reglane i barnevernlova og tiltaka frå barnevernet fungerer. Sjølv om hovud-bodskapen i teksten vanskeleg kan samanfatta i nokre få setningar, vil departementet likevel framheve kor viktig det er å satse endå meir på å utvikle gode, flexi-ble og behovstilpassa hjelpetiltak i nær dialog med involverte barn og foreldre.

I dei tilfella barn og unge må plasserast utanfor hei-men, er det som oftast til beste for barna at barn og bio-logiske foreldre har samvær. I mange tilfelle vil det også vere aktuelt å føre barna tilbake til heimen. Som det vil gå fram av enkelte av oppfølgingsframlegga, ser departementet behov for at barneverntenesta må arbeide meir systematisk og målretta når det gjeld spørsmåla om samvær og tilbakeføring til heimen.

Kapitlet drøftar også dei lovendringsframlegga frå Befringutvalet som gjeld tiltak frå barnevernet. Som det går fram av teksten, finn ikkje departementet grunnlag for å støtte framlegga om å lovfeste retten til barneverntenester eller til å innføre ei tidsavgrensing når det gjeld plasseringar utanfor heimen som hjelpe-tiltak.

Departementet går heller ikkje inn for å lovfeste ret-ten til gratis og anonym rettleiing til barn og foreldre etter dansk modell slik Befringutvalet gjer framlegg om. Departementet understrekar at ein her berre avvi-ser framlegget om å lovfeste ei ny teneste, men sam-stundes er positive til denne typen tiltak.

Dei viktigaste tiltaka som Regjeringa gjer framlegg om å setje i verk for å betre tiltaka i barnevernet, er desse:

- Besøks- og avlastningsheimar er ikkje spesifikt nemnde i lova, men har i fleire år vore det mest brukte hjelpetiltaket. Barne- og familiedepartementet vil synleggjere dette tiltaket ved å ta det inn som eitt av døma på hjelpetiltak i barnevernlova § 4-4.
- Førebyggjande innsats bør som hovudregel vere ein del av det ordinære arbeidet kommunen gjer for barn, unge og familiar. Det er behov for tiltak som fangar opp risikogrupper på eit tidleg stadium. Tiltaka bør integrerast i dei førebyggjande planane i kommunane og prioriterast når det gjeld tid og ressursar. I denne samanhengen ønskjer departementet å stimulere til utradisjonelle løysingar og ny kompetanse anten i form av å dra inn nye yrkesgrupper eller ved å nytte nye samarbeidsformer eller metodar.
- Barne- og familiedepartementet meiner det er behov for å vidareføre og styrkje førebyggjande tiltak i familiar med barn som er i ein vanskeleg livssituasjon. Departementet vil derfor føre vidare støtte til nasjonal samordning og oppfølging av mellom anna Home-Start Familiekontakten. Departementet vil også støtte vidareutvikling og spreiding i bruken av andre familiebaserte førebyggjande tiltak og hjelpetiltak i barnevernet.
- Helsedepartementet vil i samarbeid med Barne- og familiedepartementet vurdere forsøket med familiesentralar med tanke på vidareutvikling der ein mellom anna vil ta stilling til kva rolle barnevernet bør ha i eit slikt lågterskeltilbod.
- Barne- og familiedepartementet vil gje ut ein brosjyre der dei ulike informasjons-, råds- og rettleiingstelefonar og -instansar blir presenterte samla.
- Barne- og familiedepartementet meiner at det er behov for vidare styrking av fokuset på ressursane hos foreldra og familien. Departementet vil omtale desse verdiane i nye retningslinjer om barnevernet sitt arbeid i utgreiingssaker.
- Barne- og familiedepartementet er oppteke av at barnevernet i utgreiinga av barnevernsaker bør styrkje fokuset på ressursane hos foreldra og familien og på spørsmålet om korleis foreldra kan få hjelp til å betre omsorgsevna si. Dette vil bli utdjupa i retningslinjer frå Barne- og familiedepartementet som omhandlar arbeidet til barnevernet i utgreiingssaker.
- Oppfølginga av foreldre etter ei omsorgsovertaking burde ha vore betre. Barne- og familiedepartementet vil kome med eit framlegg til lovendring i § 4-16 for å presisere det ansvaret barnevernet har for å følgje opp foreldre etter ei omsorgsovertaking.
- Barne- og familiedepartementet ser at bruk av støtteperson for foreldra etter ei plassering utanfor heimen kan vere ein måte å styrkje oppfølginga av foreldra på, og vil omtale dette tiltaket i rundskriv.

Departementet vil også ta initiativ til å få arbeid ut eit temahefte om arbeid med foreldre når barn blir plasserte utanfor heimen.

- Justisdepartementet vil leggje fram ein odelstingsproposisjon om innarbeiding av FNs barnekonvensjon i norsk lov. Dette vil mellom anna få innverknad på barns rett til å bli høyrd, noko som mellom anna vil verke inn på bruken av tiltak i barnevernet.
- Barne- og familiedepartementet er oppteke av at frivillige plasseringar etter § 4-4 femte ledd blir brukte etter formålet. Departementet ønskjer ikkje å innføre noka lovpålagd tidsavgrensing på frivillige plasseringar som hjelpetiltak (§ 4-4 femte ledd), men vil presisere kor viktig det er at barneverntenesta sørgjer for at frivillige plasseringar blir brukte etter sitt formål. Departementet vil i retningslinjer utdjupe den plikta barneverntenesta har til med jamne mellomrom å vurdere den enkelte plasseringa.
- Barne- og familiedepartementet vil avklare kva rammevilkår fosterheimane skal ha når det gjeld sosiale rettar, og vil sjå nærmare på spørsmål knytte til den arbeidsrettslege situasjonen deira.
- I den vidare oppfølginga av planen for fosterheimstenesta vil Barne- og familiedepartementet mellom anna leggje vekt på dette: Betre samordning og organisering av opplæringa av fosterforeldra, høgare fagleg kvalitet på oppfølginga av fosterforeldra, styrking av tilsynsførarfunksjonen og opplæringa av tilsynsførarane, tilpassing av PMT og MST til den spesielle situasjonen fosterforeldra er i.
- Opplæringsprogrammet PRIDE for fosterforeldre skal utviklast vidare og mellom anna tilpassast fosterforeldre med annan enn norsk etnisk bakgrunn.
- Barne- og familiedepartementet vil vurdere om fylkesmannen også skal få avgjerdsrett til å avgjere usemjer om punkt i fosterheimsavtalen.
- Regjeringa vil sikre vidare samarbeid og koordinering mellom barnevernet og det psykiske helsevernet for barn og unge.
- Barne- og familiedepartementet vil nøye følgje utviklinga når det gjeld spørsmål om adopsjon etter fråtaking av foreldreansvar, jf. barnevernlova § 4-20. Departementet vil på denne bakgrunnen vurdere behovet for å gje retningslinjer som sikrar at det ikkje blir gjeve samtykke til adopsjon der det er til beste for barnet å ha samvær med biologiske foreldre.

1.9 Yrkesgrupper, kompetanse, utdanning og forskning

Befringutvalet tilrår at det blir utvikla ordningar som sikrar kontinuitet og stabilt personell i barnevernet. Barne- og familiedepartementet er samd i dette.

NOU 2000:12 Barnevernet i Norge framhevar samarbeidskompetanse som ein særleg viktig føresetnad for eit godt barnevern.

Departementet deler synet i utvalet på at samarbeidskompetanse er sentralt i barneverntenesta. Vidare ser departementet det som viktig at det blir etablert arenaer

for samarbeid. Samarbeidspartnarane til barnevernet må kjenne til kva barneverntenesta arbeider med.

Kort oppsummert er kanskje den største utfordringa at kompetansebehova i barnevernet inkluderer både stor breidd og djupn. Det blir venta av tilsette i barnevernet at dei "kan litt om alt" og samstundes har kompetanse til å prioritere førebyggjande tiltak, setje inn hjelpetiltak på eit tidleg stadium av problemutviklinga tilpassa individuelle behov, og kunne arbeide med vanskelege saker som gjeld åtferdsproblem, omsorgssvikt og mishandling. For å makte dette må barnevernet ha fagleg tryggleik og opne kanalar til andre etatar.

Slik Regjeringa vurderer det, vil framlegget frå Befringutvalet om endring av regelen om opplæring i barnevernlova § 2-1 innebere ei viss skjerpning av pliktene til kommunane fordi framlegget også framhevar utvikling av kompetanse. Regjeringa meiner at det generelt sett må liggje føre svært tungtvegande behov for å gje statlege reglar om kompetansestyrking som høyrer inn under arbeidsgjevaransvaret til kommunane og fylkeskommunane.

Barne- og familiedepartementet går inn for å prøve ut andre måtar for å utvikle og halde ved like kompetansen til dei tilsette i barnevernet.

1.9.1 Lengre utdanning og autorisasjon for tilsette i barnevernet?

NOU 2000:12 tilrår at det blir sett i verk vidare utgreiingsarbeid om to framlegg: lengre utdanning og innføring av autorisasjonsordningar.

Det går ikkje fram av NOU-en kva ei eventuell autorisasjonsordning for personell bør innebere.

Eit sentralt spørsmål blir om det å innføre ein autorisasjonsprosedyre knytt til dei noverande grunnutdanningane for sosialarbeidarar (sosionomar og barnevernspedagogar) vil føre til kompetanseheving. Barne- og familiedepartementet vil i samråd med andre nærliggjande departement vurdere nærmare om ei autorisasjonsordning for tilsette i barnevernet er formålstenleg.

Barne- og familiedepartementet vurderer det i utgangspunktet ikkje som formålstenleg å stille meir spesifiserte krav til kommunale og regionale styresmakter når det gjeld kvalifikasjonar for tilsette i barnevernet.

Sosialdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet er i ferd med å vurdere behovet for autorisasjonsordningar for sosialpersonell. I dette arbeidet er det aktuelt å vurdere om ein skal stille krav om individuell oppdatering i form av vidare- og etterutdanning.

Regjeringa vil at desse spørsmåla skal bli nærmare utgreidde av aktuelle departement og ekspertorgan. Ei slik vurdering bør også sjå på kva slags utilsikta verknader framleggja frå Befringutvalet eventuelt kan få for sosialarbeidarutdanningane og andre utdanningar.

1.9.2 Forsking

Befringutvalet etterlyser meir forskning på mange område. Meldinga viser til studier som Noregs forskingsråd går inn for.

Grunnen til at departementet kanaliserte mesteparten av forskingsmidlane gjennom midlar til Noregs forskingsråd og som basisløyvingar til utviklingssentra er at ein vil kvalitetssikre prosjekta. Departementet har ved somme høve òg leigt inn forskingsmiljø for å ta seg av avgrensa forskingsoppdrag.

1.9.2.1 UTVIKLINGSSENTRA I BARNEVERNET OG NOVA

Det forskings- og utviklingsarbeidet som blir gjort ved dei regionale utviklingssentra og ved NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) er sentralt for den vidare utviklinga i barnevernet. Desse forskings- og utviklingseiningane er særleg viktige for lokalt utviklingsarbeid og for å ta vare på kontakten mellom forskning og praksisfeltet.

Barne- og familiedepartementet vil derfor saman med utviklingssentra og NOVA sjå på korleis verksemdene kan utvikle samarbeidet sitt, og korleis dei eventuelt kan samordne arbeidet sitt. Korleis sentra og NOVA i større grad kan involvere seg i lokalt utviklingsarbeid, vil også vere eit tema. Samstundes må sentra få handlingsrom til å utvikle seg og vidareutvikle spisskompetanse på aktuelle område.

1.9.3 Behov for tiltak på nasjonalt nivå

I samband med behandlinga i Stortinget av Dokument nr. 8:19 (1999-2000) Forslag om en handlingsplan for barnevernet, blei spørsmålet om det er behov for ein eigen plan for kompetansestyrking i barnevernet spesielt understreka.

NOU 2000:12 etterlyser ordningar som sikrar systematisk kompetanseheving og stabilt personell blant yrkesutøvarane.

For å gje barn og familiar tidleg og rett hjelp er det viktig at kommunane har nødvendig kompetanse knytt til metodar i førebyggjande arbeid. Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med andre aktuelle departement spreie kunnskap og kompetanse om verksemdsame førebyggjande metodar til kommunane.

1.9.4 Tiltak og vidare utgreiingsarbeid

Det er under 1.9 peikt på at kompetansebehova i barnevernet er mange og samansette.

Barne- og familiedepartementet vil framheve den lovpålagde og etiske plikta kommunane har til å sørgje for å halde oppe og styrkje kompetansen til dei tilsette i barnevernet. Dette kan også hjelpe til å sikre kontinuitet og stabilt personell i barnevernet.

Andrelinjetenestene i barnevernet har eit stort ansvar for å sørgje for at spesialkompetanse om problemstillingar som barnevernet arbeider med, er tilgjengeleg, mellom anna i form av rettleiings- og konsultasjonstilbod. Den framtidige ansvarsfordelinga mellom fylkeskommunale og statlege styresmakter når det gjeld kompetansestyrking, vil vere avhengig av kva slags løysingar som blir valde når det gjeld dei oppgåvene i barnevernet som fylkeskommunane i dag utfører.

I forhold til grunnutdanningsbehova for barnevernspersonell vil Regjeringa følgje opp Ot.prp. nr. 40

(2001-2002) frå Utdannings- og forskingsdepartementet når det gjeld vurderingar av kor personleg skikka studentane i sosialfagutdanningane er. Aktuelle departement og ekspertorgan vil også vurdere behova for eventuelle endringar i grunntdanningane, fleire vidareutdanningstilbod og/eller autorisasjon for personell som arbeider i barnevernet. Behova for endringar må vurderast i lys av dei nye behova for kompetanse i barnevernet som er omtalte i mellom anna denne meldinga.

Når det gjeld forskings- og utviklingsarbeid, vil Barne- og familiedepartementet:

- Føre vidare satsinga på barnevernforskning i regi av Noregs forskingsråd utover programperioden (2002-2004)
- Stimulere til fagleg vidareutvikling av NOVA og dei tre regionale utviklingssentra i barnevernet
- Føre vidare arbeidet med å byggje opp Senter for studiar av problemåtferd og innovativ praksis til eit dynamisk knutepunkt i arbeidet med å førebyggje og endre problemåtferd blant barn og unge
- Om det ligg føre viktige kompetansebehov som vanskeleg kan dekkjast på anna vis, vil Barne- og familiedepartementet framleis gje direkte støtte til enkelte forskingsprosjekt, vidareutdannings- og etterutdanningstiltak.

På nasjonalt nivå går Regjeringa inn for at Barne- og familiedepartementet, andre aktuelle departement og fagmiljø skal:

- Hjelp til med å utvikle og spreie kunnskapar om verksame førebyggjande metodar og velfungerande hjelpetiltak i barnevernet
- Hjelp til å styrkje kompetansen i hjelpeapparatet om ulike former for (fysisk, seksuell, psykisk) vald mot barn i familiar. Dette kan gjerast både gjennom informasjonsmateriell og vidareutvikling av nasjonale og regionale spisskompetansmiljø. Kompetansestyrringa bør vere tverretatleg innretta, og i tillegg til barnevernet omfatte til dømes første- og andrelinjetenestene i helsestellet, tenester for rusmiddelmissbrukarar, familievern og politiet
- Gjennomgå og vurdere nærmare korleis rettlegstilboda til tilsette i barnevernet kan styrkjast. Rettlegstilboda bør ein sjå i nær samanheng med etterutdanningstilbod. Nasjonale styresmakter skal derfor sørge for at det blir utvikla informasjonsmateriell som gjer sitt til å sikre systematikk, kvalitet og kontinuitet i etterutdannings- og rettlegstilboda innanfor barnevernet
- Vurdere nærmare om ei autorisasjonsordning for tilsette i barnevernet er formålstenleg.

1.10 Barnevernet i det nye hundreåret

1.10.1 Barnevernet i sentrum

Mot slutten av det hundreåret vi nyleg gjekk ut av, skjedd det mykje positivt med barnevernet. Fleire barn og unge fekk hjelp, spekeret av tiltak blei breiare

og meir nyansert, og det blei rekruttert fleire fagfolk til feltet. Det er denne utviklinga som har blitt karakterisert som ein periode då barnevernet kom ut av velferdspolitikken sin skugge. I eit slikt perspektiv ser Regjeringa det som ei utfordring å sikre at barnevernet blir verande utanfor skuggen i åra som kjem. Barnevernet i det nye hundreåret bør og skal vere ein integrert og sentral del av tilbodet frå velferdssamfunnet til problemutsette barn og unge og familiane deira.

1.10.2 Førebyggjande hjelp til barn og familiar

I dei aller fleste tilfella der det er aktuelt å kople inn barnevernet, vil det å hjelpe familien også vere den beste hjelpa barnet kan få. Det er då også alt slik at det er hjelpetiltaka som aukar mest i barnevernet. Spørsmålet som blir reist i denne meldinga, er likevel om den hjelpa som blir ytt, kjem tidleg nok og er nok heilskapleg og systematisk. Ofte synest det å vere slik at dei enkelte hjelpetiltaka blir sette inn for seint til å få den ønskede effekten, samstundes som hjelpa ikkje i stor nok grad blir sett inn i samanheng med den totale situasjonen familien er i. I dag innser fagfolk meir og meir kor viktig det er å stimulere den heilskaplege situasjonen i familien og ressursane som finst der, samstundes som det blir sett inn hjelpetiltak der familiane har særleg behov. Dette krev eit visst fokusskifte i det kommunale barnevernet både når det gjeld haldningar og metodisk opprusting. Dette inneber også eit mindre tilbaketrekt barnevern. Meldinga drøfter ei rekkje konkrete tilnærmingar som er eigna til å hjelpe barn og unge i familien på ein heilskapleg måte, og der samarbeidet med familien er vesentleg. Etter Regjeringa si oppfatning er det behov for at slike metodar i større grad skal inngå i tilnærminga til utsette barn og familiar enn tilfellet er i dag. Ei slik perspektivdreining er også i tråd med den politiske plattformen til regjeringspartia (Sem-erklæringa). På kort sikt vil dette innebere ein viss kostnadsvekst i form av auka ressursar til det kommunale barnevernet. På lang sikt vil ein slik snunad kunne føre til innsparingar, fordi ein etter alt å dømmе vil kunne førebyggje mange av dei dyraste tiltaka utanfor heimen.

1.10.3 Barnevernet som koordinator i arbeidet for utsette barn og unge

I dag er det ingen etat som har eit klart hovudansvar for å samordne innsatsen for utsette barn og unge i kommunane. Regjeringa meiner det er viktig å sikre ein slik funksjon i framtida, mellom anna for å unngå dobbeltarbeid og gråsoner mellom tenestene, men først og fremst for å sikre ein koordinert førebyggjande innsats når det gjeld utsette barn og unge. Ein slik koordinerande instans skal sørge for god kommunikasjon mellom tenestene, og for at det skjer noko i tide. Etter Regjeringa sitt syn er det mykje som taler for at barnevernet bør kunne ta på seg denne oppgåva.

1.10.4 Legitimiteten til barnevernet

Det er eit mål at barnevernet skal bli respektert for dei oppgåvene tenesta utfører, og at barnevernet der-

med oppnår legitimitet hos brukarar, samarbeidspartnarar (andre tenester), i samfunnet og befolkninga elles. For å oppnå ein slik status er det viktig at barnevernet er tydeleg og kommuniserer mest mogleg ope om sine verdiar og si rolle. Den dobbeltrolla barnevernet har som hjelper og kontrollør, står sentralt i dette biletet. Regjeringa vil ikkje gå inn for ei deling av barnevernet, til dømes i ei hjelpeteneste og ein annan del for å setje i verk tiltak utanfor heimen. Regjeringa ser det slik at eit barnevern som har den nødvendige kompetansen i forebyggjande familiararbeid, også vil oppnå legitimitet når det viser seg nødvendig med tvangsinngrep. Ei eventuell rolle som sentral koordinator i kommunen vil på same måten kunne få positiv effekt på legitimiteten.

1.10.5 Barnevernet i framtida

Det nye barnevernet har høg kompetanse på ulike former for forebyggjande familiararbeid og kjem tidleg inn med tiltak til utsette barn og familiar. Ein viktig grunn til at det forebyggjande arbeidet fungerer bra, er at barnevernet samarbeider godt med andre etatar og tenester i kommunen (særleg skole og helse). I mange kommunar har barnevernet fått ei koordinerende pådrivarrolle i forhold til samarbeidspartnarane sine. Denne sentrale posisjonen i arbeidet for oppvekstvilkåra for barn og unge fører til at tenesta til kvar tid står høgt oppe på den politiske dagsorden.

I det nye barnevernet spelar nivået over kommunen på lag med barnevernet i kommunane.

Det nye barnevernet har som målsetjing å arbeide heilskapleg – til beste for barnet, og ikkje kvar for seg ut frå etats- eller profesjongrensar. Gode resultat hjelper til å forsterke denne tendensen i åra som kjem.

1.11 Økonomiske og administrative konsekvensar

Meldinga argumenterer for ein snudning av barne- og ungdomsvernet i retning mot meir forebyggjande familiararbeid til beste for barnet. Det kan vere avgjerande at barnevernet går inn i eit tett samarbeid med andre etatar og hjelpeinstansar. Meldinga tek til orde for at barnevernet kan ha ei koordinerende rolle. Regjeringa vil styrkje ei kompetanse- og ei tiltaksutvikling som harmonerer med dreininga mot større vekt på tidleg og god hjelp til barn og familiar.

Kommunen har stor fridom til å organisere forebyggingsarbeidet på den måten dei finn mest formålstenleg. Regjeringa vil oppmode kommunane til å leggje til rette for tverretatleg og tverrfagleg samarbeid.

Meldinga inneheld ei rekkje konkrete framlegg til tiltak, både nye tiltak og tiltak som alt er i gang. For ein del av tiltaka vil det vere nødvendig med auka ressursar. Dette vil Regjeringa kome tilbake til i dei årlege budsjettframlegga. Det er særleg på to område det kan bli nødvendig med auka ressursar. Det eine gjeld styrking av kapasiteten og kompetansen hos det kommunale barnevernet når det gjeld det forebyggjande arbeidet med barn og familiar. Det andre gjeld vidareutvikling av familie- og nærmiljøbaserte meto-

dar for å forebyggje, dempe og behandle alvorlege åtferdsproblem hos barn og unge.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Eirin Faldet, Trond Giske og Torny Pedersen, fra Høyre, Afshan Rafiq, lederen Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen, fra Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Sosialistisk Venstreparti, Magnar Lund Berge og May Hansen, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen og Ola T. Lånke og fra Senterpartiet, Ola T. Heggem, viser til at det har skjedd store endringer i samfunnet sitt syn på barn. Det er tydelig ved gjennomgang av de tre tidligere barnevernlovene. Ved inngangen til det som er blitt kalt "barnets århundre" var Norge det første landet i verden med et offentlig barnevern. Stortinget vedtok i 1896 vår første barnevernlov, og ca. 20 år senere ble de Castbergske barnlovene vedtatt. Den andre barnevernloven ble vedtatt i 1953, og i 1992 ble den tredje barnevernloven vedtatt.

Komiteen har merket seg at i det vi kan kalle den første delen av historien om barnevernet, rådet det en grunnleggende tro på at langvarig plassering utenfor hjemmet var nødvendig for å lykkes med en vellykket oppdragelse når problemer hadde oppstått. Barnevernloven fra 1953 førte med seg et nytt syn på hvordan barnevernarbeidet skulle utføres. Loven bar tydelig preg av en annen forståelse og andre tiltak overfor familier og barn med problemer, og bærer preg av tro på forebyggende tiltak. Tvangstiltak skulle kun benyttes når andre tiltak var prøvd og ikke førte frem. Barnevernloven av 1992 kan ses på som en videreføring av loven av 1953, men legger betydelig mer vekt på forebygging og hjelpetiltak overfor det enkelte barn på et enda tidligere tidspunkt.

Komiteen har merket seg anbefalingene Befringutvalget la fram i sin innstilling, NOU 2000:12. Utvalget går inn for en omfattende fornying av barnevernet og konkluderer med at det bør legges enda større vekt på forebyggende arbeid, frivillige hjelpetiltak og tidlig intervensjon for barn og familier. Utvalget peker også på at myndighetene bør sette et mer samlet fokus på oppvekstarenaene for barn og unge.

Komiteen viser til at barnevernet gjennomgikk en positiv utvikling på 1990-tallet. Til tross for dette mener komiteen at det er klare forbedringsbehov, spesielt når det gjelder å komme raskt nok inn med hjelp til familier i krise, samarbeidet med andre etater og tjenester; legitimiteten til barnevernet i befolkningen og politisk bevissthet og engasjement rundt arbeidet til barnevernet i kommunene.

Komiteen ser behov for et barnevern med høy kompetanse på ulike former for forebyggende familiararbeid, og for at barnevernet må komme tidlig inn med tiltak til utsatte barn og familier. Komiteen vil understreke at en viktig forutsetning for dette er at bar-

nevernet samarbeider godt med andre etater og tjenester i kommunene. Komiteen ser at dette er en utfordring for barnevernet, men også for de andre etatene, særlig de ulike skole- og helseetatene.

Komiteen viser til at etter St.meld. nr. 40 (2002-2003) ble lagt frem, er en rekke av de foreslåtte tiltak, planer, saker etc. blitt gjennomført. Nedenfor følger en oppdatert statusrapport (jf. vedlegg - brev fra BFD - 20. januar 2003):

Arbeidet med høringsnotater om den foreslåtte forvaltningsreformen (omtales blant annet i meldingens kapittel 7.6) er ferdig.

En ny handlingsplan mot rusmiddelproblemer (U-9/2002) er ferdigstilt.

I meldingens kapittel 6.1.5 omtales to veiledere om temaet seksuelle overgrep mot barn. BFD og Utdannings- og forskningsdepartementet publiserte i desember 2002 en veileder om håndtering av mistanker om seksuelle overgrep mot barn utført av ansatte ved skoler, barnehager og barneverninstitusjoner (Q-1047). Den mer generelle veilederen om arbeid med seksuelle overgrep mot barn, vil bli utgitt i første halvår 2003 av Sosial- og helsedirektoratet og BFD. Sosial- og helsedirektoratet koordinerer arbeidet med å gjøre denne veilederen ferdig.

Berørte departementer besluttet høsten 2002 å utrede videre et nasjonalt senter for arbeid med vold og traumer (i meldingen kap. 6.1.5).

Til 6.1.5 om arbeid mot menneskehandel bør det tilføyes: Den omtalte handlingsplan mot menneskehandel med kvinner og barn blir offentliggjort i februar 2003.

En tiltakspakke mot kjønnslemlesting ble lagt fram i 2002 (kap. 6.1.5).

Sosialdepartementet la høsten 2002 frem St.meld. nr. 6 (2002-2003) - Tiltaksplan mot fattigdom (kap. 6.1.7).

I meldingens kapittel 6.2.2 om nasjonale minoriteter opplyses det at arbeidet med en nordisk kunnskapsoversikt om barn og ungdom vil starte i 2003. Dette arbeidet er påbegynt og vil bli sluttført i 2003.

I løpet av 2003 vil det bli sendt ut et høringsnotat om hvilke instanser som skal behandle klagesaker på adopsjonsfeltet - kap. 6.2.3, Utenlandsadopsjon.

I meldingens kapittel 7.4.2 om utfordringer når det gjelder fylkesmannens tilsynsoppgaver, opplyses det at BFD har satt ned en arbeidsgruppe for å bedre og modernisere tilsynet med forvaltningen og barneverninstitusjonene. Rapporten ble levert høsten 2002.

I kapittel 8 om fylkesnemndene for sosiale saker uttales det at departementet som et ledd i arbeidet med større åpenhet i behandlingen av barnevernsaker, vil arbeide for at et tilfeldig utvalg av vedtak blir lagt ut på Lovdata. Dette tiltaket er iverksatt.

Departementet viderefører støtten til opplæringsprogrammet PRIDE (Parents, Resources, Informations, Development, Education) for fosterforeldre også i 2003 (kap. 9.5.3).

Komiteen har som utgangspunkt at alle barn og unge har rett til og krav på et godt og utviklingsfremmende oppvekstmiljø. Hvert enkelt barn representerer en ukrenkelig verdi, og barnets behov for vern og

vekstvilkår er overordnet alle andre hensyn. Ivaretagelsen av personlig integritet handler om den enkeltes rett til å få vernet sin selvrespekt og få utviklet tiltro til egne evner og framtidsmuligheter.

Barnas rett til likeverdighet og medvirkning stiller særlige krav til dem som har ansvar for barns oppvekst. Komiteen understreker at det er avgjørende for barn og ungdom at de har voksne de kan ha tiltro til og som de kan støtte seg til. Dette tilsier at det må finnes "lavterskeltilbud" i form av personer som kan være et forankringspunkt, som en kan rådføre seg med, og få oppmuntring og veiledning av.

Barnevernet er en del av velferdsstaten og bygger på et verdigrunnlag som har menneskeverdet som overordnet hensyn. Komiteen mener barnevernet må organiseres slik at det i en større grad enn tidligere er tilgjengelig og kompetent til å sikre barn og unge en god oppvekst. Et viktig tiltak er at barnevernet gis muligheter til å være en forebyggende instans på viktige områder som har innflytelse på barns og unges utvikling. Komiteen mener at barnevernloven skal opprettholde målsettingene med barneverntjenesten som ansvarlig for hjelpe- og omsorgstiltak, og kommunen som ansvarlig for forebyggende virksomhet.

Komiteen vil understreke viktigheten av et tverrfaglig samarbeid på tvers av ulike sektorer for å ivareta det forebyggende arbeidet for barn og unge. Det er viktig at forebyggende tiltak og hjelpetiltak er tilpasset det enkelte barn og deres familier, og tidlig intervensjon for barn og familier er nødvendig. De ulike aktørene har satt i gang ulike tiltak uten å vite om hverandre. Praktiseringen av taushetsplikten har blitt en hemsko og et hinder for et godt forebyggende arbeid på tvers av de ulike instanser og sektorer.

Komiteen mener at taushetsplikten ikke må være til hinder for at ulike fagpersoner kan drøfte tiltak som vil være til gagn for barnet. Regjeringen må gjennom rundskriv tilrettelegge for at fagpersonell kan delta i tverrfaglige rådgivningsgrupper i samarbeid med barnevernet. Vi har store utfordringer med den negative utviklingen vi ser i barne- og ungdomsgruppene våre. Vold, seksuelle overgrep og rus er økende problemer. Barn og unge har rettigheter, og retten til tilrettelagt behandling er nødvendig for at utsatte barn skal få den hjelpen de trenger for å leve et godt liv.

Komiteen vil understreke at forebyggende virksomhet på oppvekstområdet er et forsømt og undervurdert samfunnsområde, særlig sett i lys av de mange risikofaktorer og påkjenninger som barn og ungdom utsettes for. For å få en tilstrekkelig bredde og tyngde i dette arbeidet, må den forebyggende virksomheten bli en fast og integrert del av barne- og ungdomsarbeidet på alle nivå i samfunnet, ikke minst i kommunene. Den forebyggende innsatsen for de mest risikoutsatte gruppene synes ofte å komme i bakgrunnen. Barnehage, skole og helsestasjon har her en selvfølgelig plass og kan spille en viktig rolle i arbeidet med tidlig iverksettning av målrettede tiltak.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at risikofaktorer for barn

og ungdom finnes på alle oppvekstarenaer (nærmiljø, barnehage, skole, fritidsliv etc.), samtidig som det kommersielle livet og moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi har skapt radikalt nye påvirkningsstrukturer.

Flertallet har med stor interesse merket seg at det i løpet av det siste tiåret har vært en sterk økning i antallet barn og unge som mottar hjelpetiltak etter barnevernloven, mens tallet på barn under omsorg har vært stabil. Flertallet viser til at i 1990 tok 10 502 barn imot hjelpetiltak, og at dette tallet i 2000 var på 19 681 barn, jf. St.meld. nr. 40 (2001-2002). Ca. 5 000 barn var under omsorg etter barnevernloven i 1990 og i 2000.

Flertallet vil understreke at:

- Tiltak som settes i verk for barn og ungdom skal være målrettede og troverdige ut fra det enkelte barns totale livsperspektiv.
- Ansvar og oppgaver for barn og ungdom i risikozonen skal til enhver tid være i fokus.
- I møte med familien er faglig og menneskelig kvalitet grunnleggende. Fokus må være respekt, personlig integritet og en samarbeidende holdning.
- Det må være kontinuitet i oppfølgingsarbeidet, og familien bør slippe å forholde seg til mange personer og instanser.
- Barnevernet bør organiseres på en måte som tilrettelegger for nødvendig samarbeid med andre relevante instanser og etater slik at de involvertes rettsikkerhet ivaretas.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til økningen av antall saker til barnevernstjenesten i kommunene fra 2001-2002. Barnevernet melder om for lite ressurser og stor gjennomtrekk av ansatte i førstelinjetjenesten. Dette rammer de svakeste barna i vårt samfunn. Det er helt urealistisk å pålegge barnevernet ansvaret som pådriver i det forebyggende arbeidet til barn og familier i kommunene uten at det tilføres betydelige ressurser. Barnevernet er i store deler av landet i krise, og barnevernsbudsjettene sprekker i kommuner og fylker. Disse medlemmer mener barnevernet trenger betydelig mer ressurser til tiltak og personell for å få kapasitet til å sette inn viktige og kvalitetsmessige riktige tiltak.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til utviklingstrekk som vitner om at vi som samfunn kan være i ferd med å svikeye et økende antall av unge våre. Eksempler på dette er:

- Køene av barn og unge innen barne- og ungdomspsykiatrien øker.
- Førstegangskriminelle blir stadig yngre - gjennomsnittsalderen er under 14 år.
- Rusproblemer blant unge ned i 12-årsalderen øker faretruende.

- Antallet barn med store atferdsvansker er økende.
- Det rapporteres om økende grad av foreldresvikt.

Disse medlemmer vil understreke at de menneskelige lidelsene vil øke, og at reparasjonskostnadene på budsjettene bare vil fortsette å stige dersom det ikke settes inn, forebyggende tiltak over et bredt spekter.

Disse medlemmer vil understreke at det er i kommunen den forebyggende innsatsen først og fremst må settes inn, og at den må være todelt. For det første må det finnes tilstrekkelig med ressurser i barnehage, skole og SFO. Samtidig må kommunen være i stand til å stimulere til et levende kultur- og idrettsliv. Dette vil bidra til at barn fanges opp før de får problemer. Deretter må det finnes et godt hjelpeapparat som kan bistå de barn som får problemer. Det er helt vesentlig at det utvikles rutiner som gjør at barn fanges opp av dette hjelpeapparatet mens problemene er små. Disse medlemmer konstaterer at svært mange kommuner i dag har problemer med å drive et grundig forebyggende arbeid, samt sette inn tilpassede tiltak for barn med problemer på grunn av uakseptabelt trange økonomiske rammer.

Komiteen vil understreke at det er staten som setter rammene for barnevernet gjennom lover og bevilgninger. Det er disse betingelsene som er avgjørende for om barnevernet kan innfri sine forpliktelser for barn i en vanskelig oppvekstssituasjon. Komiteen ber Regjeringen sørge for at frister overholdes slik at hver enkelt sak blir undersøkt og vurdert, og at hensiktsmessige tiltak settes inn i hvert enkelt tilfelle.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, ønsker på denne bakgrunn at Regjeringen årlig rapporterer til Stortinget om situasjonen i kommunene hva gjelder oppfølging av meldinger til barnevernet. Dersom ikke kommunene klarer å følge opp reglene, må departementet komme tilbake til Stortinget med tiltak slik at det offentlige settes i stand til å innfri forpliktelsene i barnevernsloven. Dette er avgjørende for å sikre barnas rett til hjelp.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om årlig å rapportere om situasjonen i kommunene hva gjelder oppfølging av meldinger til barnevernet."

Flertallet understreker betydningen av FNs Barnekonvensjons artikkel 12 som omhandler barn og unges rett til deltakelse i alle spørsmål som omhandler dem selv.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener det er viktig at aldersgrensen senkes fra 12 til 7 år når det gjelder barns rett til å få informasjon og å gi uttrykk for sine meninger. For barn under 7 år må det foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle om barnet er i stand til å uttrykke egne synspunkt selv eller via egen talsperson.

Komiteen vil understreke at Norge i henhold til Barnekonvensjonen bør fjerne den i dag gjeldende 12-årsgrensen for når barn får mulighet til å uttrykke sine meninger.

Komiteen viser til Ot.prp. nr. 29 (2002-2003). Der foreslår Samarbeidsregjeringen i § 31 nytt annet ledd å senke aldersgrensen for barns betingede uttalerett fra 12 til 7 år. Dette er en følge av inkorporeringen av FNs Barnekonvensjon av 20. november 1989 i norsk lov og i tråd med disse medlemmers ønske om barns rett til å bli hørt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener at Barneombudets innspill om at et barns rett til å bli hørt fra fødsel er riktig. Det er kunstig å sette denne grensen til 7 år, da barn på flere måter gir uttrykk for sin livssituasjon fra fødselen. Det er økt kompetanse på å forstå barnets signaler som er viktig.

Et tredje flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, har som utgangspunkt at de aller fleste barn har det best sammen med sine biologiske foreldre, men dette flertallet er klar over at det finnes barn som ikke får den nødvendige omsorg og kjærlighet hos egne foreldre og at det i enkelte tilfeller da må være et alternativt tilbud. Da bør man fortrinnsvis se til annen biologisk familie, hvor barnet kan bo i kortere eller lengre tid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil i tråd med Befringutvalget og Fremskrittspartiets program presisere at man bør først se til annen biologisk familie, og fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utarbeide en lovendring slik at ved plassering av barn utenfor hjemmet, skal alltid barnets nærmeste familie, som besteforeldre eller onkel og tante, utredes som første alternativ."

Disse medlemmer mener det i langt større grad enn i dag bør legges vekt på hva barnet selv ønsker. Særlig gjelder dette ungdommer over 12 år som blir tvangsflyttet av barnevernet. Man forventer at ungdommer i denne alderen selv skal ta ansvar for eget liv i en rekke sammenhenger ellers i samfunnet, og det burde derfor være selvsagt at ved et så dramatisk inngrep i en ungdoms liv som å flytte fra egen familie, burde man lagt svært stor vekt på ungdommens eget ønske.

Disse medlemmer vil også understreke at holdninger overfor familier som søker hjelp fra barnevernet, eller som barnevernet går inn i på grunn av tips fra skole, helsesøster og andre, skal preges av respekt og ydmykhet. At noen "truer" familien er i seg selv så vondt for familiene dette gjelder, at å møte arrogante og nedlatende holdninger fra offentlige tjenestemenn ikke kan aksepteres.

Disse medlemmer mener at det bør være en barnevernlov som ivaretar barnas rettigheter, når ikke foreldrene er stand til dette. Men disse medlemmer mener at det bør legges stor vekt på at barnevernsarbei-

dere i langt større grad enn i dag kommer tidligere på banen med hjelp og rettledning til både barn og foreldre, slik at man unngår at barn kommer i krisesituasjoner som resulterer i at de må fjernes fra foreldrene sine. Det blir i meldingen vist til at man i 1990 hadde 5 000 barn under offentlig omsorg, og at man i 2000 hadde det samme tallet. Dette viser ikke annet enn at man fremdeles i 2000 hadde samme tenkning om at det offentlig skal ta ansvaret for omsorgen for barn.

Disse medlemmer er opptatt av at internasjonale rettsavgjørelser blir tilstrekkelig ivaretatt i den påfølgende behandling av enkeltsaker, samt i andre tilsvarende saker.

2.2 Lovbestemt rett til å motta barneverntjenester

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener at selv om barnevernloven ikke inneholder en lovbestemt rett for barn til å motta barnevernstjenester, er barnevernet forpliktet til å gi utsatte barn og unge den hjelpen de trenger. Flertallet mener at det viktigste er at barn og unge som har behov for hjelp etter loven, får det til rett tid. Dagens lov på dette området inneholder pålagte tidsfrister til å foreta undersøkelser og sette i verk tiltak. Kommunene har også plikt til å bevilge de midler som er nødvendig for å yte tjenester etter loven. Den private part har i tillegg klageadgang.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke viktigheten av at barn får en lovbestemt rett til å motta barnevernstjenester. Dette er særs viktig med dårlig kommune- og fylkesøkonomi. Befringutvalget mener en slik rett bør innføres for å sette barn og barns interesser i fokus og som et ledd i en harmonisering av sosialtjenesteloven og kommunehelsetjenesteloven.

Komiteen viser til at spørsmålet om rettssikkerhet er spesielt komplisert på barnevernområdet. I barnevernsaker er det flere interesser å ta vare på, og de private interessene kan stå mot hverandre. Komiteen vil derfor peke på at barnevernet må sikre at det er balanse mellom retten barnet har til vern fra sine nærmeste og de nærmeste sin rett til vern mot urimelige inngrep fra det offentlige.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, har merket seg at barnevernet har vært tilpassningsdyktige og utviklet nye metoder og tiltak i takt med de behov som har meldt seg. Dette flertallet viser bl.a. til empowerment-orienterte tiltak som er tatt i bruk i Norge: foreldreveiledning, Home Start, Marte Meo, familierådslag og intensiv familieveiledning.

Dette flertallet viser til at et viktig formål med innføring av fylkesnemndsbehandling var å styrke rettssikkerheten i barnevernsaker. Statistikken for 2001 viser at saksbehandlingstiden i fylkesnemnda har gått ned, og viser også til at fylkesnemndene er omorganisert fra høsten 2000, for å få en mest mulig effektiv utnyttelse av ressurser. Dette flertallet viser for

øvrige til forskningsprosjektet "Evaluering av rettsikkerheten ved behandling av barnevernsaker i fylkesnemda", 2002.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at barn får en lovbestemt rett til barnevernstjenester."

2.3 Barn og familier

Komiteen mener det er viktig å bedre barns rettsikkerhet i barnevernsaker. Hensikten må være å hindre at barn blir fjernet fra hjemmet på uberettiget eller svakt grunnlag, og mot sin vilje. Hjelpeapparatet må ta hensyn til barnets egne ønsker og reelle behov.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, registrerer at man i store deler av barnevernet nå har fokus på nærhetsprinsippet. St.meld. nr. 40 (2001-2002) sier at et godt barnevern er en viktig del av en helhetlig oppvekstpolitikk for barn og unge. Familien er et fundament i samfunnet. Det er derfor en oppgave også for barnevernet å gi så gode vilkår som mulig for foreldre til å ta vare på sine barn. Familiens rolle og mulighet for medvirkning er derfor fremhevet. Flertallet mener det skal gode grunner til for at barn og unge skal skilles eller ekskluderes fra det sosiale fellesskap i hjem og på hjemsted. Av og til er samfunnet likevel nødt til å gripe inn og verne barn og unge fra egne omgivelser. Flertallet har merket seg at institusjonsplassering likevel i en del tilfelle kan være nødvendig. Flertallet understreker at det er av stor betydning at institusjonene - private og offentlige - må holde høy kvalitet når det gjelder omsorg og miljøterapi, slik at barn og ungdom får den hjelp de trenger i den perioden de bor på institusjon. Det er også viktig at institusjonene så langt det er mulig, er i nært samarbeid og i dialog med foreldre og familie.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke det viktige arbeidet helsestasjonene gjør, bl.a. et utstrakt forebyggingsarbeid. Dette flertallet har imidlertid merket seg at det finnes mange modeller for koordinering og samarbeid på forebyggingsfeltet, f.eks. har en del kommuner en egen oppvekstetat. Dette flertallet vil peke på at kommunene uansett står fritt til å organisere sitt generelle forebyggingsarbeid slik de finner det hensiktsmessig ut fra ressurser, erfaringer og samarbeidskultur.

Dette flertallet har merket seg at i dag er det ingen etat eller tjeneste som har hovedansvar for å samordne innsatsen for de mest utsatte barn og unge i kommunene. Dette flertallet mener det er viktig at det i fremtiden sikres en slik funksjon, først og fremst for å sikre en koordinert og god innsats for utsatte barn og unge, men også for å unngå dobbeltarbeid og gråsoner mellom barn og unge.

Et tredje flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det er mye som taler for at barnevernet kan ha denne oppgaven. I tillegg til at barnevernet allerede har et lovpålagt samarbeidsansvar, er det i denne sammenheng en fordel at barnevernet ikke har sektorinteresser i vanlig forstand, men et generelt ansvar for å sikre at problemutsatte barn og unge kan leve sine liv så godt som mulig. Dette flertallet vil peke på at et kommunalt barnevern med en slik formell og reell koordinator- og pådriverrolle nødvendigvis vil føre til et tilstedeværende og synlig barnevern. Dette flertallet mener at gjennom å legge dette ansvaret til barnevernet, vil det forebyggende arbeidet samtidig bli løftet fram i lyset, både politisk og som et tverretattlig satsingsområde i kommunene, men det viktigste er å finne frem til lokale løsninger som gir den koordinerende effekt som det er behov for.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at helsestasjon for ungdom fungerer meget bra mange steder i landet. Den oppsøkes av mange og er et lavterskeltilbud som ungdom har behov for. Det er gjort undersøkelser som viser at barn og unge har tiltro til skolehelsetjenesten og helsestasjonen for ungdom. Det bør bli et tilbud til alle barn og unge enten kommunalt eller interkommunalt.

Flertallet mener at helsestasjonene - men også barnehager, skoler og frivillige organisasjoner - bør tilby alle foreldre foreldrestøttende kurs og gruppesamtaler hvor de kan få profesjonell rådgivning og snakke med foreldre som er i samme situasjon. Kursene kunne tilbys når ungene er på ulike alderstrinn; for eksempel 0-5 år, 5-10 år, 10-15 år og over 15 år. Arbeidslivet er krevende for mange foreldre. Tidsklemma er større. Dette er en av grunnene til at det er krevende å være foreldre. I tillegg er det i stor grad blitt en ensom jobb å være foreldre. Mange har ikke familie rundt seg. Lokalsamfunnene er ikke så gjennomsiktede og tette, og det blir mindre støtte å hente fra det holdet. Det er også mange enslige forsørgere. Mange foreldre opplever også at utfordringene er annerledes enn da de sjøl var unge, for eksempel i forhold til teknologien som har invadert barnerommene, det økende rusmisbruket og den økende volden.

Når det gjelder å fange opp barn med problemer mens problemene er små, vil flertallet foreslå en prøveordning med at det på enkelte skoler av en viss størrelse opprettes en ordning med "Åpen Dør". Her skal elevene kunne henvende seg hele skoledagen, og de vil møte en fagperson. Poenget er at barna skal kunne ha et sted å gå i det øyeblikket de opplever problemer og har behov for å snakke med en voksenperson. Det kan være om mobbing, problemer med læren, personlige eller familiære problemer. En slik lavterskeltilbud må være der ungdommen har et naturlig tilknytningspunkt.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, erkjenner at institusjon noen ganger er nødvendig, men at man da må ha svært strenge kvalitetskrav både til private og offentlige institusjoner, og at tilsyn må utføres jevnlig rettet mot det enkelte barn og mot institusjonen, et såkalt systemtilsyn.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til Ot.prp. nr. 9 (2002-2003) og § 5-8. Private og kommunale institusjoner skal bare benyttes hvis disse er godkjent av en statlig regional barnevernmyndighet. Tilsynet på institusjonene skal fylkesmannen utføre. Fylkesmannen har mulighet til å opprette tilsynsutvalg.

Regjeringen foreslår å innføre kvalitetskrav og godkjenningsordning for barneverninstitusjoner, jf. forslag til §§ 5-8 og 5-10 i Ot.prp. nr. 9 (2002-2003). Fylkesmannens ansvar vil også omfatte å føre tilsyn med at institusjonene oppfyller de kvalitetskrav som stilles, og når forskrifter om kvalitetskrav og godkjenning av barneverninstitusjoner foreligger, vil fylkesmennene etter disse medlemmers syn ha et bedre redskap for å utøve et rettssikkerhetstilsyn enn det de har etter gjeldende rett.

Disse medlemmer viser til at et nytt tilsynssystem for barnevernet vil være operativt innen 1. januar 2004, sammenfallende med den statlige overtagelsen av andrelinjebarnevernet omtalt i St.meld. nr. 40 (2001-2002) og i Ot.prp. nr. 9 (2002-2003).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener det er hensiktsmessig at familier henvender seg ett sted i kommunen for å få hjelp til sine barn og sin familie. Kriserammede familier opplever i dag å bli en kasteball i systemet. Det er mange dører og utallige saksbehandlere som møter en familie når problemene oppstår. Det er flere eksempler på at flere offentlig ansatte arbeider med en familie eller et barn uten at hjelpeapparatet vet om hverandre. Det er undersøkelser som viser at det kan være over 20 offentlige ansatte som arbeider med en familie uten at hjelpeapparatet vet om hverandre. Familier opplever til tider uenighet mellom ulike profesjoner som kompliserer og forlenger saken. Det er utallige eksempler på barn og unge som har gått ut og inn av ulike instanser uten at de har fått den hjelpen de trenger. De barna det går dårlig med har ofte tykke helsekort fulle av henvisninger, bekymringsmeldinger og friskmeldinger fra de ulike instanser. Denne organiseringen gir nødvendigvis dårligere tjenester og er samfunnsmessig uhenksom og kostbar. Helsestasjonen er den etaten i kommunen som i hovedsak blir brukt av alle familier med barn. Helsestasjonen er et lavterskeltilbud og bør bemannes med ulike yrkesgrupper. Det er mange som oppsøker helsestasjonen allerede i svangerskapet hvor man går til svangerskapskontroll hos jordmor og helsestasjonslege og foreldreforbereende kurs. Det er på helsestasjonen familiene kommer med sine barn rett

etter fødselen, og det er her det forebyggende arbeidet med barn og familier i stor grad foregår i dag. Hvis man ser på våre naboland, så er helsestasjon eller familiesentraler det man satser på.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er hensiktsmessig at helsestasjonen har det koordinerende ansvaret for forebyggende arbeid for barn og unge. Helsestasjonen må bli pådriver og kraftsenter i kommunen for det forebyggende arbeidet for barn og unge og deres familier. De ulike instanser bør være tilknyttet helsestasjonen som et lavterskeltilbud til barn, unge og deres familier. Det er flere eksempler på at dette fungerer bra i Norge. Ved denne organiseringen blir barnevernet en naturlig del av det forebyggende arbeidet på helsestasjonen, og familiene opplever barnevernet som en medspiller, ikke en motspiller.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen pålegge kommunene å ha Ungdomshelsestasjon i sin kommune. Ungdomshelsestasjonen kan være et kommunalt eller interkommunalt tilbud til ungdom."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener at alle kommunale etater og institusjoner har et selvstendig ansvar for å utvikle gode oppvekstvilkår og forebygge at barn får problemer. Det er imidlertid nødvendig å tillegge ansvaret for at barn med problemer fanges opp tidlig til et eget organ. Kommunene varierer mye i størrelse og organisering, og det er viktig at hver enkelt kommune velger løsninger som er tilpasset lokale forhold. Allikevel vil disse medlemmer framheve at det i mange kommuner vil være naturlig å gi helsestasjonen et koordinerende ansvar for å fange opp risikobarn og barn som allerede har problemer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til det verdifulle utviklingsarbeidet som drives knyttet til foreldreveiledning gjennom et nasjonalt program i et samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet, Helsedepartementet, Sosialdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet, jf. statsbudsjettet for 2003, Budsjett-innst. S. nr. 2 (2002-2003). Flertallet har merket seg at programmet representerer et frivillig tilbud til foreldre, i regi av helsestasjoner, barnehager og skoler. Flertallet har videre merket seg at foreldreveiledningsprogrammet sikter mot alle foreldre, men at det er behov for økt fokus på minoritetsforeldre, samspill mellom lærere og elever og fokus på problemstillinger knyttet til ungdom og rus. Flertallet viser til at helsestasjoner, barnehager, skoler og andre kommunale hjelpetjenester for barn fortsatt vil være viktige samarbeidspartnere. Flertallet ser behovet for å styrke innsatsen på dette området ytterligere.

Komiteen registrerer at man i St.meld. nr. 40 (2001-2002) sier at et godt barnevern er en viktig del av en helhetlig oppvekstpolitikk for barn og unge. Dette kan komiteen si seg enig i, så lenge man betrakter familien som den viktigste part i oppdrager- og omsorgsrollen. Det er først når familien ikke lenger er i stand til å makte denne oppgaven alene at barnevernet bør komme på banen. Familiene bør vite at barnevernet er en serviceinstans for dem som sliter, uansett hvilken grunn det er til det. Det er viktig at rollene ikke blir snudd på hodet og at alle foreldre kan ta kontakt med barnevernet og be om hjelp og støtte, uten at de føler at det blir en barnevernsak av det av den grunn.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at barn må sikres samværsrett med begge foreldre. Det vil være til barnets beste at regler for samværsrett innarbeides i barnevernloven, slik at barnets rett til samvær med far og mor stadfestes. Barnevernet må kunne sette inn tiltak der barnets samværsrett blir sabotert av en av partene.

Disse medlemmer vil peke på at problemene og kritisk fokus som har vært rettet mot barnevernet, i stor utstrekning kan skyldes barnevernet selv, nettopp fordi barnevernet ofte lar saken gå for lenge uten at man tar tak i den og hjelper foreldrene i nærmiljøet, slik at akutte tiltak ofte er et resultat av barnevernets hjelp til foreldre. Og dette virker ikke som hjelp, men som inn- gripen i familien.

2.4 Metoder

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, merker seg at Regjeringen vil arbeide for at familier med barn som har eller står i fare for å utvikle alvorlige adferdsproblemer får hjelp gjennom blant annet metodene "Parent Management Training" (PMT) og "Multisystemic Therapy" (MST). Flertallet er opptatt av å utvikle og bruke nye metoder for bedre å kunne hjelpe foreldre til å ta ansvar for sine barn. Flertallet vil imidlertid understreke at det er avgjørende at hjelpetiltak iverksettes så tidlig som mulig. Videre må hjelpetiltakene settes i gang etter grundige vurderinger av hver enkelt familie, slik at en sikrer en positiv utvikling for barnets oppvekstssituasjon. For flertallet er det avgjørende at de tiltak som iverksettes på en best mulig måte ivaretar barnets behov.

Komiteen registrerer i svar fra statsråd Dāvøy (jf. vedlagt brev av 20. januar 2003 og brev av 5. februar 2003) at det er tre fylker som har finansiert sine MST-team med psykiatrimidler: Troms, Sør-Trøndelag og Østfold. Etter at helseforetakene ble opprettet, blir den økonomiske støtten til MST-team ikke uten videre videreført. Foretakene står fritt i sin prioritering av konkrete tilbud og tiltak, men det er gitt politiske føringer på at barn og unge skal prioriteres. Komiteen vil understreke at dersom Stortinget slutter seg til en statlig overtakelse av fylkeskommunenes ansvar og oppgaver innen barnevernet, må MST-team bli sikret og videre utbygd i alle fylker.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at ifølge den sentrale prosjektledelsen for MST ved Universitetet i Oslo, blir MST-tilbudet nå videreført i alle fylker der et slikt tilbud ble gitt i 2002.

Komiteen vil understreke familiens rolle og at forebyggende innsats med styrking av foreldrerollen er viktig. Dette er viktigere enn før fordi vi nå har et samfunn hvor man oftere bare har sin egen familie som nettverk. Nabokona er ikke tilgjengelig på samme måte som før. Parent Management Training (PMT) og Multiple System Therapy (MST)-team og andre metoder må være et tilbud til alle barn og familier som trenger det, og vil være sentrale tiltak for å hindre utviklingen av alvorlige adferdsproblemer. Det er naturlig at ansvaret for videre utvikling ligger hos Barne- og familiedepartementet fordi dette er barnevernstiltak, og departementene må samarbeide for å få videreført og videreutviklet disse metodene som har vist seg å fungere bra for mange.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen sikre at det blir utbygget MST-team i alle fylker og at det videreføres og opptrappes som planlagt i de fylkene et slikt tilbud ble gitt i 2002."

2.5 Gode levevilkår for særlig utsatte barn og unge (jf. pkt. 1.5.1)

Komiteen viser til at å vokse opp med foreldre som misbruker rusmidler, representerer en stor helserisiko for barn. Samfunnet har et spesielt ansvar for utsatte barn og unge når hjemmet ikke klarer å utføre omsorgsoppgaver. Komiteen registrerer at et stort antall av beboerne i barnevernets institusjoner og i rusbehandlingstiltak har vokst opp i hjem med rusmisbruk. Komiteen ser det som viktig å arbeide aktivt for at oppvekst i rus, som er et selvrepeterende mønster, en generasjonsspiral, blir brutt. Komiteen mener det er viktig å arbeide ut ifra en tankegang om hele familien som samspillere, nødvendige bidragsyttere og som en enhet, spesielt medregnet barna, i behandling av mennesker med rusproblemer. Det er viktig med et godt samarbeid mellom faglige etater. Komiteen støtter at arbeidet med å innføre familierettede metoder i barnevernet må fortsette.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener at sannsynligvis få fagpersoner på bakgrunn av tilgjengelig forskning om barnevernet vil nekte for at barnevernet i noen tilfeller venter for lenge med å plassere barn utenfor hjemmet. Men disse medlemmer vil understreke at det foreløpig ikke er mulig å beregne på bakgrunn av forskning i hvilken grad bedre hjelpetiltak på et tidlig stadium av problemutviklingen kan redusere behovet for omsorgsplasseringer. Disse medlemmer viser til prosjektet "Barn som plasseres utenfor hjemmet - risiko og utvik-

ling" der 109 barn mellom 6 og 12 år som ble plassert utenfor hjemmet i perioden 1. oktober 1998-31. desember 1999 ble undersøkt. Disse medlemmer har merket seg at et flertall (59 av 109) av de aktuelle barna i første omgang ble plassert utenfor hjemmet med foreldrenes samtykke - enten som hjelpetiltak eller frivillig akuttvedtak, og at omtrent ett år etter den første plasseringen var et flertall (59 av 109) av de aktuelle barna plassert utenfor hjemmet som et omsorgstiltak. Disse medlemmer mener at forskningsresultater om dette spørsmålet gir rom for ulike skjønsmessige tolkninger, og vil tilbakevise at man kan trekke den konklusjon om at omsorgsplassering *generelt sett* burde vært foretatt tidligere. Disse medlemmer mener en slik konklusjon hviler på et forholdsvis svakt grunnlag.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at barn venter lenger på psykiatribehandling enn voksne, og det er få institusjonsplasser for rusbehandling for ungdom under 18 år.

Flertallet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at barn og unge med tiltak fra barnevernet skal ha lov-hjemlet rett til behandling for rus og psykiatri."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til brev av 20. januar 2003 (se vedlegg) til komiteen fra barne- og familieminister Laila Dávøy, hvor statsråden redegjør for forholdet mellom pasientrettighetsloven og mindreåriges krav på behandling for psykiatriske problemer og rusmisbruk. Alle pasienter, uavhengig av alder, skal ha krav på en individuell, medisinsk fastsatt frist for behandling for sine lidelser. Disse medlemmer viser til Forskrift om prioritering av helsetjenester og rett til nødvendig helsehjelp av 9. desember 2000. Å prioritere særskilte grupper i loven ville bryte med det prioriteringsprinsippet som er nedfelt gjennom pasientrettighetsloven. Disse medlemmer viser også til at et tilsvarende forslag ble avvist ved behandlingen av Dokument nr. 8:43 (2001-2002).

Disse medlemmer viser til at barn og unge er en prioritert gruppe i opptrappingsplanen for psykisk helse. Disse medlemmer har merket seg at det er bred faglig enighet om at barn og unge så langt som overhodet mulig skal ha tilbud i sitt nærmiljø uten døgninnleggelse, og at 96 pst. av barn og ungdom på venteliste venter på poliklinisk behandling. Disse medlemmer viser til at dette er grunnen til at det sasses spesielt på dette feltet.

Disse medlemmer er kjent med at opptrappingsplanen la opp til en økning på 400 nye årsverk innen den polikliniske virksomheten for barn og unge i perioden, og at 49 pst. av dette allerede var oppnådd ved utgangen av 2001.

Disse medlemmer viser til at i tillegg til utbygging av institusjonsplasser for barn og unge, bevilges det gjennom opptrappingsplanen midler til økt kapasitet

til konsultasjon til andre kommunale helse- og sosialtjenester. Disse medlemmer har merket seg at denne satsningen virker, tjenestetilbudet innen psykisk helse til barn og unge har en positiv utvikling, og at antallet behandlede pasienter innenfor BUP er økt med 26 pst. fra 4. kvartal 2001 til 4. kvartal 2002. Disse medlemmer viser til at dette kommer på toppen av økningen på 40 pst. fra 1998 t.o.m. 2001. Disse medlemmer vil videre bemerke at ventetiden for barn og unge har gått ned i 2002 til tross for at antall nyhenvisninger har økt med 20 pst.

Disse medlemmer viser til at Regjeringens satsing på psykisk helsevern for barn og unge medfører at flere ber om hjelp, og at flere får hjelp. Disse medlemmer mener at det nå er viktigst at det arbeides videre i tråd med den plan som er iverksatt. Disse medlemmer peker på at en lovendring om rett til behandling, som dessuten vil være i strid med pasientrettighetsloven, i dette perspektivet synes lite hensiktsmessig.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet registrerer gjennom meldingen at antall omsorgsovertakelser er så å si stabilt, at antall hjelpetiltak øker og at antall barn i kontakt med barnevernet øker. Disse medlemmer registrerer også at fokus i barnevernet dreier mer i retning av forebygging og tidlig intervensjon i form av hjelpetiltak. Disse medlemmer vil likevel understreke at barnevernet fortsatt skal gå til omsorgsovertakelse der dette er nødvendig, slik St.meld. nr. 40 (2001-2002) også understreker bl.a. i kap 9.3.7. Disse medlemmer peker på at både familiene og barnevernet må innse at det på et tidspunkt kan bli nødvendig å erkjenne at hjelpetiltak ikke fører frem, og at barnevernet da må gripe inn med tiltak - kanskje mot foreldrenes vilje. Disse medlemmer vil understreke at i slike tilfeller skal barnevernet utelukkende tenke på det beste for barnet. Disse medlemmer viser til at å mestre balansegangen mellom hjelpetiltak og mer inn-gripende tiltak er en del av kompetansen i et moderne barnevern.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet er svært bekymret for at dårlig kommuneøkonomi skal kunne medføre en mer restriktiv holdning til å kunne foreslå tiltak som vil få store økonomiske konsekvenser. Disse medlemmer ser at det er flere statistikker som tilsier at det er en tendens til at omsorgsovertakelse blir satt i verk for seint for mange barn som lever under sviktende omsorg. Saksbehandling og beslutningsprosesser er ofte en prosess som skjer mellom barnevernet og foreldre. Det må ikke bli slik i hjelpeapparatet at en omsorgsovertakelse er "siste utvei" etter at alt annet er prøvet og feilet. Disse medlemmer vil henvise til prosjektet "Barn som plasseres utenfor hjemmet - risiko og utvikling", som underbygger påstanden om at for seint intervensjon og omsorgsovertakelse får alvorlige konsekvenser for barnets utvikling. Undersøkelsen har blitt gjennomført av

NOVA og Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet, i samarbeid med det fylkeskommunale barnevernet og med finansiering av Norges Forskningsråd. Rapporten refereres i en kortversjon i tidsskriftet nb (Norges Barnevern) nr. 4-2002. Årgang 79.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er helt urealistisk å tro at det ikke vil være større behov for omsorgsovertakelser i framtida. Dette fordi vi har en økning i antall meldinger til barnevernet og et økt antall er relatert til rus. Foreldre som misbruker rusmidler bør ikke ha omsorg for barn. Det er nødvendig med et tverrdepartementalt samarbeid for å tilrettelegge for barn og unges oppvekstvilkår. Det at vi ikke har nok behandlingsplasser for psykiatri og rus for voksne, gir dårligere oppvekstvilkår for barn og et er hinder for at barn kan vokse opp i sin familie.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil peke på at for å lykkes med å redusere stoffmisbruket er det avgjørende å redusere rekrutteringen til tungt misbruk og å hjelpe i en tidlig fase av misbruket. Disse medlemmer viser til Dokument nr. 8:92 (2001-2002) fra Senterpartiet om behandlingssgaranti for unge og nye stoffmisbrukere. Her foreslås at stoffmisbrukere som er på vei inn i en ruskarriere og som ønsker behandling, skal ha rett til tilbud om behandling straks og senest innen 14 dager fra henvendelsen. I de tilfeller hvor det pga. kapasitetsproblemer ikke er mulig å iverksette behandling straks, skal det gis alternative tilbud.

Disse medlemmer viser videre til forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet under behandlingen av Dokument nr. 8:43 (2001-2002) om å innføre en behandlingssgaranti for psykiatribehandling innen 6 uker for barn og unge under 18 år, og om å forsere utbyggingen av distriktspsykiatriske sentre og poliklinikker i henhold til psykiatriplanen, slik at denne er slutført innen utgangen av 2004.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er i stor grad enig i at foreldre som misbruker rusmidler ikke er egnet til å ha omsorgen for barn. Men det er langt derfra til å plassere disse barna på institusjon. Svært ofte er det slik at der hvor foreldrene ruser seg, er det besteforeldre eller annen nær familie som kan tre inn i rollen som omsorgspersoner, men som i dagens system ikke får anledning til dette.

Disse medlemmer vil hevde at nettopp disse barna trenger gode referanserammer, noe man ikke alltid får på barneverninstitusjoner.

Disse medlemmer vil også peke på at det ofte i rusrelaterte omsorgsovertakelser blir permanente overtagelser, særlig der hvor barnet blir tatt mens de er svært unge. Disse medlemmer vil minne om at all omsorgsovertakelse bør ha det for øye at barnet skal tilbake til sine biologiske foreldre, men ser også at dette i noen tilfeller ikke er til barnets beste. I noen unntaks-

tilfeller kan barnets hensyn best bli ivaretatt ved at omsorgsovertakelsen blir permanent. Slike avgjørelser kan kun komme ved positiv rettslig beslutning.

2.5.1 Mindreårige asylsøkere

Komiteen understreker viktigheten av at det norske rettsvernet også skal gjelde mindreårige asylsøkere. De første ni måneder i fjor forsvant det 65 enslige, mindreårige asylsøkere fra norske mottak uten at de ble etterlyst, og ingen vet hvor de er. Komiteen frykter at en del av disse barna lever som slaver og prostituerte. Det er ikke akseptabelt at barn i Norge blir behandlet på denne måten. Dette er barn som ofte har en meget traumatisk bakgrunn som gjør at de trenger særskilt oppfølging.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at intensjonen med dagens ordning er at enslige mindreårige skal oppholde seg i kort tid i mottak før de blir bosatt i en kommune. Dersom det foreligger særskilte behov, har barneverntjenesten plikt til også å følge opp bekymringsmelding om enslige mindreårige som reiser fra mottaket til slekt eller andre før avtale om bosetting i en kommune. Utlendingsdirektoratet har utarbeidet rutiner som omhandler barn som forsvinner fra mottak. Barnevernvaktene og utekontaktene skal varsles om enslige mindreårige forsvinner fra mottak. Flertallet viser til at etterforskning når enslige mindreårige asylsøkere forsvinner fra mottak, er en politioppgave.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti er kjent med at en tverrdepartemental arbeidsgruppe har sett på alternative mottaks- og bosettingsmodeller for enslige mindreårige. Disse medlemmer viser til rapporten som forelå fra gruppen rett før jul 2002, og at Regjeringen nå vil gå gjennom forslagene til tiltak. Disse medlemmer vil peke på at ved å tilføre mottakssystemet ytterligere barnefaglig kompetanse, økt bemanning, ved å styrke vergerollen, ved å korte ned på oppholdstiden osv. kan være gode alternativ til å godkjenne mottakene for enslige mindreårige som barneverninstitusjoner.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, ber Regjeringen iverksette tiltak for å sikre at asylmottak med enslige, mindreårige asylsøkere under 18 år har en kvalitet som ivaretar denne gruppens behov. Dette er viktig for å forebygge problemer hos denne gruppen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å utrede konsekvenser av å innføre en godkjenningsordning av mottak for enslige mindreårige asylsøkere på lik linje med barnevernsinstitusjoner. Stortinget ber Regjeringen om å legge fram en slik konsekvensutredning i løpet av 2003."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til merknader i Budsjett-innst. S. nr. 5 (2002-2003) vedrørende enslige mindreårige asylsøkere. Disse medlemmer er kjent med at stadig flere barn og unge kommer til Norge for å søke asyl. Disse medlemmer mener derfor at det må være et prioritert mål å rette innsatsen mot barn og unge. Disse medlemmer er kjent med at Regjeringen er i gang med dette arbeidet, at det er satt i gang strakstiltak og at det er etablert nye og bedre rutiner for å fange opp de problemer som enslige mindreårige asylsøkere sliter med. Disse medlemmer vil særlig understreke behovet for å etablere en vergeordning som kan erstatte eller komme i tillegg til dagens vergeordning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i løpet av 2003 utrede om barnevernloven bør endres, slik at enslige mindreårige asylsøkere under 18 år på lik linje med enslige norske barn blir ivaretatt av barnevernet ved ankomst til Norge."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil fremme forslag om at enslige, mindreårige asylsøkere ved ankomst til Norge skal ha samme rettigheter som norske barn under lov om barnevern. Mottak for enslige, mindreårige asylsøkere må godkjennes på like linje som barneverninstitusjoner.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen endre barnevernloven slik at enslige, mindreårige asylsøkere under 18 år på lik linje med enslige norske barn skal ivaretas av barnevernet ved ankomst til Norge."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en godkjenningsordning av asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere på lik linje med barneverninstitusjoner."

2.5.2 *Gravide rusmiddelbrukere*

Komiteen registrerer at det årlig fødes mellom 150 og 200 barn med alvorlige alkoholskader i Norge. I tillegg er det kjent at mellom 70 og 80 barn årlig fødes med skader som følge av mors narkotikamisbruk. Her finnes det dessuten trolig store mørketall.

Komiteen ser det som viktig at det drives et økt informasjonsarbeid om skadevirkninger for fosteret i mors liv ved inntak av alkohol og andre rusmidler. Det er også viktig å komme så tidlig som mulig inn med hjelpetiltak for misbrukere, og om nødvendig bruke tvang. Komiteen registrerer at det oppstår en ny type

problemstilling når gravide misbrukere mottar legemiddelassistert rehabilitering. Ved legemiddelassistert rehabilitering vet vi lite om eventuelle konsekvenser for fosteret. Dagens regelverk åpner heller ikke for bruk av tvang i slike tilfeller. Komiteen ber Regjeringen ta en gjennomgang av denne type problemstillinger og eventuelt sette i verk tiltak for å beskytte barn i mors liv.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil bemerke den usikkerheten som eksisterer i fagmiljøene om skadevirkningen på fosterets utvikling når den gravide er under behandling med metadon, subutex eller lignende preparater, under graviditeten. Det bør forskes på hvilken effekt disse medikamentene har på omsorgsevnen til foreldre som er innunder slik behandling og som beholder omsorgen for sine barn. Det må tas i betraktning kunnskapen om sidemisbruket i mange tilfeller er betydelig. Flertallet vil poengtere hvor viktig det vil være å sette i gang forskning på virkningene av medikamentell behandling av gravide rusmisbrukere og hvilken effekt det har på fosteret, for å kunne sette i gang de riktige tiltakene snarest mulig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er i stor grad enig i at foreldre som misbruker rusmidler ikke er egnet til å ha omsorgen for barn. Men det er langt derfra til å plassere disse barna på institusjon. Svært ofte er slik at der hvor foreldrene ruser seg, er det besteforeldre eller annen nær familie som kan tre inn i rollen som omsorgspersoner, men som i dagens system ikke får anledning til dette.

Disse medlemmer vil hevde at nettopp disse barna trenger gode referanserammer, noe man ikke alltid får på barnevernsinstitusjoner.

Disse medlemmer vil også peke på at det ofte i rusrelaterte omsorgsovertakelser blir permanente overtagelser, særlig der hvor barna blir tatt mens de er svært unge. Disse medlemmer vil minne om at all omsorgsovertakelse bør ha det for øye at barnet skal tilbake til sine biologiske foreldre, men ser også at dette i noen tilfeller ikke er til barnets beste. I noen unntakstilfeller kan barnets hensyn best bli ivaretatt ved at omsorgsovertakelsen blir permanent. Slike avgjørelser kan kun komme ved positiv rettslig beslutning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti ser at informasjonsarbeid om skadevirkninger for fosteret i mors liv ved inntak av alkohol og andre rusmidler er svært viktig, men denne informasjonen når i første rekke dem det *ikke* gjelder. Derfor er det viktig at man i større utstrekning enn i dag faktisk anvender lovhjemmelen om tvang for gravide rusmisbrukere. Det bør legges til rette for frivillig innleggelse i større utstrekning enn i dag, samt at kommunene og fylkeskommunene ikke bør argumentere med økonomi når det gjelder å ikke anvisse plasser til gravide rusmiddelbrukere.

2.5.3 *Støtteordning for familiene*

Komiteen viser til at utsatte familier som har bruk for hjelp fra det offentlige, opplever ofte å måtte gå en stadig rundgang fra den ene etaten til den andre.

Komiteen støtter at det etableres ansvarsgrupper som skal bidra til å lage individuelle habiliteringsplaner. Her er det viktig at familiene blir trukket med i prosessen. Komiteen vil også understreke at det er viktig at man finner frem til løsninger og systemer som er fleksible og som passer til lokalsamfunnet og dekker barnets behov.

Komiteen støtter arbeidet med å få til kontaktpersoner som kan være en hjelper til å finne frem i systemet og finne frem til hjelpetiltak og støtteordninger for familiene.

2.5.4 *Vold i hjemmet*

Komiteen mener det må bli økt oppmerksomhet om hjemmevolden. Politiet må bidra til at slike saker blir anmeldt og fulgt opp. Vold mot kvinner i hjemmet kan føre til at også barna blir offer og potensielle voldsutøvere senere i livet.

Komiteen støtter arbeidet med å klargjøre hvilket ansvar ulike instanser har når det gjelder barn som blir utsatt for eller er vitne til vold i hjemmet. Komiteen synes det er for lite kunnskap om omfang og konsekvenser på dette område og støtter arbeidet med å øke kompetansen i barnevernet og tydeliggjøre barnevernets ansvar for barn som opplever vold i hjemmet. Komiteen er enig i at det er viktig med opplæring i det å være foreldre.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at barns eksponering for vold utgjør et stort samfunnsproblem. Barn blir utsatt direkte for vold eller mishandling. En stor gruppe barn blir også utsatt for vold gjennom å være vitne til vold mellom foreldre, spesielt fars vold mot mor. Flertallet mener at effekten av å være vitne til at mor utsettes for vold av far, kan være like alvorlig som om det var barnet selv som ble utsatt for vold. Mange av tiltakene for å hindre og forebygge vold mot kvinner har mange ganger hatt et fokus på den voksne, kvinnen og mannen.

Etter flertallets oppfatning må barna settes i fokus. Barnet er den svakeste parten i en familie preget av vold. Det mangler forskningsmateriale og kartlegging av problemet for å kunne sette i gang målrettede tiltak som hjelper barnet og foreldrene. Denne problematikken er antakelig preget av store mørketall. Flertallet ser at barn utsatt for vold vil trenge profesjonell hjelp til bearbeiding av sine traumatiske erfaringer. Når noen angriper og skader den barnet er knyttet til, er avhengig og glad i, så har dette alvorlige konsekvenser for et barnesinn. Flertallet ser at hjelpeapparatet ikke er dyktige nok til å fange opp denne problematikken i tide. Mange barn "lærer" seg overlevelsesstrategier for å klare hverdagen. Disse "strategiene" må hjelpeapparatet, førstelinjetjenesten og alle andre som jobber med barn lære seg å kunne tolke. For å kunne

gjøre det trengs det mer forskning på feltet for å kunne imøtekomme barn med mulig voldsproblematikk i hjemmet raskest mulig. I publiseringen av Barn i Norge 2002, utgitt av "Voksne for barn", har særlig psykolog og leder for Stiftelsen Alternativ til vold, Per Isdal, påpekt denne problematikken.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at selvmord som kjent er en av de hyppigste årsakene til død blant unge i alderen 10-19 år. Blant jenter ser det også ut til at selvmordsraten øker. Disse medlemmer er informert om at Barneombudet det siste året har opplevd en jevn strøm av meldinger fra ungdom, særlig jenter, som sliter med selvmordstanker av alarmerende karakter. Videre er det mange barn og unge som sliter med psykiske vansker, spiseforstyrrelser og er utsatt for seksuelle overgrep og vold i hjemmet.

Disse medlemmer vil understreke at det er behov for en nødtelefon for barn og unge i akutte situasjoner. Dette bør være en telefon som er bemannet med fagfolk, helst fra spesialisthelsetjenesten. Barn og unge må få en mulighet til å kunne komme i kontakt med en profesjonell som der og da kan yte førstehjelp, og rekvirere umiddelbar oppfølging av primærhelsetjenesten, politi, eller barnevern om nødvendig. Om det ikke er mulig å igangsette eventuell nødvendig behandling umiddelbart, bør fagpersonen kunne gi en livline inntil det nødvendige behandlingstilbudet kan gis. Og ved mindre alvorlighetsgrad, sette opp avtaler med lokalt hjelpeapparat neste dag, eller henvise innringer til noen av de frivillige hjelpetelefonene.

Disse medlemmer mener det bør opprettes en nødtelefon for barn, tilknyttet og organisert av staten.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen opprette en nødtelefon for barn snarest."

2.5.5 *Seksuelle overgrep*

Komiteen har merket seg at Statens helsetilsyn har satt i gang et prosjekt som skal øke kompetansen for fagmiljøer på det regionale ledd som skal arbeide med barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep eller annen mishandling. Målgruppene for prosjektet er i første rekke barnevernet, psykisk helsevern for barn og unge, og barneavdelingene ved sykehusene. I tillegg blir aktuelle etater på kommunenivå og andrelinjetjenester som for eksempel voksenpsykiatrien trukket med. Målet er å få til varige og stabile tverretatlige nettverk.

Komiteen registrerer at med Internett teknologiske muligheter for spredning av informasjon har vi fått en enorm økning i spredning av og tilgjengelighet av barnepornografi. Denne type mishandling av barn er gått fra å være noe som forgikk i det skjulte med overleveringer av videobånd, til i dag hvor materialet er ekstremt lett tilgjengelig via Internett. I arbeidet for å stoppe denne mishandlingen av barn er det viktig å jobbe på tvers av landegrenser. Komiteen registrerer at Norge er aktivt med i en rekke samarbeider interna-

sjonalt. Det har i den senere tid vært en stor aktivitet for å ta overgrepere og distributører av barnepornografi. Komiteen vil spesielt fremheve det viktige arbeidet Redd Barna gjør i denne saken. Det er viktig at KRIPOS arbeider med det materiale de får inn via tipslinjene som Redd Barna og KRIPOS driver. Komiteen mener også det er viktig at det blir en økt innsats for å identifisere barna som blir utnyttet for å stoppe pågående overgrep mot barn og komme inn med tiltak. Komiteen mener også at databransjen i mye større grad må ta et etisk ansvar for å hindre at nettet blir brukt til å spre overgrep mot barn. Komiteen registrerer at Regjeringen har innført etiske retningslinjer for egne ansatte og mener det er bra at statlige myndigheter går foran med et godt eksempel for å hindre seksuell utnyttning og overgrep mot barn.

Komiteen mener det er viktig å øke kompetansen og kvaliteten på behandlingen av seksuelt misbrukte barn. Det er i dag store mørketall og utallige barn som blir sviktet av voksne som ikke kan eller vil se. Det er helt nødvendig å bruke ressurser på dette i barnehager, skoler, barnevernet, helsestasjoner, helsevesenet og psykiatrien.

Komiteen viser til at Barne- og familiedepartementet i samarbeid med Utdannings- og forskningsdepartementet har utarbeidet en veileder (Q-1047) om hvordan man skal gå frem ved mistanker om overgrep begått av ansatte ved skoler, barnehager og barnevern-institusjoner. Komiteen mener også det er viktig å få utarbeidet den varslede generelle veiledningen om arbeid med seksuelle overgrep mot barn.

Komiteen mener det er viktig å tilføre kunnskap om seksuelle overgrepssaker til yrkesgrupper som jobber med barn og unge. Dette eksisterer i mindre grad i utdanningssystemet, men komiteen mener at dette klart kan forbedres. Kunnskap om hvordan avdekke, hvordan gå frem og hva slags hjelpeapparat finnes bør integreres i studiene. Komiteen ber departementet ta initiativ overfor andre berørte departementer for å få til dette.

Komiteen viser til dagens høye henleggelsesprosent og store variasjoner fra politidistrikt til politidistrikt i saker som angår seksuelt misbrukte barn. Dette er alarmerende og beskriver svakheter i eksisterende system. Det er kun i beskjeden grad en lykkes i å avdekke de faktiske forhold. Nødvendig hjelp og behandling senker risikoen for at nye overgrep skjer og at senskader oppstår.

Komiteen viser til at det ligger en stor menneskelig og samfunnsmessig gevinst i å bekjempe seksuelle overgrep mot barn og behandle ofrene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener at ved anmeldelse/mistanke om seksuelle overgrep mot barn bør partene til utredning hos ekspertise med spesiell kompetanse på dette området. Dersom utredningene avdekker seksuelle overgrep, skal partene inn i et behandlingsprogram. En slik modell kan virke forebyggende på nye overgrep, også mot nye barn. Den kan forebygge at seksuelt misbrukte barn utvikler overgriperadferd og begrense

rekrutteringen til alvorlige samfunnsproblemer. Det bør settes i gang prøveprosjekter for å bedre tilbudet til disse barna og deres familier.

Disse medlemmer er kjent med at i USA har man opprettet det man kaller Family Court som fører saker utelukkende hvor barn er involvert. Denne type tiltak bør prøves ut i Norge.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme med en utredning om situasjonen for seksuelt misbrukte barn og deres familier i Norge med særlig fokus på rettspraksis, behandlingstilbud, oppfølging og kompetanse."

2.6 Barne- og ungdomskriminalitet

Komiteen støtter at det skal jobbes ut fra et ressursorientert perspektiv. Det er viktig å kartlegge familiens og nærmiljøenes ressurser og bruke disse aktivt i arbeid med utsatte barn og unge sammen med andre tiltak. Det er også viktig at tjenestene rundt utsatte barn og unge samordnes og koordineres. Det er viktig at barnevernet har en sentral rolle i dette.

Komiteen viser for øvrig til de foreslåtte tiltak under pkt. 1.5.4 ovenfor.

Komiteen mener det er viktig å ta tak i problemene som oppstår i saker hvor mindreårige begår kriminelle handlinger. Komiteen er kjent med at Ot.prp. nr. 106 (2001-2002) tar opp en rekke konkrete tiltak. Samfunnet har til nå i stor grad overlatt mindreårige kriminelle til barnevernet. Komiteen vil be Regjeringen vurdere konsekvensene av at samme tiltak i barnevernet blir brukt både som hjelpetiltak og som konsekvens etter en kriminell handling. Komiteen viser til nærmere behandling av dette temaet i St.meld. nr. 39 (2001-2002) og til Ot.prp. nr. 106 (2001-2002) og justiskomiteens behandling av denne. Her blir barnevernets rolle i slike saker nærmere gjennomgått. Regjeringen vil også komme til Stortinget med en nærmere drøfting rundt de grunnleggende kriminal- og barnepolitiske spørsmål.

Komiteen mener det er viktig at lovbrudd begått av ungdom under den kriminelle lavalder etterforskes av politiet. Etter endt etterforskning skal saken overføres barnevernet. Komiteen vil understreke at det er avgjørende at det i barnevernet er kompetanse til å følge opp disse ungdommene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at det bør opprettholdes en grense på 15 år for kriminell lavalder, men vil at barn under den kriminelle lavalder skal møte en klar reaksjon første gang de begår en ulovlig handling. Også barn må lære at de må gjøre opp for seg og at kriminelle handlinger får konsekvenser.

Flertallet mener det er svært viktig at politiet har tilstrekkelig med ressurser til å opprettholde/opprette forebyggende avdelinger som jobber spesielt mot barn og ungdom. Dette vil være en viktig samarbeidspartner for barnevernet.

Flertallet vil framholde bekymringssamtaler som et godt tiltak for å stoppe en kriminell karriere. Denne finner sted når et barn eller en ungdom har begått et lovbrudd for første gang eller når politiet blir kjent med at vedkommende misbruker narkotika, tagger eller utøver rasisme. Etter bekymringssamtalen vil politiet kunne følge opp, særlig i forhold til foreldre og barnevern.

Komiteen vil understreke at barnevernsloven er en hjelpe lov og ikke en straffelov. Fokus for barnevernsloven er barnets beste. Komiteen finner det nødvendig å trekke fram dette, særlig i forhold til barn og unge som har begått lovbrudd. I disse sakene er det avgjørende at barnevernet opprettholder sin rolle som hjelper med barnets beste for øyet.

Komiteen ønsker at brukererfaringene som barnevernsbarna sitter med skal bli vektlagt. Barn som har vært fulgt opp av barnevernet har trukket frem at fattigdom må bekjempes, da dette direkte er årsak til at mange familier ender med omsorgsproblematikk. Komiteen er videre informert om at barnevernsbarn sitter med den erfaringen at hjelpen kom for sent. Brukerne fremhever at tiltak bør iverksettes for krisen er total. Komiteen er også informert om at barnevernsbarn ønsker bedre oppfølging i form av ettervern for å få en verdig start på voksenlivet. Barn som har vært under oppfølging av barnevernet fremhever at alle tiltak må ha kontinuitet og stabilitet som mål.

Komiteen vil understreke at utvikling av barne- og ungdomskriminalitet henger nøye sammen med det samfunnet og den oppvekstsituasjonen vi tilbyr barn og unge. Det er nødvendig med en nasjonal dagnad for å forhindre at barn og unge faller utenfor og slik får problemer av ulik karakter. Komiteen etterlyser en større tverrfaglig innsats og et sterkere politisk engasjement på dette området - ikke bare i ord - men også i handling.

Komiteen ser det som en sentral utfordring at barn og unge som er i ferd med å falle inn i kriminalitet, blir oppdaget tidlig. Dette er også avgjørende for den hjelpen som kan ytes for å stanse den negative utviklinga. Mange av disse ungdommene har slitt i lang tid med sosiale problemer av ulike typer uten at de har fått adekvat hjelp og støtte fra hjelpeapparatet. Det er først når utviklingen har kommet så langt og omgangskretsene har blitt så destruktive at kriminell adferd er tatt i bruk, at en får reaksjon fra samfunnet. Flertallet vil understreke at barnevernet har en stor utfordring med å reagere i tide overfor denne gruppen av barn og unge.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, er videre informert om at det mangler tilbud til utagerende og risikosøkende ungdom i hjelpeinstansene. På dette feltet er det nødvendig med metodeutvikling og menneskelige og økonomiske ressurser for å kunne bidra til å snu en negativ utvikling.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å vurdere eksisterende tilbud til barn og unge med atferdsvansker for å kartlegge hvilke områder som må styrkes."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er ikke enige i at dagens barnevern er riktig sted for barn og unge som begår kriminelle handlinger. Det er svært viktig å tenke på at de barna som i utgangspunktet bor på barnevernsinstitusjoner er barn som er svært sårbare og lett påvirkelige. Man bør derfor sørge for at kriminelle barn og ungdommer ikke plasseres på samme institusjoner som barn som har vært utsatt for seksuelt misbruk eller mishandling.

Disse medlemmer mener at barn og unge som begår kriminelle handlinger bør plasseres på dertil egnede steder, det vil si at man oppretter særskilte institusjoner for kriminelle barn og ungdommer, lik dem man finner i USA og England. Disse medlemmer er av den oppfatning at slike rømnings sikre institusjoner bør drives av det ordinære skolevesen og barnevernet, for på best mulig måte å ivareta barnas behov.

En plassering av kriminelle barn og ungdommer i særskilte institusjoner er svært viktig for å unngå at barn og ungdom som ikke er kriminelle, men er i en ellers vanskelig livssituasjon, ikke gis muligheten til å rekrutteres til de kriminelle miljøer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti merker seg at Danmark har etablert et godt fungerende tiltak for å motvirke at barn og ungdom trekkes inn i kriminalitet. Om SSP-samarbeidet (Samarbeidet mellom skolen, sosialetaten og politiet) skrives det:

"Skolesystemet, det sociale system og politiet er alle direkte via lovgivingen forpliktet til at utføre kriminalpræventivt arbejde i bredeste forstand. Samtidig har netop disse tre organisationer indgående kendskab og tæt kontakt til børn og unge i lokalsamfundet."

Videre skrives:

"Den egentlige målsætning for SSP-samarbejdet er at opbygge et lokalt netværk, der har kriminalpræventiv indvirkning på børns og unges dagligdag."

Disse medlemmer mener det bør vurderes i hvilken grad et slikt SSP-samarbeid også kan være hensiktsmessig i Norge og i hvilken grad et slikt samarbeid kan ivareta de oppgaver barnevernet i dag har.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen vurdere innholdet i det danske SSP-samarbeidet, og legge frem en sak med forslag til hvordan et lignende samarbeid kan innføres i Norge."

2.7 Organisering av barnevernet og samarbeid med andre instanser (jf. pkt. 1.6)

Komiteen viser til innstillingen til Ot.prp. nr. 9 (2002-2003).

Komiteen ser positivt på at det skal utredes nærmere en tilsynsmetodikk som skal resultere i et bedre

og mer hensiktsmessig tilsyn. For barnevernet omfatter tilsynet institusjoner som inngår i den fylkeskommunale planen, og med hjemmel i barnevernloven § 5-8 har departementet avgjort i forskrift at tilsynsansvaret også skal omfatte private institusjoner som blir benyttet etter barnevernets vedtak, men som ikke er med i en fylkeskommunal plan.

Komiteen viser til at Befringutvalget understreker at det er viktig at det forebyggende arbeidet rettet mot utsatte barn og unge i en kommune koordineres og fungerer ut fra barnevernloven § 3-2 om at barnevernet skal medvirke til at barns interesser skal ivaretas av andre offentlige etater, og at disse skal delta i planleggingsvirksomhet og i samarbeidsorganer.

Komiteen vil understreke at det viktigste er at én etat får denne rollen, og at det må være opp til den enkelte kommune å avgjøre hvilken etat som mest hensiktsmessig kan utføre en slik koordinerende funksjon.

Komiteen har registrert at en restriktiv holdning til taushetsplikten i en del tilfeller har lagt hindringer i veien for et ordentlig samarbeid på tvers av etater. Komiteen er enig i at barnevernet må være positive til å gi opplysninger til samarbeidspartnere når det er behov for det, dog innenfor rammen av loven. Komiteen er enig i at det ikke trengs endringer i selve loven og synes det er bra at departementet vil sende ut et rundskriv om taushetsplikten og gjennomføringen av dette. Komiteen vil understreke at det av hensyn til personvernet må sikres at det blir en ytre taushetsplikt.

Komiteen viser til at enkelte kommuner organiserer barnevernet internt i ulike funksjoner, og at dette ikke er forsøk etter barnevernloven § 2-4. Komiteen synes det er positivt at kommuner finner fram til interne organiseringer tilpasset det lokale behov og fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem for Stortinget en gjennomgang av erfaringene med de kommunene der barnevernets forebyggende arbeid og myndighetsbarnevernet er adskilt."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener det kan det være en løsning at barnevernet får en slik koordinerende rolle.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at dagens barnevern er preget av lite deltakelse fra folkevalgte organer. Det bør derfor vurderes tiltak for å sikre at lokalpolitikere får oversikt over og tar ansvar for tjenestetilbudet til det kommunale barnevernet.

Dette flertallet mener barnevernet er avhengig av politikere med god kunnskap og innsikt i de oppgaver barnevernet arbeider med.

Dette flertallet vil påpeke at det er nødvendig å vurdere tiltak som bør tas i bruk for å øke den politiske ansvarsfølelsen i forholdet til barnevernet, og viser til Befringutvalgets forslag om at det bør være et folkevalgt organ i hver kommune som får et særskilt ansvar for forebyggende oppgaver innenfor barnevernet. Det

er ikke mulig å øke de folkevalgtes ansvarsfølelse for barnevernet uten å styrke den folkevalgte styringen og innflytelsen over barnevernet.

Dette flertallet vil påpeke at stortingsmeldingen ikke har vurdert de muligheter som dagens barnevernlov gir for å styrke lokalpolitikernes kunnskap og innsikt i barnevernet, og som også styrker den folkevalgte styringen av barnevernet i kommunene. I den nye loven fikk kommunene adgang til å opprette egne utvalg med 5 medlemmer for å behandle barnevernsaker.

Dette flertallet mener at det er viktig og nødvendig med større politisk engasjement og ønsker at det opprettes et samordningsutvalg som har til oppgave å utforme det forebyggende barne- og ungdomsarbeidet og følge opp gjennomføringen av barnevernvedtak. Utvalgene kan ikke treffe endelig avgjørelse i saker som er tillagt fylkesnemnda, dvs. saker som gjelder overtakelse av omsorg mot foreldrenes vilje. Men ved behandling av saker som gjelder frivillige hjelpetiltak vil de folkevalgte kunne ha myndighet til å treffe vedtak.

Dette flertallet viser til at Barne- og familiedepartementet i slutten av januar 2003 foretok en kartlegging av om kommuner har klientutvalg eller ikke. Flertallet er kjent med at kartleggingen viste at 130 kommuner har klientutvalg, mens resten av kommunene ikke har slike utvalg.

Dette flertallet er kjent med at erfaringer viser at både de som arbeider i barnevernet og politikerne er fornøyde med ordningen. Politikerne sier at de vet nå hvilke problemer barnevernet står overfor, og at de vet at pengene brukes på en fornuftig måte. Ledere og ansatte i barnevernet sier at det selvfølgelig er nyttig at de har politikere som vet hva barnevernet driver med når budsjettet skal behandles. Men det var også viktig at man fikk inn det folkevalgte korrektiv i behandlingen av enkelte klientsaker.

Dette flertallet vil be Barne- og familiedepartementet gjennomføre en undersøkelse for å vurdere barnevernet i de kommuner som har klientutvalg i forhold til de kommuner som ikke har slike utvalg.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti påpeker som i St.meld. nr. 40 (2001-2002) at det politiske engasjement og bevissthet om barnevernets arbeid synes å være for lav. Dette kan ha en sammenheng med at barnevernsnemndene har falt bort. Etter dagens lov er det anledning til å opprette klientutvalg. Ca. 130 kommuner har opprettet slike klientutvalg.

St.meld.nr. 40 (2001-2002) legger vekt på at den politiske forankringen av barnevernet må styrkes. Disse medlemmer tviler på at den beste vei å gå er at politikerne skal delta i behandling av enkeltsaker. I meldingen går det frem at Barne- og familiedepartementet på ulike måter vil stimulere til å sette barn og unge sentralt på dagsorden i kommuner og fylker i årene som kommer. For at de folkevalgte skal gis anledning til å foreta reelle valg i arbeidet med kommunebudsjettet og få en økt bevissthet rundt barnever-

net, er det viktig at informasjon om barnevernets disposisjoner, arbeidsmåter og valgalternativ blir gjort synlig. Kommunestyret bør derfor så ofte som det er hensiktsmessig og minst én gang pr. år få lagt fram for seg rapporter fra barneverntjenesten om situasjonen i barnevernet og med forslag til forebyggende tiltak. Disse medlemmer vil også understreke mulighetene hver enkelt kommune har til å opprette klientutvalg og ber departementet se på erfaringene fra de kommunene som har tatt dette i bruk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at det skal innføres en statlig godkjenningsordning for barnevernsinstitusjoner. Det er avgjørende at tilsynet med barnevernsinstitusjonene blir styrket og har tilstrekkelige midler til at kvaliteten på det tilbudet som gis er godt. Flertallet understreker at godkjenningsordningen og tilsynet må organiseres slik at habiliteten er ivaretatt og viser til Ot.prp. nr. 9 (2002-2003).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil understreke behovet for at hjelpetiltak må settes inn så tidlig som mulig. Disse medlemmer viser til helsestasjonens betydning for å kunne oppdage barn i "faresonen" tidlig slik at tiltak kan settes inn. Også skolen har her en helt sentral funksjon i å oppdage barn som trenger hjelp.

Disse medlemmer understreker at det er avgjørende at barnevernet tilbyr et bredt spekter av tiltak. Tiltakene skal være tilpasset det enkelte barn og familiens situasjon og behov for både avlastnings-, supplerings- og erstatningstilbud. Det må imidlertid være et grunnleggende vilkår at disse tilbudene er faglig og etisk kvalitetssikret, og at de er lokalisert nærmest mulig hjemstedet. Når det gjelder institusjonstilbudet er det nødvendig med en grundig gjennomgang slik at kvaliteten sikres, og at tilsynet fungerer. Det bør vurderes om en statlig godkjenningsordning er nødvendig.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil vise til at det etableres lokale, flerfaglige miljø og tiltak for å sikre barn og ungdom som trenger hjelp fra flere etater et tilrettelagt og helhetlig tilbud. Slike tverrfaglige ressursmiljø er viktige for å utvikle best mulige tilbud til vanskeligstilte barn og unge. De må videre arbeide aktivt for å styrke oppvekstvilkårene på alle relevante livs- og læringsarenaer, dvs. hjem, nærmiljø, barnehage, skole, organisasjons- og arbeidsliv.

Flertallet viser til at foreldre som ikke makter sine omsorgsoppgaver ofte kan oppleve å bli misforstått og sviktet. De har også problemer med å etablere en trygg kontakt og motta råd og veiledning fra en hjelper. I de aller fleste tilfeller er barn avhengige av å ha et godt forhold til foreldrene. Derfor er det særdeles viktig for barnevernet å inngå i et konstruktivt samarbeid med foreldrene.

Flertallet understreker at så lenge det finnes foreldre som mishandler og misbruker barna, eller som av

andre grunner ikke makter å tilrettelegge barnas oppvekst på et akseptabelt minimumsnivå, vil det imidlertid også være behov for tiltak utenfor primærfamiliens ramme.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener det er viktig at tvangstiltakene får stor oppmerksomhet. Det er særlig denne funksjonen som gjør barnevernet kontroversielt. Hertil kommer at det viser seg at bruk av tvangstiltak varierer sterkt mellom regioner, og at variasjonen etterlater et inntrykk av vilkårlighet.

En av de største utfordringene for barnevernet dreier seg om å ha plikt og mulighet til å foreslå tvangstiltak, og samtidig kunne være aktør for en framtidrettet forebyggende innsats. Her står vi i dag overfor et stort dilemma, da tillit og trygghet er en grunnleggende forutsetning for å være en troverdig hjelper. Disse medlemmer mener det bør vurderes å endre organiseringen av barnevernet slik at dette dilemmaet ikke virker hemmende på barnevernets tillit og troverdighet. Det er viktig å ikke tape av syne at barnevernet er samfunnets tiltak for å hjelpe barn ut av vanskelige oppvekstmiljø. Disse medlemmer understreker at det framtidige barnevernet i større grad enn hittil må skape en identitet som en lojal støttespiller for å skjerme barn og ungdom mot oppvekstkritiske faktorer utenfor familien.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, mener at dersom barnevernet skal sette inn tiltak som går på å flytte barnet fra sine foreldre, bør slekten til barnet vurderes som et førstevalg for oppfostring.

Komiteen viser til at det er viktig å ta opp spørsmålet om loven blir praktisert etter intensjonene og om vi trenger å vurdere andre og nye tiltak for å sikre barn et barnevern som yter hjelp til deres beste.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti er opptatt av å styrke tilsynet med barnevernet. Dette er avgjørende for å sikre rettssikkerheten i barnevernssaker. Disse medlemmer mener derfor at fylkesmannen må få instruksjonsmyndighet overfor det kommunale barnevernet. Det er også viktig at fylkesmannen får adgang til å overprøve de faglige vurderingene.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Fylkesmannen gis instruksjonsmyndighet overfor det kommunale barnevernet. Fylkesmannen gis også adgang til å overprøve de faglige vurderingene til barnevernet."

2.8 Fylkesnemndene for sosiale saker (jf. pkt. 1.7)

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er enig i at ved å senke aldersgrensen for barns rett til å bli hørt, må man i større grad sikre at barnets talsperson blir et talerør for barnet.

Flertallet er enig i at det er viktig med en saksbehandling som ikke tar unødige lang tid og at iverksettning av vedtak ikke bør dras ut i tid. Derfor støtter flertallet at det vurderes å redusere antall ankeinstanser ved at den rettslige overprøvingen av fylkesnemndenes vedtak går rett til Lagmannsretten.

For å sikre barnevernets legitimitet, støtter flertallet de forslag Regjeringen har til en mer åpen prosess i og rundt fylkesnemndene.

Flertallet er enig i at det kan være hensiktsmessig å endre sosialtjenesteloven § 9-6 og åpne for i enkelte saker å minske antall sakkyndige og dermed også menige medlemmer i fylkesnemndene.

Flertallet ser det som viktig at nemndene har nødvendig kompetanse og ser behovet for å rekruttere sakkyndige som kan bidra med kunnskap om samisk språk og kulturforståelse og sakkyndige med kompetanse om innvandrere.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti er opp-tatt av barnets rettssikkerhet under saksbehandlingen. Det er bekymringsfullt at det i liten grad blir oppnevnt egen talsperson for barnet i saker som behandles for fylkesnemnden. Barnet har i noen tilfeller et spesielt behov for en talsperson som utelukkende taler barnets sak. Derfor vil disse medlemmer foreslå:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om endring av lov om barneverntjenester § 7-4 Barnets talsperson, slik at teksten endres til "bør oppnevne"."

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil hevde at lov om barneverntjenester ikke blir praktisert etter intensjonene, fordi barnas rettssikkerhet ikke alltid blir ivaretatt i barnevernssaker, heller ikke blir foreldrene rettssikkerhet ivaretatt på forsvarlig måte. Dette ved at det ikke for eksempel finnes ankesmulighet til en avgjørelse tatt av fylkesnemndene.

Disse medlemmer er kritiske til spesialdomstoler, særlig når disse ligger utenfor det ordinære domsapparatet slik tilfellet er med fylkesnemnder. Disse medlemmer vil derfor foreslå at fylkesnemnder for sosiale saker legges ned, og disse sakene, i det alt vesentlige barnevernssaker, blir flyttet tilbake til det ordinære domsapparatet.

Disse medlemmer foreslår følgende:

"Stortinget ber Regjeringen endre loven slik at fylkesnemndene for sosiale saker avvikles, og de saker som blir tatt opp der blir tilbakeført til det ordinære domsapparat."

2.9 Tiltak i barnevernet (jf. pkt. 1.8)

Komiteen støtter intensjonen i barnevernloven og Regjeringens utgangspunkt og intensjoner om at så langt råd er, bør barn vokse opp hos sine biologiske foreldre. Komiteen er enig i at primært bør man prøve å rette tiltakene mot hjem og nærmiljø for å bedre situasjonen i hjemmet. Bare dersom dette ikke er mulig, kan man gjøre vedtak om omsorgsovertakelse. I den

sammenheng mener komiteen det er viktig både med generelle forebyggende tiltak og tidlig intervensjon i form av hjelpetiltak.

Komiteen vil understreke at ved omsorgsovertakelse er det viktig, der det er mulig, å ha en god dialog med hjemmet. Komiteen mener at det er til det beste både for barn og foreldre at det blir en oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse. Komiteen støtter derfor en presisering i loven på dette punkt.

Komiteen er enig i at når det gjelder opplysning og behov for informasjonstjenester, så er det bedre å markedsføre og eventuelt utvikle det som allerede finnes enn å starte enda en ny tjeneste.

Komiteen er enig i at når man bruker § 4-4 femte ledd om frivillige plasseringer, så skal man være varsom med at hjemmelen blir brukt på riktig måte. Komiteen er også enig i at det er viktig å beholde den fleksibilitet som her finnes.

Komiteen viser til at barneverntjenestene i for liten grad har benyttet seg av ressursene i den utvidede familien. Komiteen har merket seg at familieråd er utviklet som metode og at det er sentralt at barnet/ungdommen og familien selv er delaktige i avgjørelser som angår dem. Komiteen viser til at metoden er aktuell bl.a. i forhold til barn som står i fare for å utvikle kriminell atferd.

Komiteen ser det som viktig at departementet gjennomfører de foreslåtte tiltakene overfor fosterhjem. Det er viktig at disse hjemmene fungerer etter hensikten og at de blir tatt på alvor ved å styrke deres kompetanse og gi dem en bedre oppfølging.

Komiteen viser for øvrig til de andre tiltakene nevnt i pkt. 1.8.11 ovenfor.

Komiteen mener at selv om det er viktig med tiltak i og rundt barnet der det er, må samfunnet gripe inn når barns oppvekstmiljø er ødeleggende. Komiteen registrerer at 80 pst. av barna som samfunnet tar over omsorgen for plasseres i fosterhjem. Fosterhjemmene er derfor et meget viktig tiltak når samfunnet skal gi utsatte barn og unge en trygg og god oppvekst. Komiteen mener at av hensyn til kontinuitet i oppdragelsen er det viktig, så langt mulig, å ta hensyn til den etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn barnet har ved valg av fosterhjem og imøteser inkorporeringen av Barnekonvensjonens artikkel 20 nr. 3 i barnevernloven § 4-15.

Komiteen er enig i at det er viktig å utvikle gode, fleksible og behovstilpassede hjelpetiltak og at dette skjer i en god dialog med barn og foreldre. Komiteen er enig med Befringutvalget og høringsinstansene om at det er behov for sterkere fokus på ressursene til foreldre og familien.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er enig i at man ved bruk av fosterhjem skal vurdere annen biologisk familie, men ser problemene meldingen skisserer ved å lovfeste eller forskriftsfeste dette og støtter at retningslinjene er det rette sted for omtale av dette.

Flertallet vil understreke at barn og unge som er under oppfølging av barnevernet må få sikret sin rett til

medvirkning, jf. FNs barnekonvensjons artikkel 12. Det må innarbeides i rutineene i barnevernsinstitusjonene at barn og unge sikres medbestemmelse i beboerråd. Dette bør også inngå som et krav i godkjenningsordningen.

Flertallet ønsker at det blir gjennomført en helhetlig gjennomgang av barnevernet i forhold til brukermedvirkning.

Flertallet vil understreke at det er avgjørende at det er barnas situasjon som avgjør hvilke hjelpetiltak som settes i verk. Det må derfor sikres tilstrekkelige ressurser slik at de tiltak som iverksettes er tilpasset det enkelte barn og dets situasjon.

Flertallet vil videre påpeke at den igangsatte utredningen vedrørende rammebetingelsene og de arbeidsrettslige forholdene for fosterforeldre blir ferdigstilt snarest, slik at intensjonene i meldingen kan videreføres.

Flertallet viser til at det kan være flere årsaker til at biologisk familie ikke blir valgt som fosterhjem. Flertallet er opptatt av at barnevernet må sikre at ønske om flere familieplasseringer ikke går utover hensynet til hva som er best for det enkelte barn. Flertallet vil allikevel understreke at barneverntjenesten bør vurdere om familieplassering er aktuell i det enkelte tilfellet. Flertallet mener på denne bakgrunn at spørsmålet om bruk av biologisk familie og nettverk som fosterhjem blir behandlet i retningslinjer, slik at problemstillingen sikres en bred nok omtale.

Flertallet viser til retningslinjer fra Barne- og familiedepartementet som utdyper kravene som stilles til fosterforeldre. Flertallet har merket seg at i tillegg til at fosterforeldre må ha interesse, evne, tid og overskudd, sier retningslinjene at barnet bør plasseres i et miljø der det kan ta vare på og videreutvikle sin identitet, f.eks. når det gjelder spørsmål som etnisitet og religion. Flertallet har videre merket seg at barnets biologiske foreldre også skal høres når det gjelder plassering i fosterhjem.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti er kjent med at det i dagens regelverk og retningslinjer verken er en plikt eller et forbud mot å søke etter fosterhjem i barnets familie eller nettverk. Praksis er ulik. Disse medlemmer ønsker å understreke at det er hensynet til barnets beste som skal ligge til grunn for utvelgelsen av fosterhjem. Disse medlemmer er enig at biologisk familie bør vurderes ved fosterhjemsplasseringer. Disse medlemmer mener at dette ikke bør lov- eller forskriftsfestes, men mener dette skal omtales i retningslinjene. Disse medlemmer ønsker å poengtere at fosterhjem i barnets biologiske familie skal ha samme status som andre fosterhjem når det gjelder veiledning, avlønning m.m.

Disse medlemmer mener det er nødvendig med en gjennomgang av bruken av tvang i barnevernet. Tvang anvendes i svært ulike situasjoner og på forskjellig grunnlag. For å ivareta rettssikkerheten til brukerne er det avgjørende at bruken av tvang er formålstjenlig.

Disse medlemmer har merket seg at det kommunale barnevernet i enkelte saker ikke prøver plassering etter § 4-24 (tvangsparagrafen) av frykt for ikke å nå fram i fylkesnemnda. Dette til tross for at en § 4-24-plassering ville være til det beste for barnet og gi fosterforeldre mulighet for den samme aktive grensesettingen som en ville gjort overfor egne barn. Disse medlemmer mener derfor at en gjennomgang og presisering av bruk av § 4-24 er nødvendig for å sikre barn og unge med atferdsvansker en god og positiv utviklende omsorgssituasjon. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å forelegge Stortinget en gjennomgang av bruken av tvang i barnevernet."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mener at bruk av tvang og sikring av barns rettssikkerhet er et viktig tema i barnevernet. Disse medlemmer har merket seg at dette temaet ble grundig vurdert i tiden etter at Befringutvalget ga sin innstilling, især i forhold til barn på institusjon. Disse medlemmer viser til at forslag til ny forskrift om rettigheter og tvang under opphold på institusjon har vært på bred høring, og den nye forskriften trådte i kraft i desember 2002. Her er det i tillegg til de generelle bestemmelsene som gjelder alle barn på institusjon, også innført egne bestemmelser for barn som er plassert etter §§ 4-24 og 4-26.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti har merket seg den vellykkede rekrutteringskampanjen for å skaffe flere og stabile fosterhjem. Disse medlemmer vil understreke at i rekruttering av fosterhjem er det omsorgsevnen som skal vurderes, ikke religiøs tilknytning, kulturbakgrunn eller seksuell legning.

Disse medlemmer understreker at stadig flere av barna som plasseres i fosterhjem har hatt sterke traumer før plasseringen. Dette skjerper kravene til oppfølging og veiledning. Disse medlemmer mener dette stiller økte krav til kompetanse angående veiledning og kunnskap om det enkelte barns spesielle problemer. Disse medlemmer mener derfor veiledningskompetanse i kommunene må styrkes og koordineres med det statlige ansvaret.

Disse medlemmer er opptatt av at barn skal ha en stabil omsorgssituasjon. Dette er særlig viktig for barn som har vært utsatt for omsorgssvikt. Barn som tidlig i barneåra og over lang tid har vært plassert i fosterhjem, har med dagens regelverk et dårlig vern. Selv i saker der de biologiske foreldrene ikke vil ha muligheten til å overta omsorgen for sine barn, blir barn boende i fosterhjem med årlig vurdering om tilbakeføring til biologiske foreldre.

Disse medlemmer mener at dette er uheldig og ønsker at åpen adopsjon blir vurdert som en løsning der det vil være til det beste for det enkelte barnet. Åpen adopsjon er et virkemiddel for å sikre barn som er plassert i fosterhjem over lang tid, en stabil omsorgssituasjon i fosterhjemmet samtidig som barnet kan opprett-

holde kontakten med sin biologiske familie dersom det er til beste for barnet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet er enig med Regjeringen i at adgang til å gi åpen adopsjon kan føre til et øket antall adopsjoner etter barnevernloven. Dette er ingen ønsket utvikling. Disse medlemmers oppfatning er at det ikke bør innføres en særordning med åpne adopsjoner (her i betydningen samvær med biologisk slekt etter en adopsjon). Adopsjon er et vel innarbeidet rettsinstitutt som innebærer at alle rettslige bånd mellom biologiske foreldre og barn brytes og at barnet etablerer tilsvarende bånd til adoptivforeldrene. Disse medlemmer viser til at moderne tidsendringer av adopsjonsloven har ført til en styrking av barnets stilling. Disse medlemmer har merket seg at det klare mål for rettsutviklingen har vært å likestille adoptivbarn med egenfødte barn slik at barnets rettsstilling overfor adoptivforeldrene skal være som om det var deres egenfødte barn. En adopsjon er endelig, den kan ikke oppheves. Disse medlemmer vil understreke at virkningene av en adopsjon innebærer at det bør vises varsomhet med adopsjon mot foreldrenes vilje. Disse medlemmer ber imidlertid Regjeringen følge utviklingen nøye og eventuelt komme tilbake til Stortinget dersom utviklingen tilsier at loven bør endres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at institusjonsplassering altfor ofte er et førstevalg etter hjemmet. Fosterhjemmene, helst med egne barn, er svært ofte langt bedre for barnets utvikling og læring, sammen med oppvekst med en mor og far. I institusjoner mangler barna faste holdepunkt, det blir mange forskjellige personer å forholde seg til. Ansatte har fri og ferier eller fratrer sine stillinger. Barn trenger faste holdepunkt - voksne som går inn i fars og mors roller.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet understreker viktigheten av at institusjonsplassene og fosterhjemmene som brukes når det er nødvendig med omsorgsovertakelse, er kvalitativt gode. Når det offentlige griper inn overfor barn og deres foreldre med omsorgsovertakelse, så må man være sikker på at dette er til det beste for barnet og at tilbudet kvalitetsmessig og faglig holder mål. Det er nødvendig med forskrifter, godkjenningsordning og bedre kontroll med barneverninstitusjoner. Det er også nødvendig med et bedre tilsyn med det kommunale barnevernet. Disse medlemmer ser frem til at departementet legger frem en ny hjemmel om forskrifter om kvalitetskrav til barneverninstitusjoner og en særskilt godkjenningsordning for private institusjoner.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil understreke behovet for at det utarbeides individuelle planer og viser til barnevernloven § 4-5 om hjelpetiltak:

"Når hjelpetiltak vedtas skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Barneverntjenesten skal holde seg orientert om hvordan det går med barnet og foreldrene, og vurdere om hjelpen er tjenlig, eventuelt om det er nødvendig med nye tiltak."

Og om omsorgsovertakelse § 4-15 tredje ledd:

"Allerede ved omsorgsovertakelsen skal barneverntjenesten vedta en plan for barnets omsorgssituasjon. Senest to år etter fylkesnemndas vedtak skal barneverntjenesten vedta en plan for barnets framtidige omsorgssituasjon som ikke skal endres uten at forutsetningene for den er falt bort."

Dette mener flertallet er nødvendig for å kvalitetssikre det tilbudet barna får. Dette vil også lette innsynet for tilsynsmyndighetene og lette veiledningen overfor fosterhjem og barneverninstitusjoner.

Komiteen ser positivt på det rundskrivet departementet sendte ut i februar 2000 om tiltaksplaner ved vedtak etter barnevernloven §§ 4-24 og 4-26

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det må tilføres økte ressurser til fylkesmennene for å ivareta tilsynsfunksjonen i barnevernet.

Disse medlemmer vil peke på at det er flere vesentlige forskjeller mellom omsorgsovertakelse i form av fosterhjemsplassering og adopsjon. Noen av disse forskjellene kan vanskelig begrunnes i begrepet "barnets beste". En omsorgsovertakelse som er midlertidig eller permanent, bryter båndene mellom biologiske foreldre og barn, er et stort inngrep i barnets hverdag og har stor betydning for den videre omsorgen for barnet.

Disse medlemmer viser til at lovverket rundt fosterhjemsplassering sikrer barnet videre oppfølging av det offentlige gjennom oppnevning av tilsynsfører og tilbud om et minimum av tilsyn også fra barnevernet. Det gir sikkerhet for at fosterhjemmet fungerer godt for barnet, og det sikrer hjelp og avlastning til fosterhjemmet som kan ha stor betydning for at fosterhjemmet fungerer så lenge barnet har behov for det.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke viktigheten av ettervern og oppfølging av foreldre som får beholde omsorgen for sine barn etter vedtak i barnevernloven. Dette er nødvendig forebyggende arbeid. Undersøkelser viser at disse foreldrene ofte har aleneansvar, og de har ofte lite sosialt nettverk. Oppfølging og avlastning er det mange av disse familiene ber om for å greie å ha ansvaret for sine barn. Foreldre som blir fratatt omsorgsansvaret, må også ivaretas og få oppfølging slik at de kan være en ressurs for sine barn når de har samværsrett.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at når det gjelder adopsjon, er det ingen tilsvarende oppfølging fra det offentlige, som har bidratt til en omsorgssituasjon for barnet uten å følge opp forløpet eller sikre nødvendige hjelpetiltak.

På bakgrunn av dette vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å vurdere å innføre en tilsynsordning som skal gjelde for alle barn som det offentlige har tatt omsorgen for, både i fosterhjemsplassering og til adopsjon."

Disse medlemmer vil også peke på at det er en utvikling i samfunnet til at barn får økende rettigheter, som eksempel det at barn skal høres om hvilken omsorgsavtale barnet ønsker seg i skilsmisssituasjon. Disse medlemmer viser til at det legges stor vekt på biologisk forankring i lovgivningen i barneloven, men også i barnevernloven. Likevel er det områder som er forsømt når det gjelder mulighet til kontakt med biologisk familie.

Disse medlemmer viser til at barn ikke har noen selvstendig rett til kontakt med sine biologiske søsken, dersom de er fosterhjemsplassert eller adoptert til ulike familier. I dag kan fylkesnemnda, ifølge barnevernloven § 4-19, bestemme at andre enn foreldrene skal ha rett til samvær med barnet. Det gjelder i tilfelle kun for barn som er fosterhjemsplassert. Dersom et barn ønsker kontakt med sine biologiske søsken som kan være plassert på hemmelig adresse pga. forhold rundt biologiske foreldre, må en i tilfelle fremme ny sak for fylkesnemnda. Dersom et barn er fosterhjemsplassert og en annen er adoptert til ulike familier, har slike biologiske søsken ingen selvsagt rett til kontakt. På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede muligheten for at biologiske søsken skal få selvstendig rettighet til å kunne ta kontakt med hverandre før fylte 18 år."

Komiteen mener at hovedregelen er at søsken som blir plassert utenfor hjemmet, skal plasseres sammen. I noen tilfeller vil dette imidlertid ikke være riktig av hensyn til ett eller flere av barna, f.eks. der det ene barnet har særlige behov som krever særskilt tilrettelagt omsorg og oppfølging. I slike tilfeller mener komiteen at det er viktig at det etableres ordninger som innebærer at søsknene kan ha samvær og/eller annen form for kontakt med hverandre. Komiteen ber regjeringen vurdere hvordan dette praktiseres i dag og om nødvendig å iverksette tiltak som ivaretar disse hensyn.

2.10 Yrkesgrupper, kompetanse, utdanning og forskning (jf. pkt. 1.9 ovenfor)

Komiteen er av den klare oppfatning at et godt barnevern er avhengig av den ressursen de ansatte utgjør. De møter barn, unge og foreldre i deres vanskelige livssituasjon. Det er viktig at det offentlige er bevisst på å utruste barnevernets ansatte. Komiteen er enig i at statlige myndigheter ikke kan pålegge kommunene som har arbeidsgiveransvaret, et pålagt kompetanseprogram. Komiteen støtter departementets forslag om å bidra med økt kunnskap fra statlig nivå.

Komiteen mener at for at barnevernet skal ivareta samfunnets oppgaver for utsatte barn, er det viktig å heve kompetansen for de ansatte. Komiteen registrerer at det har vært vurdert en type autorisasjonsordning for enkelte yrker i det offentlige og imøteser det arbeidet som er satt i gang mellom Sosial- og helsedirektoratet og berørte departementer om å utrede en autorisasjonsordning for sosionomer og barnevernspedagoger.

Komiteen mener det er nødvendig med heving av kompetansen for de ansatte i barnevernet. Det er videre viktig med gode muligheter for etter- og videreutdanning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener det i større grad må utvikles modeller for hvordan barnevernsarbeidere skal håndtere ulike typer problemstillinger. Det er videre avgjørende at de ansatte i barnevernet innehar kompetanse både når det gjelder utprøving og evaluering av tiltak som blir iverksatt.

Disse medlemmer vil understreke behovet for at mennesker som arbeider med barn bør ha en barnefaglig kompetanse. For ansatte i barnevernet som arbeider med barn i særlig vanskelige situasjoner og kriser er dette særlig viktig. Disse medlemmer mener det bør legges vekt på grunnutdanning, og like viktig etterutdanning.

Disse medlemmer vil påpeke at de som arbeider med barn i krise lett kan føle utbrenthet. Kommunens økonomiske situasjon fører ofte til lav bemanning i barnevernet, slik at de ansatte får for liten tid til oppfølging av barna og familien. Disse medlemmer finner det nødvendig å påpeke at barnevernet må styrkes og gis høyere status i den kommunale forvaltningen. En høy kompetanse hos ansatte i barnevernet er også viktig for å sikre barns og foreldres rettssikkerhet i barnevernssaker.

Kompetanse omfatter noe langt mer enn dyktighet i en snever akademisk-faglig forstand. I barnevernet er det sentrale å være troverdig på et meget komplisert menneskelig arbeidsområde. Dette stiller krav om både faglig, personlig, sosial og etisk kompetanse. Det kreves også evne til å bevare og videreføre de kvalifikasjoner og personlige egenskaper man har ervervet. På et område som dette må det også stilles krav om gode samarbeidsevner, både med hjelpetrengende og andre fagfolk og etater.

Den faglige og etiske kompetanse for yrkesutøvere i barnevernet må styrkes. I den sammenheng må kompetansekriteriene og kravene til praksis vurderes, og det bør utredes autorisasjonsordninger for relevante yrkesgrupper.

Disse medlemmer anser treårig høyskoleutdanning som nødvendig, men ikke som tilstrekkelig for å inneha stillinger i barnevernet. For å styrke den formelle og reelle kompetansen, må grunnutdanningen påbygges med veiledning og målrettet videreutdanning.

2.11 Forskning

Komiteen registrerer at det finnes noe forskning på barnevernets område, jf. litteraturlisten til meldingen og brev fra statsråd Dāvøy datert 20. januar 2003. Komiteen registrerer også at det meste av forskningen har foregått fra nittitallet og frem til nå. Mye av forskningen går på erfaringer med loven. Men komiteen vil understreke behovet for om mulig å systematisere kunnskapen om barna som er innom barnevernet. Hvordan går det med barnevernets barn og unge etter at de er voksne? Bare ved å undersøke hvordan det går med våre barnevernsbarn også på lengre sikt vil vi vite om de grep vi tar i barnevernet virker etter hensikten. Komiteen vil derfor understreke behovet for å foreta slike etterundersøkelser.

Komiteen anser det som viktig å foreta forskning og utvikling av nye metoder innenfor barnevernets ansvarsfelt. Komiteen støtter derfor de tiltakene departementet foreslår på dette området. Komiteen vil spesielt fremheve at vi trenger mer kunnskap om hvordan det går med barn som har hatt behov for stor-samfunnets hjelp. Komiteen vil derfor understreke behovet for forskning og etterundersøkelser. Bare ved å vite hvordan det har gått med dem, vil vi vite om vi gjør de rette grepene.

Komiteen vil påpeke at det forskes altfor lite på barn og deres livssituasjon. Forskning må prioriteres for å sette inn hensiktsmessige og målrettede tiltak for å hindre den negative utviklingen vi har i noen ungdomsmiljøer. Vold, rus, seksualisering av barndommen, overgrep og fattigdom påvirker barns utvikling. En ser en økende grad av gjengvold, jentevold og mobbing. Hvordan påvirker dette adferd og samhandling? Det registreres også økende grad av barn som utøver vold, trusler og overgrep. Kunnskapen er for liten til å sette inn målrettede tiltak.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti er bekymret for utviklingen i barnevernet. Disse medlemmer viser til at psykolog og forsker Elisabeth Backe-Hansen ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. (NOVA) mener det satses for mye på frivillige hjelpetiltak, og at flere barn burde vært plassert utenfor hjemmet. Hun presiserer også at det er uforsvarlig å øke vekten på hjelpetiltak ytterligere når man ikke vet hvilke tiltak som virker. Det må forskes mer på hva som fungerer. Vi vet veldig lite om hvordan hjelpetiltak virker, og de som settes i gang blir i liten grad evaluert. Disse medlemmer vil også peke på at det har vært en nedgang i 11 fylker fra 1996-2000 på delen av undersøkelse som fører til barneverntiltak. Østfold ligger lavest ved at det kun blir iverksatt tiltak for 43 pst. av sakene mens Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har 63 pst. Dette er store forskjeller og når da vi også vet at Østfold har den høyeste delen av barn med barneverntiltak, 27 per 1 000 barn, så er dette meget alvorlig. Østfold har store problemer med rus og vold, lavest utdanningsnivå og dårlig kommune- og fylkesøkonomi. Disse medlemmer vil hevde at dette har sammenheng med lite ressurser i barnevernet og viser

hvor viktig det er at barns rett settes foran politiske prioriteringer.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen gjennomføre forskning på barnevernstiltak og sammenhengen mellom politiske prioriteringer, og komme tilbake med en rapport om årsakene til de store variasjonene på tiltak sett opp imot barne- og ungdomsproblemene i kommuner og fylker."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen opprette en nødtelefon for barn snarest.

Forslag 2

Fylkesmannen gis instruksjonsmyndighet overfor det kommunale barnevernet. Fylkesmannen gis også adgang til å overprøve de faglige vurderingene til barnevernet.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen om å forelegge Stortinget en gjennomgang av bruken av tvang i barnevernet.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen endre barnevernloven slik at enslige, mindreårige asylsøkere under 18 år på lik linje med enslige norske barn skal ivaretas av barnevernet ved ankomst til Norge.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at barn får en lovbestemt rett til barneverntjenester.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen vurdere innholdet i det danske SSP-samarbeidet, og legge frem en sak med forslag til hvordan et lignende samarbeid kan innføres i Norge.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen legge frem sak om endring av lov om barneverntjenester § 7-4 Barnets talsperson, slik at teksten endres til "bør oppnevne".

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen om å utrede konsekvenser av å innføre en godkjenningsordning av mottak for enslige mindreårige asylsøkere på lik linje med barnevernsinstitusjoner. Stortinget ber Regjeringen om å

legge fram en slik konsekvensutredning i løpet av 2003.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen i løpet av 2003 utrede om barnevernloven bør endres, slik at enslige mindreårige asylsøkere under 18 år på lik linje med enslige norske barn blir ivaretatt av barnevernet ved ankomst til Norge.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 10

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en godkjenningsordning av asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere på lik linje med barneverninstitusjoner.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 11

Stortinget ber Regjeringen utarbeide en lovendring slik at ved plassering av barn utenfor hjemmet, skal alltid barnets nærmeste familie, som besteforeldre eller onkel og tante, utredes som første alternativ.

Forslag 12

Stortinget ber Regjeringen endre loven slik at fylkesnemdene for sosiale saker avvikles, og de saker som blir tatt opp der, blir tilbakeført til det ordinære domsapparat.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 13

Stortinget ber Regjeringen pålegge kommunene å ha Ungdomshelsestasjon i sin kommune. Ungdomshelsestasjonen kan være et kommunalt eller interkommunalt tilbud til ungdom.

Forslag 14

Stortinget ber Regjeringen sikre at det blir utbygget MST-team i alle fylker og at det videreføres og opptrappes som planlagt i de fylkene et slikt tilbud ble gitt i 2002.

Forslag 15

Stortinget ber Regjeringen om å vurdere å innføre en tilsynsordning som skal gjelde for alle barn som det offentlige har tatt omsorgen for, både i fosterhjemsplassering og til adopsjon.

Forslag 16

Stortinget ber Regjeringen utrede muligheten for at biologiske søsken skal få selvstendig rettighet til å kunne ta kontakt med hverandre før fylte 18 år.

Forslag 17

Stortinget ber Regjeringen gjennomføre forskning på barnevernstiltak og sammenhengen mellom politiske prioriteringer, og komme tilbake med en rapport om årsakene til de store variasjonene på tiltak sett opp imot barne- og ungdomsproblemene i kommuner og fylker.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

St.meld. nr. 40 (2001-2002) - om barne- og ungdomsvernet - vedlegges protokollen.

II

Stortinget ber Regjeringen om årlig å rapportere om situasjonen i kommunene hva gjelder oppfølging av meldinger til barnevernet.

III

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at barn og unge med tiltak fra barnevernet skal ha lov hjemlet rett til behandling for rus og psykiatri.

IV

Stortinget ber Regjeringen komme med en utredning om situasjonen for seksuelt misbrukte barn og deres familier i Norge med særlig fokus på rettspraksis, behandlingstilbud, oppfølging og kompetanse.

V

Stortinget ber Regjeringen om å vurdere eksisterende tilbud til barn og unge med atferdsvansker for å kartlegge hvilke områder som må styrkes.

VI

Stortinget ber Regjeringen legge frem for Stortinget en gjennomgang av erfaringene med de kommunene der barnevernets forebyggende arbeid og myndighetsbarnevernet er adskilt.

Oslo, i familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, den 6. februar 2003

Sonja Irene Sjøli
leder

Dagrun Eriksen
ordfører

Trond Giske
sekretær

Vedlegg 1

Brev fra Barne- og familiedepartementet v/statsråden til komiteen, datert 20. januar 2003

Spørsmål i forbindelse med Stortingsmelding nr. 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet

Jeg viser til brev datert 15. januar 2003 fra komiteleder Sonja Irene Sjøli. Departementet har følgende merknader til spørsmålene. Jeg gjør oppmerksom på at svar på spørsmål 5 er utarbeidet i Helsedepartementet og Sosialdepartementet.

1. *Komiteen ber departementet redegjøre for evt oppdateringer på tiltak, saker, planer, høringer osv som er nevnt i meldingen.*

Arbeidet med **høringsnotatet om den foreslåtte forvaltningsreformen**, (omtales blant annet i meldingens kapittel 7.6) er ferdig. Regjeringen la den 18. oktober 2002 fram Ot.prp. nr. 9 (2002-2003) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr 100 om barneverntjenester (barneloven) og lov 19. juni 1997 nr 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven) mv.

Etter at meldingen ble lagt fram, har Sosialdepartementet ferdigstilt en ny **handlingsplan mot rusmiddelproblemer**, (U-9/2002). Barn av foreldre som misbruker rusmidler omtales blant annet i meldingens kapittel 6.1.1.

I meldingens kapittel 6.1.5 (side 57, første spalte, annet avsnitt) omtales **to veiledere om temaet seksuelle overgrep mot barn**. Barne- og familiedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet publiserte i desember 2002 en veileder om håndtering av mistanker om seksuelle overgrep mot barn utført av ansatte ved skoler, barnehager og barneverninstitusjoner (Q-1047). Den mer generelle veilederen om arbeid med seksuelle overgrep mot barn, vil bli utgitt i første halvår 2003 av Sosial- og helsedirektoratet og Barne- og familiedepartementet. Sosial- og helsedirektoratet koordinerer arbeidet med å gjøre denne veilederen ferdig. Sosial- og helsedirektoratet tok også i desember 2002 over funksjonen som koordinator i arbeidet med å styrke fagmiljøene i regionene når det gjelder arbeidet med seksuelle overgrep mot barn. Prosjektet som Statens Helsetilsyn leder (2002-2003) blir videreført i 2003. Spørsmålet om et framtidig nasjonalt spisskompetansemiljø på dette området, vil bli sett i sammenheng med resultatet av utredningen om et nasjonalt senter for arbeid med vold og traumer, se avsnittet nedenfor.

I meldingens kapittel 6.1.5 (s. 57 annen spalte første avsnitt siste setning) omtales svært kort planer som forelå våren 2002 i forhold til innsats mot **ulike former for vold**. Berørte departementer besluttet høsten 2002 å videreutrede et nasjonalt senter for arbeidet med vold og traumer. En detaljutredning om dette skal legges fram i første kvartal 2003.

Til 6.1.5 (side 58, annen spalte, annet avsnitt) om **arbeidet mot menneskehandel** bør det tilføyes: den omtalte handlingsplan mot menneskehandel med kvinner og barn som regjeringen under ledelse av Justisde-

partementet vil legge fram, blir offentliggjort i februar 2003. Det nordisk-baltiske arbeidet mot menneskehandel som beskrives i meldingen (se samme avsnitt) ble gjennomført høsten 2002.

I kapittel 6.1.5 siste setning (side 59) uttales det at regjeringen vil legge fram en **tiltaksplan mot kjønnslemlesting** i 2002. Dette ble gjennomført. Det samme gjelder den omtalte "Innsatsen mot tvangsektekap" (samme side, første spalte, annet avsnitt).

I forhold til meldingens kapittel 6.1.7 om **fattige barn og familier** i dagens Norge, bør det nevnes at Sosialdepartementet høsten 2002 la fram Stortingsmelding nr 6 (2002-2003) Tiltaksplan mot fattigdom. I meldingen på side 62 opplyses det at regjeringen om kort tid vil legge fram en odelstingsproposisjon om gratis rett til grunnskoleopplæring. Ot.prp. nr 94 (2001-2002) Om gratisprinsippet i grunnskolen, ble lagt fram i 2002.

I meldingens kapittel 6.2.2 (side 68, annen spalte) om **nasjonale minoriteter** opplyses det at arbeidet med en nordisk kunnskapsoversikt om barn og ungdom vil starte i 2002. Dette arbeidet blir nå sett på i sammenheng med den fremtidige organisering av barnevernet, og høringsnotatet er utsatt til 2003.

I meldingens kapittel 7.4.2 (side 84, siste avsnitt før kapittel 7.5) om utfordringer når det gjelder **fylkesmannens tilsynsoppgaver**, opplyses det at Barne- og familiedepartementet har satt ned en arbeidsgruppe for å bedre og modernisere tilsynet med forvaltningen og barneverninstitusjonene. Arbeidsgruppen leverte sin rapport høsten 2002.

I kapittel 8 om **fylkesnemndene for sosiale saker**, uttales det at departementet som et ledd i arbeidet med større åpenhet i behandlingen av barnevernsaker, vil arbeide for at et tilfeldig utvalg av vedtak blir lagt ut på Lovdata. Dette tiltaket er iverksatt. Samarbeidet mellom fylkesnemndslederne og Barne- og familiedepartementet om oppfølgingen av et internt arbeid om saksbehandling i nemndene, er avsluttet. Arbeidet resulterte i et internt verktøy for kvalitetssikring av saksbehandling i fylkesnemnda.

I forhold til kapittel 9.5.3 (side 127, annen spalte), kan det i forhold til omtalen av **opplæringsprogrammet PRIDE for fosterforeldre** nevnes at departementet viderefører støtten til programmet også i 2003.

2. *Har departementet i forbindelse med et stadig økende behov for kompetanse blant barnevernarbeidere vurdert en type autorisasjonsordning?*

Som nevnt i meldingens kapittel 10.4 (side 156, første spalte, annet avsnitt) vurderte Sosialdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet da meldingen ble gitt ut behovet for autorisasjonsordninger for sosialpersonell. Høsten 2002 ble Sosial- og helsedirektoratet og berørte departementer (inkludert Barne- og familiedepartementet) enige om at en autorisasjonsordning for sosio-

nomer og barnevernpedagoger skal vurderes nærmere. Sosial- og helsedirektoratet vil lede utredningsarbeidet. En tidsplan for dette arbeidet er foreløpig ikke fastsatt.

3. *Kan departementet bekrefte at MST-team har mistet psykiatrimidler etter sykehusreformen? I så tilfelle hvor mange gjelder det og hvilke konsekvenser får det?*

MST var tidligere mer eller mindre fullfinansiert gjennom psykiatrimidlene i tre fylker: Troms, Sør-Trøndelag og Østfold. I de andre fylkene var det barnevernet selv som finansierte dette tilbudet. Etter at helseforetakene er opprettet, blir den økonomiske støtten til MST fra psykiatrien ikke uten videre videreført. Foretakene står fritt i sin prioritering av konkrete tilbud og tiltak, men samtidig er det gitt sterke politiske føringer om at barn og unge skal prioriteres. Ifølge den sentrale prosjektledelsen for MST ved Universitetet i Oslo, blir MST-tilbudet nå videreført i alle fylker der et slikt tilbud ble gitt i 2002. Dette gjelder altså også de tre fylkene som har hatt problemer med finansieringen.

Dersom staten fra 1. januar 2004 overtar fylkeskommunens ansvar og oppgaver innen barnevernet, vil MST-tilbudet bli sikret og videre utbygd i alle fylker.

4. *Finnes det i dag et rapporteringssystem, forskning eller en form for etterundersøkelse som viser hvordan det har gått med våre barnevernbarn på lengre sikt?*

Relevant forskning om denne problemstillingen er oppført i meldingens litteraturliste og omtales i teksten. Det er ikke kommet publikasjoner etter juli 2002 som gir grunnlag for nevneverdige justeringer av det som skrives om virkningene av barneverntiltak i stortingsmeldingen. De refererte publikasjonene fra NIBR (Norsk Institutt for By- og Regionforskning) analyserer blant annet barnevernkarrierer, det vil si for eksempel mulige forklaringer på hvor lenge barn og unge blir værende i hjelpetiltak og omsorgstiltak. NIBRs analyser er representative i den forstand at de gjelder alle barn og unge som mottok barneverntiltak over flere år. Studier som ser nærmere på kvalitative sider som de berørte barnas livskvalitet før og etter barneverntiltakene, bygger på mindre utvalg og er i mindre grad generaliserbare. I meldingen blir behovene for mer forskning om effekter av tiltak poengtert flere steder, og særlig i kapittel 9.3.2 om hjelpetiltak i hjemmet (side 116), kapittel 9.7.4 om effekten av institusjonsopphold (side 134) og kapittel 10.5 om forskning (side 156-157). Noen av de metodiske utfordringer som forskningsmiljøer ofte poengterer i forbindelse med å

evaluere effektene av barneverntiltak er nevnt i meldingen. Jeg skal her ikke utdype disse nærmere. Jeg vil imidlertid nevne at i forhold til de mest utsatte barna ville det være uetisk og ulovlig dersom vi av forskningsmessige hensyn gir noen barn tiltak, mens andre barn med lignende problemer får rollen som kontrollgruppe (uten tiltak).

Hvis komiteen vil understreke behovet for mer og bedre kunnskap om hvordan det går med barnevernets barn som voksne, har dere full støtte fra meg.

5. *Komiteen ber om regjeringens vurdering av å gi barn og unge under 18 år lovhjemlet rett til behandling innen rus og psykiatri.*

Når rusmiddelmissbrukere mottar helsehjelp som utføres av helsepersonell, betraktes de som pasienter etter pasientrettighetsloven og omfattes av lovens bestemmelser. Dette gjelder enten helsehjelpen ytes av primærhelsetjenesten eller spesialisthelsetjenesten og gjelder for rusmiddelmissbrukere i likhet med andre grupper.

Pasientrettighetsloven er en generell lov som prioriterer pasienter ut fra behov for behandling. Pasienter som har størst behov for behandling, skal få hjelp først. Dette gjelder i prinsippet uavhengig av diagnose, alder og kjønn, selv om dette er kriterier som kan spille inn i vurderingen av behandlingsbehov for den enkelte.

Etter pasientrettighetsloven § 2-1 vil pasienter innen psykisk helse og pasienter som er rusmiddelmissbrukere, så vel som alle andre pasientgrupper, kunne få rett til nødvendig helsehjelp. Om en pasient skal få en materiell rett til helsehjelp avgjøres etter en forsvarlig medisinsk-faglig vurdering. Det skal foretas en individuell og konkret vurdering av pasientens tilstand basert på alvorlighetsgrad, pasientens lidelse, utsikt til bedring og behandlingens effekt. Forventede resultater skal dessuten stå i et akseptabelt forhold til kostnadene. De materielle vilkårene for rett til nødvendig helsehjelp er nærmere fastlagt i Forskrift om prioritering av helsetjenester og rett til nødvendig helsehjelp fastsatt av Kongen i statsråd 1. desember 2000. Forskriften er gitt med hjemmel i pasientrettighetsloven § 2-1 femte ledd. Å prioritere særskilte grupper i loven ville bryte med dette prioriteringsprinsippet som er nedfelt gjennom pasientrettighetsloven.

I forhold til rusproblemer kan det tilføyes at ifølge sosialtjenesteloven § 6-1 (sammenholdt med lovens kapittel 4), vil en rusmisbruker som ønsker det og fyller lovens vilkår, kunne få krav på et behandlingsopplegg. Dette gjelder i prinsippet også barn og unge under 18 år, selv om slik behandling i dag oftest ytes med hjemmel i barnevernloven.

Vedlegg 2

Brev fra Barne- og familiedepartementet v/statsråden til komiteen, datert 5. februar 2003

St.meld. nr. 40 (2001-2002) om barne- og ungdoms- vernet

Jeg viser til brev fra komiteen datert 4. februar 2003 med to spørsmål; den økonomiske situasjonen for MST-tilbudet og hjelpetelefoner for barn.

Situasjonen for MST

Som tidligere påpekt er det bare i Troms, Sør-Trøndelag og Østfold fylkeskommune at det har vært stilt spørsmål ved finansieringen av MST.

TROMS

I Troms var tilbudet fra begynnelsen samordnet i Barne- og ungdomstjenesten (BUT), som omfattet både det fylkeskommunale barnevernet og barne- og ungdomspsykiatrien. Etter at helseforetakene ble opprettet, vil MST likevel fortsatt få overføringer fra opptrappingsplanen for psykiatri. Teamet i Troms er i år også styrket med en terapeut.

SØR-TRØNDELAG

I Sør-Trøndelag har psykiatrien trukket seg fra samarbeidet, men videre drift er likevel sikret i fylkeskommunens budsjett.

I 2001 ble det overført ca. 2,6 mill. til fra psykiatrimidlene til fylkeskommunalt barnevern. Av disse midlene ble det benyttet ca. 500 000,- til ett MST-team i 2001. Resten av psykiatrimidlene ble tildelt en barneverninstitusjon med klienter med omfattende behandlingsbehov.

I 2002 ble midlene fra psykiatrien trukket. Likevel utvidet Sør-Trøndelag med ytterligere ett MST-team. Kostnadene for hele MST-tilbudet var ca. 1 mill. kroner, som ble bevilget av fylkeskommunen.

Samme nivå videreføres i 2003.

ØSTFOLD

Her ble det i 2001 overført ca. 3,5 mill. kroner til det fylkeskommunale barnevernet i forbindelse med opptrappingsplanen for psykisk helse. Disse midlene gikk ikke til MST alene, men var fordelt som følger;

- 1 skjermingsenhet (forsterket plass i barneverninstitusjon) i samarbeid mellom psykiatri og barnevern, ca. 300 000,- kroner
- Rus/forebyggende arbeid rus og barnevern, ca. 250 000,- kroner
- MST ca. 1 634 000,- kroner
- 4 stillinger til en barneverninstitusjon med klienter med behov for behandling, 1 400 000,- kroner.

Totalt ca. 3 584 000,- kroner.

I 2002 ble disse overføringene fra psykisk helsevern (psykiatrimidlene) redusert med 50 %. Fylkeskommunen videreførte likevel samtlige tilbud innenfor sine rammer.

I 2003 ble det ingen overføring fra psykiatrien - samtlige tiltak som nevnt over ble likevel videreført (bortsett fra forebyggende russtilling). MST-teamet ble i tillegg utvidet med en terapeut. Tiltakene som i utgangspunktet ble dekket opp fra psykiatrien har ikke blitt avsluttet, men videreført og forsterket.

Som tidligere påpekt vil staten sikre drift av regionale MST-team i en eventuell ny forvaltningsmodell.

Hjelpetelefoner for barn

Når det gjelder hjelpekanaler for barn og unge, eksisterer i dag følgende tilbud:

www.barneombudet.no. Disse nettsidene gir informasjon om barneombudets virksomhet og rolle i forhold til barn og unge mellom 0 og 18 år. Barneombudet har også telefontjeneste og nettsted "Klar Melding" hvor barn og unge kan komme med meninger, synspunkter og spørsmål om rettigheter.

Norges Røde kors driver barn og unges kontaktelefon i 18 fylker. Barn og unge kan ringe gratis, anonymt og uten registrering av telefonnummer. Telefonen besvares av erfarne voksne som kan bistå med råd og veiledning.

Homofiles Ungdomstelefon er drevet av Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH). Foreningen har også en e-posttjeneste hvor man kan stille anonyme spørsmål.

Interessegruppa for Kvinner med Spiseforstyrrelser (IKS) har en informasjonstelefon som betjenes av kvinner med personlig erfaring med spiseforstyrrelser.

Rådgivning om Spiseforstyrrelser (ROS) har en nettside hvor man kan få besvart spørsmål som kan stilles anonymt.

Kirkens SOS driver en døgnåpen krisetelefon for voksne og barn. De har også en e-posttjeneste hvor spørsmål blir behandlet konfidensielt og besvares innen 24 timer.

www.unghelse.no er en infobank som drives av Sosial- og helsedirektoratet i samarbeid med Ungdomsinformasjonen i Nordland. Tiltaket er avledet av Handlingsplan for forebygging av uønsket svangerskap og abort.

www.Klara-Klok.no er en nasjonal sperretjeneste på Internett som drives av Ungdomsinformasjonen i Nordland på oppdrag av bla. Statens Helsetilsyn. Tjenesten har knyttet til seg fagpersoner som helsesøstre, leger, psykologer, jordmor, prest, sykepleier og personell fra familievernkantor. Disse bistår med faglige råd innen temaene helse, forhold og familier, rusmidler og seksualitet. Spørretjenesten ble opprettet i mars 2000. Det ser særlig ut til at gutter oppsøker denne type tjeneste fremfor de tradisjonelle helsetjenestene i kommunene (Engfeldt 2002).

VIP-prosjektet, forankret på Blakstad sykehus, retter seg mot elever i den videregående skole. Prosjektet gir veiledning og informasjon om psykiske lidelser som elevene skal bearbeide videre.

På bakgrunn av at det allerede finnes mange tilbud av denne typen, er departementet i tvil om det er behov for ytterligere hjelpekanaler for barn og ungdom. Barneombudet har pekt på at både ungdom og mindre barn kan ha behov for direkte og lett tilgjengelige kanaler inn til spesialisert hjelp. Berørte departement vil derfor

vurdere om f eks en nødtelefon for barn og unge i akutte situasjoner kan være et egnet tiltak.

For øvrig vil jeg peke på at videreutvikling av ulike nettsjenester kan bidra til å øke tilgjengeligheten og kvaliteten på hjelpetjenester for barn og unge.

